

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

Hazırlayan
Muhammed Veysel KAYA

AVRUPA EKONOMİK VE PARASAL
İŞBİRLİĞİ, EURO'YA GEÇİŞ SÜRECİ,
TÜRKİYE-AB İLİŞKİSİNİN
TL ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Yüksek Lisans

Tez Yöneticisi
Yrd.Doç.Dr. Nedret DEMİRCİ

KIRIKKALE – 2006

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	V
TEZİN METODOLOJİSİ.....	1
ÖZET.....	3
ABSTRACT.....	4
GİRİŞ.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AVRUPA EKONOMİK VE PARASAL İŞBİRLİĞİ.....	7
1.1. Avrupa Birliğini Hazırlayan Alt Yapı.....	7
1.2. II. Dünya Savaşı Sonrası Avrupa'nın Ekonomik Durumu.....	9
1.3. Avrupa Birliğini Ortaya Çıkaran Temel Antlaşmalar.....	10
1.3.1. Paris Antlaşması.....	10
1.3.2. Roma Antlaşması.....	10
1.3.3. Birinci Barre Raporu.....	12
1.3.4. Werner Raporu.....	13
1.3.5. Avrupa Para Yılı.....	15
1.4. Avrupa Para Sistemi.....	16
1.4.1. Avrupa Para Birimi (ECU).....	18

1.4.2.	Döviz Kuru Mekanizması.....	20
1.4.3.	Kredi Mekanizması.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

2.	AVRUPA BİRLİĞİ'NİN EURO'YA GEÇİŞ SÜRECİ.....	26
2.1.	Euro'ya Geçiş Süreci Öncesinde Yaşanan Gelişmeler.....	26
2.1.1.	Tek Senet.....	26
2.1.2.	27 Haziran 1989 : Delors Raporu'nun Kabul Edilmesi	28
	a. Birinci Aşama.....	29
	b. İkinci Aşama.....	29
	c. Üçüncü Aşama.....	30
2.1.3.	8-9 Aralık 1989 : Strasbourg Zirvesi.....	31
2.1.4.	16Eylül 1992 : Kara Çarşamba.....	32
2.1.5.	Ağustos 1993 : Döviz Kuru Mekanizmasının (ERM) Dalgalandığı Bandın Genişletilmesi.....	32
2.1.6.	Ocak 1994 : Avrupa Para Enstitüsü (EMI)'nin Faaliyete Başlaması.....	32
2.1.7.	Maastricht Antlaşması.....	34
2.2.	EPB 'nin (Ekonomik Parasal Birlik) Son Asamasına Geçiş Kriterleri	38
2.3.	Euro İle İlgili Önemli Zirveler	40
2.4.	Tek Para (Euro)'ya Geçiş Süreci.....	41
2.4.1.	Yeşil Belge.....	42

2.4.2. Amsterdam Zirvesi.....	43
2.4.3. Lüksemburg Zirvesi.....	44
2.4.4. ECOFIN Zirvesi -EURO'ya Geçiş	46
2.5. 1 Haziran 1998 : Avrupa Merkez Bankası'nın (ECB) Kuruluşu.....	46
2.6. Eurosistem	47
2.6.1. Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (ESCB).....	48
2.6.2. Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'nin (ESCB) Görevleri.....	48
2.6.3. Avrupa Merkez Bankası (ECB) Para Politikası Stratejileri.....	49
2.6.4. Avrupa Merkez Bankası'nın (ECB) Para Politikası Araçları.....	50
2.6.5. TARGET SİSTEMİ: "Gerçek Zaman Takas Sistemi"	50
2.6.6. Eylül 1998 : Yeni Döviz Kuru Mekanizması (ERM II).....	52
2.7. Euro'ya Dönüşüm Takvimi	52
2.8. Euro'nun Etkileri.....	56
2.8.1. Ticari Faaliyetler Üzerindeki Etkileri.....	59
2.8.2. İşletmeler ve Tüketiciler Üzerindeki Etkileri.....	62
2.8.3. Finans ve Sermaye Piyasası Üzerindeki Etkileri...63	
2.8.4. Euro'nun Yürülüğe Konulmasının Uluslararası Para Sisteminin İstikrarı Üzerindeki Etkileri.....	65
2.8.5. Euro'nun Uluslararası Kullanımı.....	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AVRUPA BİRLİĞİ – TÜRKİYE	69
3.1. Avrupa Birliği – Türkiye İlişkilerinin Tarihi Süreci.....	69
3.2. AB – Türkiye İlişkilerinin Ekonomimiz Üzerindeki Etkisi.....	71
3.2.1. Sermaye Piyasalarına Etkisi.....	73
3.2.2. Dış Ticaret Üzerindeki Etkileri.....	75
3.2.3. Ödemeler Dengesi Üzerindeki Etkileri.....	83
3.2.4. Bankacılık Sektörü Üzerinde Etkisi.....	85
GENEL DEĞERLENDİRME ve SONUÇ.....	90
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	92
YARARLANILAN İNTERNET ADRESLERİ	97

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	: Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
AT	: Avrupa Topluluğu
ECB	: Avrupa Merkez Bankası
ECU	: Avrupa Para Birimi
EEC	: Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması
EMI	: Avrupa Para Enstitüsü
EMU	: Ekonomik ve Parasal Birlik
EMS	: Ekonomik ve Parasal Sistem
EPB	: Ekonomik ve Parasal Birlik
ERM	: Döviz Kuru Mekanizması
ESCB	: Avrupa Merkez Bankaları Sistemi
EUA	: Avrupa Hesap Birimi
EURATOM	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HICP	: Harmonize Edilmiş Tüketici Fiyat Endeksi
IMF	: Uluslararası Para Fonu
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüs
MDAÜ	: Merkez ve Doğu Avrupa Ülkeleri
NCBS	: Ulusal Merkez Bankaları
OEEC	: Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
TARGET	: Gerçek Zamanlı Ulusal Toptan Ödeme Sistemi Ağı
ECOFIN	: Avrupa Birliği Ekonomi ve Maliye Bakanları Konseyi

TEZİN METODOLOJİSİ

1. Tezin Amacı

Ülkemizin AB'ye tam üye olabilmesi için müzakere sürecinin başlatıldığı bu günlerde, AB-Türkiye ilişkileri yoğunluk kazanmıştır. AB'ye üye devletlerle olan ilişkilerimiz, AB'ye tam üye olabilmek için 47 yıldır çalışmalarını sürdüren Türkiye için hem sosyal hem de ekonomik anlamda büyük önem taşımaktadır. AB-Türkiye ilişkilerinde son yıllarda yeni ve önemli gelişmeler yaşanmaktadır ancak bu gelişmeleri aktaran yeterli sayıda bilimsel eser bulunmamasından dolayı bu çalışmayı yapmaya karar verdim. Bu çalışmada, AB'ye üye ülkelerin Euro'ya geçmesiyle, hem AB'ye üye ülkelerin ekonomisinde, hem uluslararası ekonomide, hem de Türkiye ekonomisi üzerinde yarattığı etkiler bilimsel veriler ışığında aktarılmaya çalışılmıştır.

2. Araştırmanın Soruları

- a. Avrupa'da bir birlik oluşturma fikri nasıl doğdu,
- b. Avrupa'da birleşme hareketini şekillendiren antlaşmalar nelerdir,
- c. Avrupa para sisteminin doğuşu ve işleyişi nasıl ortaya çıkmıştır,
- d. Tek para sistemi nasıl ortaya çıktı,
- e. Tek para olan Euro, dünya ekonomisinde kullanılmaya başlanmasına kadar hangi aşamalardan geçti,
- f. Euro'nun yürürlüğe girmesinin ardından, hem AB'ye üye ülkeler, hem de dünya ekonomisinde yarattığı etkiler nelerdir,
- g. Türkiye – AB ilişkilerinin tarihinde neler yaşandı,
- h. AB ile olan ilişkilerimizin ekonomimiz üzerindeki yansımaları nelerdir,
- i. Euro'nun uluslararası ekonomide yer almasıyla Türkiye ekonomisi üzerinde yaratacağı etkileri olumlu yönde olabilmesi için, bankacılık, dış ticaret ve ekonominin diğer alanlarında nasıl değişimlere gidildiği sorularına cevap aranmaktadır.

3. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmayı yaparken, kitap, makale, yayınlanmamış tezler, internette yayınlanmış makale ve sayısal verilerden faydalandım. Bilkent Üniversitesi kütüphanesi, Milli kütüphane ve TBMM kütüphanesinden bu konu ile ilgili hem türkçe hem de ingilizce olan kaynaklara ulaştım, ayrıca Dış Ticaret Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu gibi kurumların yayınladığı sayısal verilerden istifade ettim.

4. Tezin Temel İddiası

Avrupa Birliği ölkeleri ile yoğun ticari faaliyetleri bulunan, Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'ni hayata geçirmiş, tam üye olmayı hedefleyen ve dünya ekonomisi ile entegrasyon çabalarını yoğunlaştırmış bulunan Türkiye, Avrupa'ya ekonomik anlamdaki entegrasyon sürecinden en fazla etkilenecek ölkelerin başında yer almaktadır.

ÖZET

Türkiye'nin 1959 yılında AET'ye üyelik başvurusu yapmasıyla başlayan AB-Türkiye ilişkileri, Türkiye için 3 Ekim 2005'de tam üyelik için müzakere sürecinin başlamasıyla yeni bir boyut kazanmıştır.

Avrupalı devletlerin birlik olma düşüncesindeki gaye, ilk zamanlar, sadece ekonomik birlik sayesinde dünya ekonomisinde Avrupalı ülkelerin ekonomik gücünün arttırılmasıydı. Biraraya gelen Avrupa ülkeleri, ticareti liberalleştirerek bu amaca ulaşmayı düşünmüşlerdir. II. Dünya Savaşı sonrasında somut adımları atılan ekonomik parasal birlik projesi 6 üye ülkeyle hayata geçirilmiş, günümüze kadar başarıyla taşınmış ve bugün Avrupa Birliği 25 üye ülkeye ulaşmıştır.

Avrupa Birliği bugünkü durumuna çeşitli aşamalardan geçerek ulaşmıştır. Ortak Pazar'dan Tek Pazar'a, Tek Pazar'dan Tek Para'ya geçilmiş, ekonomik bütünleşme her defasında daha ileri düzeye taşınmıştır. İlk başlarda sadece dünya ekonomisinde güçlü bir yere sahip olmak için birleşme hareketine girilmiş ve Avrupa Ekonomik Topluluğu oluşturulmuştur. Bugün ise sadece ekonomik değil her alanda birlikteliği içeren Avrupa Birliği oluşmuştur. Bu aşamaların gerçekleştirilmesi Kurucu Antlaşmalar'da öngörülen ortak politikaların uygulanmasıyla mümkün olmuştur. Roma Antlaşması ile temelleri atılan ekonomik birleşmenin, Maastricht Antlaşması ile Avrupa'da birleşmeyi sağlayacak önemli adımlar atılmış, AB ülkelerinin ortak parası olan Euro'ya geçiş aşamaları ve kriterleri belirlenmiştir. Yapısal değişiklik çalışmaları Amsterdam ve Nice Zirveleri'nde de devam etmiştir. 2004 yılında AB Anayasa taslağının kabul edilmesiyle her anlamda birlik olma yolunda önemli bir adım daha atmışlardır.

ABSTRACT

Turkey and European Union relations, which started in 1959 with the application of Turkey to the European Economic Union, gained a new dimension with the start of the full membership negotiation process on 3 October 2005.

The aim of the European states in the Union, initially, was to increase the economic power of the European States in the world economy by unification. European countries decided to reach this aim by liberalizing the economy. Economic integration project, concrete steps of which was taken after the Second World War, was realised by six member countries. It has been put forward with a great success and European Union, today, has reached to 25 members.

European Union has reached to her current situation by passing through various stages. It has passed from Common Market to Single Market and from Single Market to Single Currency. Economic unification has been put forward in every stage. Initially it was only aimed to acquire a strong position in the world economy by unification, and European Economic Community was established. Today, a European Union has been established which aims unification not only in economic but in all aspects. Initialising all of these stages has been possible by putting all common policies suggested by Founding Treaties into practice. Treaty of Rome (1957) embodies the foundations of economic unification. Important steps to unite Europe has been taken by Maastricht Treaty and the criteria and processes towards Euro, the common currency of European states, has been determined. The studies over structural change has continued in Amsterdam (1997) and Nice Summits (2001), too. Another important step on unification in every aspects has been taken with the acceptance of EU draft Constitution in 2004.

GİRİŞ

Avrupa devletleri hem siyasal hem de ekonomik anlamda birlik olmayı daha önceki dönemlerde denemeye çalışmıştır ama hiç bu kadar başarılı olmaya yaklaşmamış olan Avrupa Topluluğunun, özellikle "Ekonomik ve Parasal Birlik" konusunda kat ettiği yol ve elde ettiği sonuçlar, incelemeye değer bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Almanya'nın bir türlü geçinemediği komşusu Fransa ile, ortak bir mekanizma içerisinde ve diğer Avrupa ülkelerinin de katılımının sağlandığı daha müreffeh bir Avrupa Toplumunun oluşturulacağı bir sistem öngörülüyordu. Öyle bir sistem ki; buna katılan da, davet eden de kazanmalıydı.

Avrupa Birliği için Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB); kişilerin, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımının yanısıra, milli paralar arasında kesin olarak tespit edilmiş sabit kurlar ve nihayet tek bir para biriminin kabulü anlamına gelmektedir. Bu amaçlara ulaşmak için gerekli olan ortak para politikası, ekonomik politikaların yakınlaştırılması ve başta maliye politikası olmak üzere birçok alanda uyum sağlanması gibi hususları da EPB'nin unsurları arasında saymak mümkündür. Bu tanımı ile EPB'nin Avrupa'nın ekonomik entegrasyonu sürecinin son aşamasını teşkil ettiği söylenebilir.

Topluluk EPB'ye ulaşıldıktan sonra dahi farklı ekonomik, sosyal, kültürel ve politik özellikler arzeden milli devletlerden oluşma özelliğini devam ettirecektir. Bu çoğulcu yapının var olması ve korunabilmesi için üye ülkelere ekonomik karar alma mekanizmasında belli ölçüde bir otonomi verilmesi gerektiğinden, Topluluk ve üye ülkelerin yetkileri arasındaki hassas dengenin sağlanması hususu bu aşamada büyük önem kazanacaktır. Çoğulcu yapının korunmak istenmesi nedeniyle mevcut federal devlet örneklerinde gözlenen yapının dışında yeni bir yaklaşım oluşturulmaya çalışılmaktadır. EPB'nin sağlanması esnasında, üye ülkelerin Topluluğa egemenlik haklarını

devretmelerinin, bir sonraki aşama olan siyasi birliğin önemli bir denemesi olduğu düşünülmektedir.

Parasal birlik oluşumundan sonra Topluluğun parasal politikalarının saptanması ve uygulanması için yeni bir kuruluşa ihtiyaç duyulacaktır. Oluşturulacak bu yeni kuruma, para politikaları konusundaki tüm yetkinin verilmesi, kesin başarı için gereklidir.

Bu çalışmada, Avrupa Birliği'nin Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT), Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) Antlaşmaları ile filizlenen ve gittikçe daha sıkı bir işbirliği sürecine doğru yol alan bu birleşme serüveninde, "Ekonomik ve Parasal Birlik" alanında yaşadığı gelişmeler, karşılaştığı güçlükler ve en sonunda ulaşılan "Tek Para Sistemi" ele alınmaktadır.

"Ekonomik ve Parasal Birlik" süreci II. Dünya Savaşı sonrası dönemden itibaren ele alınmıştır. 1970'lerde yaşanan ekonomik krizle sekteye uğrayan sürecin, 1980'lerde yeniden ele alınarak düzenlendiği görülmüştür. 1993 Maastricht Antlaşması ile esas somut halini alan "Ekonomik ve Parasal Birlik" süreci, yapılan zirveler ve sıkı çalışmalar sonucunda ve önceden belirlenen kriterlere uyumun da sağlanması suretiyle, Tek Para'ya (EURO) geçilmesi ile en tepe noktasına ulaşmıştır.

Bu çalışmanın 1. bölümünde Avrupa ekonomik ve parasal işbirliğinin ortaya çıkışı, tarihi süreci ve bu birliği ortaya çıkaran temel antlaşmalar anlatılmaktadır. 2. bölümümde ise tek para sistemi olan Euro'ya geçiş süreci, bu süreci oluşturan önemli antlaşmalar ve alınan kararlar anlatılmaktadır. Son bölüm olan 3. bölümde ise Türkiye'nin 1959'dan beri rüyası olan Avrupa Birliği'ne tam üyelik için yapılan çalışmalar, AB ile olan ilişkilerimiz ve Euro'nun uluslararası ekonomide yer almasıyla Türkiye ekonomisi üzerinde yaratacağı etkilerinin olumlu yönde olabilmesi için; bankacılık, dış ticaret ve ekonominin diğer alanlarında nasıl değişimlere gidildiği anlatılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AVRUPA EKONOMİK VE PARASAL İŞBİRLİĞİ

Ekonomik bütünleşme kavramı temelinde; iş bölümüne dayanır. Ekonomik bütünleşmenin ileri aşamasında malların, hizmetlerin ve/veya üretim faktörlerinin serbestçe dolaşımı öngörülmektedir. Ekonomik bütünleşme, mal ve hizmetlerin ve üretim faktörlerinin kaynağa ve gideceği bölgeye göre ayrıcalıklı olmayan uygulama görmesini içerir¹. Ekonomik bütünleşme aynı zamanda, milli paralar arasında tespit edilmiş sabit kurlar ve tek bir para biriminin kabulü anlamına gelmektedir. Bu amaçlara ulaşabilmek için gerekli olan ortak para politikası, ekonomik politikaların yakınlaştırılması gibi birçok alanda uyum sağlanabilmesi gibi hususları da EPB'nin unsurları arasında sayabiliriz. Bu tanımla EPB'nin Avrupa'nın ekonomik entegrasyonu sürecinin son aşamasını teşkil ettiği söylenebilir. İşte bu bölümde ekonomik ve parasal işbirliğinin ortaya çıkışındaki tarihi süreç aktarılmaktadır.

1.1. Avrupa Birliğini Hazırlayan Alt Yapı

Avrupa'da bir birlik kurulması görüşü geçen yüzyıllarda bir çok düşünür, sanatkâr ve devlet adamı tarafından benimsenmiş ve geliştirilmeye çalışılmıştır ancak II. Dünya Savaşı sonrası ciddi adımlar atılmaya başlanmıştır. 1951'de Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kuran Paris Antlaşması'nı imzalayarak ekonomik bütünleşme kavramının somut bir adımını atmışlardır.

---

¹ Nevim Köroğlu, "Türk Sermaye Piyasası'nın Avrupa Birliği Sermaye Piyasaları İle Bütünleşmesi", Kocaeli, Şubat 2001, Yayınlanmamış Tez, s.5

Ekonomik bütünleşme biçimleri şu şekilde sıralanabilir²:

- * Bir ülke sınırları içindeki farklı bölgelerin bütünleşmesini amaçlayan "ulusal bütünleşme",
- * Farklı ülkelerin bir bölge içinde birleşmesini amaçlayan "uluslararası ekonomik bütünleşme",
- * Farklı bölgesel grupların birleşmesi ve tek bir ekonomik ve politik birim haline dönüşmesini amaçlayan "Küresel bütünleşme".

Bağımsız devletler arasında oluşturulan ekonomik bütünleşmeler, beş grupta toplanabilir,

- serbest ticaret bölgesi
- gümrük birliği
- ortak pazar
- ekonomik birlik
- tam ekonomik bütünleşme

Serbest ticaret bölgesinde amaç, üye ülkeler arasında kendilerinin ürettiği mal ve hizmetlere ilişkin ticareti serbestleştirecek ortak bir pazar yaratmaktır. Ticaret sınırlamaları yalnızca üye ülkelerce üretilen mal ve hizmetlere karşı kaldırılmakta, üçüncü ülkelere ithal edilen bir malı herhangi bir üye ülke, diğerlerine ihraç etmek istediğinde bu sınırlamalar geçerli olmaktadır.

Gümrük Birliği'nde de, serbest ticaret bölgesinde olduğu gibi, sadece mal piyasalarında bütünleşme amaçlanmış ve bütünleşmeye katılan ülkeler arasındaki mal akımlarını kısıtlayan gümrük vergileri ve diğer dış ticaret kontrolleri kaldırılmıştır. Ancak üçüncü ülkelere karşı uygulanan gümrük vergileri eşitlenmektedir. Böylece üye ülkeler arasındaki mal akımları serbestleşip artarken, diğer ülkelere olan mal akımlarında azalma görülecektir³.

---

² Canan Balkır ve Muzaffer Demirci, "Uluslararası Ekonomik Bütünleşme ve Avrupa Topluluğu", İstanbul 1989, Filiz Kitapevi, s. 9

³ M.Ozan Şahin, "Avrupa Birliği Ekonomik Ve Parasal Birleşme Ve Türkiye'nin Entegrasyonu", İstanbul 2002, Yayınlanmamış Tez, s. 7

Ortak Pazar, Gümrük Birliği'nin bütün unsurlarına ek olarak emek, sermaye, girişimci gibi üretim faktörlerinin üye ülkeler arasındaki serbest dolaşımını engelleyen bütün unsurların ortadan kaldırılıp, üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük tarifesinin uygulandığı bir bütünleşme şeklidir.

Bu aşamada bir ekonomik birlikten (topluluktan) farklı olarak; finansman piyasasında bütünleşme gerçekleştirilecek, maliye, para ve sosyal politikaların uyumu ile ilgili kararlar ve daha da ötesi istikrar işlevi ulusal düzeyin üstündeki kurumlarca alınacaktır. Makroekonomik düzeyde bir bütünleşme sağlanmış olacaktır⁴.

1.2. II.Dünya Savaşı Sonrası Avrupa'nın Ekonomik Durumu

Uzunca bir süre tartışılan ekonomik bütünleşmeler, İkinci Dünya Savaşı sonrasında uygulama alanına sokulmuştur. IMF gibi uluslararası parasal örgütler ile GATT gibi uluslararası anlaşmalar, dünya ticaretinde ve ödeme sistemlerinde aksayan yönleri düzenlerken bu düşüncelere dayandırılmıştır. Bunun yanısıra İkinci Dünya Savaşı'nda zarar gören Avrupa'nın yeniden inşası için oluşturulan birtakım uluslararası ekonomik kuruluşlar da uluslararası ekonomik bütünleşmenin ilk örnekleridir. Günümüzde ise farklı ekonomik bütünleşme hareketleri gözlenmektedir. Bunlardan en güçlüsü, bütünleşme yolunda en çok mesafe almış olanı Avrupa'daki bütünleşme hareketidir⁵. AB kurulması fikri çok eski olsa da bu fikrin somutlaşması II.Dünya Savaşı sonrasında ağırlık kazanmıştır. Batı Avrupa ülkeleri yalnız ekonomik açıdan değil politik açıdan ve savunma açısından da birbirlerine yaklaşma ihtiyacı duymuşlardır. Bu düşünceler ışığında 1947 yılında Avrupa Ekonomik İşbirliği (OEEC) ve 1950 yılında Avrupa Konseyi kurulmuştur.

Ancak ekonomik bütünleşme adına atılan bu adımlar, ekonomik ve politik konuları kapsayacak şekilde geniş bir çerçeve içinde bulunmamıştır. Daha homojen, kapsayıcı bir platformda entegrasyona ihtiyaç vardı. Böyle bir

⁴ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, " *Euro ve Türkiye Üzerine Etkileri*", Ankara 1998, s.11

⁵ Nevim Köroğlu, a.g.e. , s.8

ihtiyacı ilk defa o dönemlerde W.Churchill dile getirmiştir. 1946 yılında yaptığı bir konuşmada W.Churchill: "Elimizden geldiğince Avrupa ailesini oluşturalım ve barış, güvenlik, hürriyet içinde bir arada yaşayabilecek bir Avrupa ailesi meydana getirelim" demişti. Yani bir bakıma Avrupa Birleşik Devletleri'ni kuralım, demiştir⁶.

1990'ların başında Avrupa Topluluğu, Avrupa Para Sistemi ile bu sürecin son aşaması sayılan "Ekonomik ve Parasal Birlik"i zorlamaya başlamıştır.

1.3. Avrupa Birliğini Ortaya Çıkaran Temel Antlaşmalar

1.3.1. Paris Antlaşması

Fransa'nın, Avrupa Kömür-Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kurma önerisi bu konuda atılan ilk adımdır. Almanya, Hollanda, Belçika, Lüksemburg ve İtalya'nın bu öneriyi kabulleri ile görüşmeler başlamıştır. 18 Nisan 1951'de Paris'te imzalanan antlaşma ile AKÇT kurulmuştur. Buna göre savaş sanayiinin iki ana hammaddesi olan kömür-çelik üretimi ve dağıtımı üzerine ortak çalışma yapılmıştır. 23 Temmuz 1952'de antlaşma yürürlüğe girmiş ve topluluk hareketi başlamıştır. AKÇT ile bir uluslar üstü sistem kurulmuştur. Üye ülkeler, bağımsız olmalarına rağmen ortak faaliyetlerde ortak bir karar mekanizmasına sahip olmuşlardır.

1.3.2. Roma Antlaşması

Paris Antlaşması'nın uygulanabilirliği görüldükten sonra, bütünleşme kapsamının genişletilmesi amacıyla Roma antlaşması imzalandı. Roma Antlaşması, Avrupa Atom Enerjisi Antlaşması (EURATOM) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşmaları'ndan (EEC) oluşmaktadır⁷. EURATOM, Paris Antlaşması gibi belirli bir sektöre yönelik olarak bir ortak pazar kurulması amacındaydı. EEC ise ekonominin kömür-çelik ve atom enerjisi dışında kalan tüm sektörlerini kapsayan bir bütünleşme hareketini

⁶ Jacques VAN DAMME, "Roma Antlaşması'ndan AB'ye", İKV, İstanbul 1987, s.2

⁷ Şaban H. Çalış, "Türkiye- AB İlişkiler: Kimlik Arayışı Politik Aktörler ve Değişim", Ankara 2001, Nobel Yayınevi, s.23

amaçlıyordu. Bu iki antlaşmanın 1 Ocak 1958'de yürürlüğe girmesiyle, bütünleşme hareketi dinamizm kazanmıştır.

Roma Antlaşması, Avrupa halkları arasında giderek daha fazla bir işbirliği ve ekonomik bütünleşmeyi öngörmüştür. Ekonomik bütünleşme ancak mali ve parasal bütünleşme ile mümkündür. Bu, antlaşmanın 2. ve 3. maddelerinde açık bir şekilde belirtilmiştir.

AET'nin amaçları şunlardır⁸:

- Ekonomik faaliyetlerin uyumlu bir biçimde koordine edilmesi,
- Politik istikrarın sürdürülmesi,
- Yaşam standartlarının yükseltilmesi,
- Üye ülkelerin halkları arasında daha yakın bir işbirliği.

Bu amaçları elde etmek için üç temel araç belirtilmiştir:

- Ortak bir pazarın kurulması,
- Üye ülkelerin ekonomi politikalarını uzlaştırmak,
- Bu iki araçla ortak bir politika tespit etmek, yani ortak bir dış ticaret politikası ve rekabet politikası ile iki sektörde; tarım ve ulaştırma sektöründe işbirliği yapmak⁹.

Roma Antlaşması'nda bahsedilen ortak pazarın esas amacı, üye ülkelerin ekonomik bakımdan zenginliği olmuştur (8. madde). Bunu sağlamak için, ekonomideki birtakım sınırlar ve gümrük engelleri ortadan kaldırılacaktır. Böylece rekabet unsuru önem kazanacaktır. Ortak Pazar kavramı 3. maddede iyice açıklığa kavuşmuştur. Bu maddede de gümrük birliği, tarife birliği ve iç piyasa birliği düzenlenmiştir¹⁰.

Roma Antlaşması'nda, Topluluğun parasal konulardaki sorumlulukları açık değildir. Sebebi ise; o dönemlerde yaşanan uluslararası para bunalımlarıdır. Kuruluşundan itibaren 10 yıl içinde kendi içinde bir gümrük birliğini gerçekleştiren, üretim faktörlerinin serbest dolaşımını sağlayan ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda önemli başarılar elde eden Topluluk,

⁸ Selda Aydın, " *Avrupa Biliği'nde Mali Yardımlar* ", Maliye Dergisi, Sayı: 132, Ankara: Eylül- Aralık 1996, s.43

⁹ Van Damme, a.g.e. , s.4

¹⁰ Fred Bergsten, " *The Impact of the Euro on Exchange Rates And International Cooperation* ", 4 ed. Washington: Prentice Hall 1997, s.47

para birliği sağlama konusunda 1978'e kadar önemli bir gelişim gösterememiştir¹¹. Bunun da nedeni, üye ülkelerin 1970'li yıllardaki ekonomik krizi, farklı ekonomik politikalar uygulayarak aşmaya çalışmaları olmuştur. Bunda, Topluluk üyeleri arasında 1966 yılından itibaren farklı ekonomik gelişme ve enflasyon hızları görülmesi etkili olmuştur.

5 Aralık 1968'de, Topluluklar Komisyonu'nun, AET'nin yüz yüze geldiği ekonomik ve parasal sorunlara çözüm bulunması için gereken politikalar hakkında Konsey'e sunduğu memorandumda, şu üç noktaya dikkat çekilmiştir¹²:

- 1969 yılında Toplulukta önemli bir büyümeyi gerçekleştirmek,
- Topluluk içinde spekülâtif sermaye hareketlerinin canlanmasına engel olmak,
- Toplulukta fiyatlar ve üretim maliyetlerinde dengeli bir gelişmeyi sağlayacak tedbirleri bir an önce almak.

Konsey'in 12 Aralık 1968'de yapmış olduğu toplantıda, ekonomik politikaların yakınlaştırılması ve Topluluk içinde parasal birliğin sağlanabilmesi için bir görüş birliğine varılması kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine Komisyon, 12 Şubat 1969'da Barre tarafından hazırlanan bir rapor sunmuştur.

1.3.3. Birinci Barre Raporu

Bu raporda belirtilen hususlar řunlardır¹³:

- ❖ Dış ödeme zorlukları ile karşılaşan üyelere, otomatik olarak ve şarta bağlı olmaksızın kısa vadeli kredi imkanlarının derhal sağlanması,
- ❖ Büyüme hızları arasında anlaşma sağlanması,
- ❖ Devamlı dış ödeme açığı çeken üyelere, orta vadeli kredi imkanlarının derhal sağlanması,
- ❖ Üyelerin orta vadeli iç ekonomik kararlarının koordinasyonu konusunda, bir danışma mekanizmasının oluşturulması,

¹¹ H. Bayram Bulgurlu, "Küreselleşme Sürecindeki Avrupa Para Birliği Euro'nun Beklenen Etkileri ve Türkiye", Yeni Türkiye Dergisi, Avrupa Birliği Özel Sayısı Kasım-Aralık 2000, s.36

¹² M.Ozan Şahin, a.g.e. , s.17

¹³ Yusuf Bayraktutan, Yüksel Bayraktar, "Avrupa Bütünleşmesinde Parasal Birlik ve Türkiye", Ankara 2004, Roma Yayınevi, s.29

- ❖ Dolar'ın uluslararası para sistemindeki rolünü azaltmak amacıyla, resmi pariteler etrafındaki dalgalanma marjının kaldırılması ve dolayısıyla tek bir para birimine geçiş öngörülmüştür¹⁴.

Konsey, Barre Raporu'ndaki önerilerin birçoğunu kabul etmiştir. 17 Temmuz 1969 tarihli direktifi ile de döviz kuru ayarlamaları ve uluslararası para sorunları karşısında birlikte hareket edilmesini kararlaştırmıştır. Barre Raporu'na göre; kesin ekonomik ve parasal birlik, 1976-80 döneminde gerçekleştirilecekti. Rapor daha çok Fransa'nın görüşlerini yansıtmakta ve "parasalcılar" olarak adlandırılan ekolün çizgilerini taşımaktaydı.

Buna karşılık, Almanya ve Hollanda'nın temsil ettiği "iktisatçılar" (Schiller Raporu), döviz kuru birliği kurulmadan önce, ekonomi politikalarında bir koordinasyonun sağlanması gereği üzerinde durmuşlardır. Çünkü bu sayede, herhangi bir baskı olmadan para birliğine daha kolay geçmek mümkün olacaktır. Bunun sonucunda da, bilançosu fazla veren ülkeler, açık verenleri finanse etme yükümlülüğünden kurtulmuş olacaklardır. Aslında Fransa'nın savunduğu parasalcı görüşün esas amacı, bilançosu sürekli fazla veren Almanya'ya sorumluluk yüklemek idi¹⁵.

1.3.4. Werner Raporu

1-2 Aralık 1969'da Fransa Cumhurbaşkanı'nın, La Haye'de Topluluk devlet başkanlarının katıldığı zirvede, Avrupa'da bir para birliğinin kurulması için yaptığı çağrı üzerine, Barre Raporu esas alınarak yeni bir çalışma yapılmaya başlanmıştır. 8 Ekim 1970 tarihinde tamamlanan Werner Raporu, 1980 yılına kadar aşamalı olarak gerçekleştirilecek ekonomik ve parasal birleşmenin programını ortaya koymuştur. Werner Raporu'nda, paracılar ile iktisatçıların görüşleri uzlaştırılmaya çalışılmıştır. Fransa, La Haye Bildirgesi'ni imzalamış olmakla beraber, Werner Raporu'nun uluslar üstü yönü üzerinde çekince koymuştur¹⁶.

¹⁴ İlker Parasız, " *Uluslararası Para Sistemi* ", Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa 1996, s.266

¹⁵ Ridvan Karluk, " *Avrupa Birliği ve Türkiye* ", İstanbul 1998, Beta Yayınevi, s.220

¹⁶ Suat Oktar ve Suat Yavuz, " *Avrupa Para Birliği Euro ve Türkiye : Sorular ve Cevaplar* ", İstanbul 2000, Bilim Teknik Yayınevi, s.21

8 Ekim 1970 tarihli Werner Raporu'nun temel ilkeleri şöyledir:

- Tüm Topluluk üye devletlerinde geçerli olacak tek bir para birimi yaratılması veya üye devletlerin para birimleri arasındaki çapraz kurların geriye dönülemez biçimde sabitleştirilerek ulusal paraların tam konvertibilitesinin sağlanması.
- Malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı.
- Topluluk Merkez Bankası ve Ortak Rezerv Fonu kurularak, para ve kredi politikası alanındaki çeşitli ulusal yetkilerin bu kuruluşa devredilmesi.
- Üye devletlerin bütçe politikalarını belirlemede, Topluluğun dolaysız olarak etkide bulunması.
- Toplulukta dengeli ve uyumlu bir gelişme için, ortak bir bölgesel politikanın uygulanması¹⁷.

Konsey, rapordaki önerilerin büyük bir kısmını 22 Mart 1971 tarihinde onaylamıştır. Topluluk Merkez Bankaları, Konsey'in almış olduğu kararın ışığı altında 15 Haziran 1971'de, döviz kurlarındaki dalgalanma marjının, %0.75'ten %0.60'a indirilmesine karar vermiştir. Ayrıca orta vadeli (2-5 yıl) mali yardım sisteminin kurulması kararlaştırılmıştır¹⁸. Fakat Mayıs ayı başında ortaya çıkan uluslararası para bunalımı sonucunda, 15 Haziran'da başlatılmasına karar verilen döviz kuru marjlarının daraltılması uygulaması, ileri bir tarihe ertelenmiştir.

Werner Planı'nda EPB'nin kurulması sürecinde yalnızca 1971 ile 1973 yıllarını kapsayan birinci aşama için öngörülen tedbirler ayrıntılı olarak ele alınmış ve ayrıca "Avrupa Parasal İşbirliği Fonu" adı altında bir fon kurulması önerilmiştir. Diğer aşamaların belirsiz bırakılmasının nedeni, bu aşamalara ilişkin ayrıntılı düzenlemelerin, ilk aşamanın deneyimleri ve ortaya çıkan yeni koşullar ışığında belirlenmesi yönünde karar verilmiş olmasıdır.

---

¹⁷ M.Ozan Şahin, a.g.e. s. 61

¹⁸ Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, " *Parasal Birlik, Avrupa Para Birliği Ve Türkiye* ", Ankara 1999, s.17

1.3.5. Avrupa Para Yılanı

Werner Planı'nın Avrupa'da kabul edildiği günlerde, dünya para sistemi büyük bir buhran içindeydi. 15 Ağustos 1971'de Dolar (\$)–Altın ilişkisi son bulmuş; Aralık 1971 ve Şubat 1973'de Dolar iki defa devalüe edilmiştir¹⁹. Dolar bunalımının yol açtığı bu gelişmeler karşısında Topluluk ülkeleri, "Avrupa Para Yılanı" (Tüneldeki Yılan) Sistemi ile Topluluk içinde döviz kurlarını istikrara kavuşturmaya çalışmışlardır.

1971 yılında imzalanan *Smithsonian Antlaşması* gereğince, Topluluk üye devletlerinin paraları arasında $\pm 2.25\%$ 'lik bir dalgalanma marjı öngörülmüş, üye devletlerin paralarının dolara karşı dalgalanma marjı, $\pm 4.5\%$ olarak belirlenmiştir²⁰. "Tüneldeki Yılan" adı verilen bu uygulamada, Topluluk üyesi devletlerin paralarının birbirleri karşısındaki dalgalanma marjı "yılan" olarak adlandırılmış, dolara karşı dalgalanma marjı ise "tünel" olarak tanımlanmıştır²¹. Topluluk içinde kur dalgalanmalarının yılan içinde tutulabilmesi için gerekli müdahalelerle üye devletlere yardımcı olmak üzere, 1973 yılında Werner Raporu'nda yer alan önerilerden sadece Avrupa Parasal İşbirliği Fonu oluşturulmuştur.

1973 yılında petrol fiyatlarındaki artışın ülkelerin ödemeler bilançosu üzerinde yarattığı baskılar, merkez bankalarının kur dalgalanmalarını belirli bir aralıkta tutmalarını güçleştirmiştir. 1973 Mart ayından sonra Avrupa Para Yılanı, ortaya çıkan gelişmelere paralel olarak "genişletilmiş aralık" uygulamasından çıkmış, 1976 yılına kadar "ortak dalgalanmaya", bu tarihten sonra ise "gözetimli dalgalanmaya" dönüşmüştür.

Avrupa Para Yılanı, 1979 yılında Avrupa Para Sistemi'ne geçilmesine kadar ki dönemde, üye ülkelerin ödemeler bilançosu sorunlarına köklü çözümler getirememiştir. Yılan bir "mark bölgesi" durumuna gelmiştir²². Üye ülkeler zaman zaman sistemden ayrılıp geri dönmüşlerdir. Böylece bütün çabalara rağmen Topluluğun ilk ekonomik ve parasal birlik denemesi olumlu

¹⁹ Yusuf Bayraktutan, Yüksel Bayraktar, a.g.e. , s.58

²⁰ Taner Berksoy "Türkiye – Avrupa Birliği İlişkilerinin Anatomisi", Marmara Araştırma Dergisi, Sayı: 1, Cilt: 6, İstanbul 1998, s.76

²¹ Ridvan Karluk, a.g.e. , s.20

²² Yapı Kredi Bankası, "Avrupa Birliği ve Euro", Kasım 1998, s.56

sonuçlarla tamamlanamamıştır. Bununla beraber, 'Tüneldeki Yılan' uygulaması, Avrupa Para Sistemi'nin 1979 yılında kurulmasına kadar geçen süre içinde sistem için iyi bir tecrübe olmuştur. Çünkü üye ülkelerin ekonomik yapısında, politika tercihlerinde ve hedeflerinde önemli farklılıklar bulunan, birbirinden değişik nedenler ile yıla katılan ülkelerin, dar bir bant içinde döviz kurlarını belirlemelerinin pek mümkün olmadığını ortaya koyması açısından ilginç bir durum oluşturmuştur²³.

1.4. Avrupa Para Sistemi

1970'li yılların ortalarında, Ekonomik ve Parasal Birlik kadar iddialı bir hedefi olmayan, ancak istikrarlı döviz kurlarını hedefleyen yeni bir sistem oluşturulması için girişimler başlamıştır. Avrupa Para Sistemi'nin yürürlüğe girdiği 1979 yılına gelindiğinde, doların değerinde meydana gelen düşüş hızlanmıştır²⁴. Ayrıca, ABD Başkanı Carter'ın izlemiş olduğu politika karşısında, Fransa Cumhurbaşkanı ile Almanya Başbakanı, Avrupa Para Sistemi'nin öncelikle kurulması konusunda fikir birliğine varmışlardır. Bunun üzerine, 1978 yılında Avrupa Konseyi, 7 Nisan'da Kopenhag, 6-7 Temmuz'da Bremen, 4-5 Aralık'ta Brüksel'de; AET Maliye Bakanları ise, 24 Temmuz ve 18 Eylül'de Brüksel, 16 Ekim'de de Lüksemburg'da toplanmışlardır. Bu gelişmeler üzerine Nisan 1978 ile Mart 1979 tarihleri arasında yapılan dört Avrupa Zirvesi'nde konu gündeme getirilmiş ve ayrıntılı bir şekilde tartışılmıştır²⁵.

6-7 Temmuz 1978 tarihleri arasında Bremen'de toplanan Avrupa Konseyi'nde, Avrupa'da parasal birliği gerçekleştirecek bir plan görüşülerek kabul edilmiş ve Bremen Raporu'nun ekinde Avrupa Para Sistemi'nin ana hatları belirlenmiştir. Buna göre; Avrupa Para Sistemi'nin ilk yıllarında "yılan"a katılmayan ülkeler, merkezi kurlar etrafında daha geniş bir dalgalanma marjını kabul edebilecekler, döviz piyasalarına müdahale, üye ülkelerin paralarıyla gerçekleştirilecek, merkezi kurların değiştirilmesi karşılıklı

---

²³ Rıdvan Karluk, a.g.e. , s.24

²⁴ İsmet Güler, "Avrupa Birliği'nde Parasal Bütünleşme: Euro Ve Türkiye Üzerindeki Etkileri ", İstanbul 2001, Yayınlanmamış Tez, s.151

²⁵ M.Ozan Şahin, a.g.e. , s.63

anlaşmalar ile mümkün olacaktır. Avrupa Para Birimi (ECU), sistemin esasını oluşturacaktır. Avrupa Para Sistemi'ne katılan ülkeler, diğer ülkelere karşı uyguladıkları döviz politikalarında işbirliği sağlayacaklardır. Dolara karşı müdahalelerde de birlikte hareket edilecektir²⁶.

4-5 Aralık 1978'de Brüksel'de toplanan Avrupa Konseyi, Bremen Kararları üzerine, Komisyon ve diğer Topluluk organlarının yaptıkları çalışmaları değerlendirip, döviz kurlarında istikrar sağlayacak etkin bir sistemin oluşturulmasına karar vermiş ve Avrupa Para Sistemi bu karar doğrultusunda, üye devletlerin taraf olduğu bir antlaşma ile kurularak 13 Mart 1979'da yürürlüğe girmiştir²⁷.

Avrupa Para Sistemi'nin temel amacı, Avrupa'da parasal istikrarı gerçekleştirmek ve istikrarlı bir Avrupa Para Bölgesi yaratmaktır. Uzun dönemde, istikrar içinde büyüme, tam istihdamı sağlama, hayat seviyeleri arasında dengesizliği giderme, Topluluk bölgeleri arasında farklılıkları asgariye indirme ile Topluluk üyesi ülkelerin para politikaları arasındaki işbirliğini temin etme sistemin amaçları arasındadır. Avrupa Para Sistemi ekonomik gelişmeyi teşvik edecek Avrupa'da birliğin sağlanması konusuna yeni ve taze kan getirecektir. Sistem, uluslararası ekonomik ve parasal ilişkilerde de istikrarı sağlayıcı bir etkide bulunacaktır. Avrupa Para Sistemi'nin kalbi "sabit fakat ayarlanabilir" döviz kurlarıdır. Sistem içindeki her ülkenin milli parasının merkezi kuru, ECU cinsinden ifade edilmiştir. Ülkelerin milli paraları bu merkezi kurlar etrafında $\pm 2.25\%$ (İtalyan Lireti için 6%) dalgalanabilmektedir²⁸. Bu marjlar dahilinde olmak üzere merkez bankalarının müdahaleleri zorunludur.

Sistemin diğer temel özellikleri:

1. Sistem, topluluk dışı ülkelere açıktır,
2. Parasal işlemler ECU'ye dayanmaktadır,
3. Topluluğa üye her ülkenin özel durumu dikkate alınmaktadır,

²⁶ Veysel Bozkurt, "Avrupa Birliği Ve Türkiye", Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı, Bursa 2001, s.27

²⁷ Yusuf Bayraktutan, a.g.e. , s.63

²⁸ Minur Yetkin, "Euro Ve Türkiye Dış Ticaretine Etkileri Üzerine Değerlendirmeler", İGM'den Bakış, Ocak- Mart 2000, s.30

4. Üye ülkelerin merkez bankalarındaki döviz rezervlerinin bir bölümü ortak kullanıma ayrılmış, böylece önemli ölçüde malî imkan yaratılmıştır,
5. Ödemeler bilançosu fazla veren üyelerin de sistem içinde sorumlulukları vardır,
6. Sistem, Avrupa Para Yılanı kadar sıkı kurallara bağlanmıştır²⁹.

Avrupa Para Sistemi'nin temel amaçları ise³⁰:

1. İstikrarlı bir Avrupa Para Bölgesi yaratmak,
2. Üye ülkelerin paraları arasındaki dalgalanmaları sınırlandırmak, iktisadi bir büyümeye, tam istihdama ve fiyat istikrarına elverişli şartları meydana getirmek,
3. Topluluk üyesi ülkelerin parasal politikaları arasında işbirliğini sağlamak,
4. Topluluk üyesi ülkeler arasında daha uzun vadeli bir siyasal ve ekonomik birlik sağlamak,
5. Topluluk üyesi ülkeler arasında bölgesel farklılıkları asgariye indirmek.

Bu hedeflere ulaşılması için Avrupa Para Sistemi, başlıca üç mekanizma ile donatılmıştır:

- * Avrupa Para Birimi (ECU)
- * Döviz Kuru Mekanizması
- * Parasal Destek ve Kredi Mekanizması

1.4.1. Avrupa Para Birimi (ECU)

Avrupa Para Sistemi'nin temelini, Avrupa Hesap Birimi'ne (EUA) dayanan Avrupa Para Birimi (ECU) oluşturmaktadır. ECU, Avrupa paralarından meydana gelen bir sepete dayanan ve Topluluk para otoriteleri tarafından "ödeme aracı" ve "hesap birimi" olarak kabul edilen resmi ve sunî bir para birimidir.

---

²⁹ Ridvan Karluk, a.g.e. , s.28

³⁰ Veysel Bozkurt, a.g.e. , s. 36

AET Konseyi, 5 Aralık 1978 tarihinde, ECU'nun değer ve bileşiminin, 18 Mart 1975'te yaratılan EUA ile aynı olmasını kararlaştırmıştır. ECU'nun bileşimi EUA'nın bileşimi olarak kabul edilmiş, diğer bir deyişle EUA sepeti, aynen ECU için de benimsenmiştir³¹.

ECU sepeti, Topluluk üyesi 15 ülkenin paralarının sabit tutarlarının toplamından oluşmaktadır. Sabit tutarlar, her üyenin ağırlık katsayısına göre belirlenmiştir. Katsayılar, ülkenin GSMH'sı, Topluluk içindeki ticaret hacmi ile kısa vadeli parasal destekleme sistemi içindeki paylarına göre hesaplanmıştır. Sabit tutarlar, sabit olmakla beraber değişmez değildir. Sabit tutarların değişmemesine rağmen ilgili ülkelerin paralarının sepet içindeki ağırlıkları, ECU değerinin üye ülke parasına olan kurunun günlük olarak belirlenmesine bağlı olarak değişmektedir³².

Sepet içindeki milli paraların sabit tutarları her 5 yılda bir sepette yer alan ulusal paralardan herhangi birinin efektif kurunda en az %25 oranında bir değişme meydana gelmesi ve/veya sepete yeni paraların katılması halinde ECU sepetinin kompozisyonu gözden geçirilir.

ECU'nun başlıca dört fonksiyonu vardır³³:

- AET para otoriteleri arasında ödeme aracı olarak kullanma: Topluluk üyesi ülkelerin para otoriteleri arasında kullanılan temel ödeme aracıdır ve SDR'ye benzer,
- Hesap birimi olma,
- Her milli paranın döviz kurunda meydana gelecek sapmalar için bir gösterge olma,
- Döviz kuru mekanizmasının temel ölçütü olma.

ECU, Topluluk üyesi ülkelerin sahip oldukları rezervlerin %20'sinin Avrupa Parasal İşbirliği Fonu'na aktarılması sonucunda yaratılmıştır. Yani ECU başlangıçta AET ülkelerinin sahip oldukları altın ve döviz rezervinin %20'si kadar ihraç edilmiştir.

---

³¹ Taner Berksoy, a.g.e. , s.47

³² Pınar Özbay, "Avrupa Para Birliği ve Euro", Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Araştırma Genel Müdürlüğü, 1997, s.8

³³ H. Bayram Bulgurlu, " Küreselleşme Sürecindeki Avrupa Para Birliği Euro'nun Beklenen Etkileri ve Türkiye ", Yeni Türkiye, Avrupa Birliği özel sayısı, Kasım-Aralık 2000, s.38

Daha sonraları ECU yaratılması ve dağıtılması, Ekonomik ve Parasal Sistem'e (EMS) üye ülkelerin uluslararası rezervlerindeki değişimlerden bağımsız olarak belirlenmiştir. ECU, altın fiyatları ve dolar kurundaki değişimler ile bu iki göstergedeki ortak gelişmelere bağlı olarak belirlenmiştir³⁴. Dolayısıyla, bu şartlar altında yaratılan ECU miktarı, sistemin amaçları doğrultusunda umulan miktarda olamamış yani kesin olarak tahmin edilememiştir.

ECU, Topluluk üyesi ülkelerin döviz piyasasındaki müdahale işlemleri sonucu ortaya çıkan alacakların tasfiyesi veya ödemeler bilançosu açıklarının finansmanında kullanılmıştır. Ayrıca ECU, Avrupa Para Sistemi'nin kurulduğu tarihten itibaren yavaş yavaş üçüncü ülkelerin uluslararası rezervlerinde yer alan bir para birimi ve bir uluslararası kredi ve hesap aracı olarak gelişmeye başlamıştır. Bunun nedeni çeşitli para birimlerinden oluşması dolayısıyla diğer paralara kıyasla daha düşük bir risk olasılığına sahip olmasıdır. ECU, bankacılık sektörü, tahvil piyasası ve uluslararası ticaret gibi birçok alanda ödeme aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

1.4.2. Döviz Kuru Mekanizması

Avrupa Para Sisteminin önemli unsurlarından birisi de Döviz Kuru Mekanizmasıdır. Avrupa Para Sistemi'nin Döviz Kuru Mekanizması'na dışardan katılmak mümkündür³⁵. Döviz kuru mekanizması ile üye ülke paralarının belirlenen merkezi ECU paritesi çerçevesinde belli bir marj içerisinde dalgalanmasının sağlanması, bu marjların dışına çıkışın kontrol edilmesi, yani döviz kurunun istikrarı amaçlanmıştır. Avrupa Para Sistemi'nde, sisteme dahil olan ülkelerin döviz kurlarındaki dalgalanmaların sınırlarını belirleyen iki kriter vardır³⁶:

- Zorunlu müdahale sınırları
- Sapma eşikleri

³⁴ Okan Biçer, "Avrupa Para Birliği Euro Ve Euro'nun Türk Mali Sistemi Üzerine Etkileri", Ankara 2001, Yayınlanmamış Tez, s.15

³⁵ Yusuf Bayraktutan, Yüksel Bayraktar, a.g.e. , s.69

³⁶ Rıza Ayhan, "Avrupa Parasal Birliği Euro ve Etkileri", Yeni Türkiye Avrupa Birliği Dergisi Özel Sayısı, Kasım- Aralık 2000, s.23

Zorunlu Müdahale Sınırları (Parite İzgarası): Sisteme dahil her AET üyesi ülkenin parasının ECU ile ifade edilen ve belli bir süre değişmez kabul edilen bir karşılığı yani merkezi kuru vardır. Merkezi kurlara dayanarak her bir üye ülke parası ile diğer üye ülke paraları arasında ikili merkezi kurlar (çapraz kurlar) belirlenir.

İkili merkezi kurlardan sapılan alt ve üst limitlerin her biri, Avrupa Para Yılı'nda olduğu gibi $\pm 2,25\%$ ve toplam olarak $\pm 4,5\%$ 'tir. Merkezi kurların alt ve üst sınırlarının her biri ise $\pm 1,125\%$ 'tir. İtalya için dalgalanma marjı $\pm 6\%$ olarak belirlenmiştir³⁷. Böylece ortaya "süper yılan" çıkmış ve üye ülkelerin fiili piyasa kurları, yılan içinde dalgalanmaya bırakılmıştır. Piyasa kurları bu sınırları aşarsa müdahale yapılmaktadır.

Sapma Eşiği : Avrupa Para Sistemi'nde, sisteme dahil olan her para için öngörülen $\pm 2,25\%$ oranındaki maksimum dalgalanma marjının 75% 'ine eşit bir sapma eşiği belirlenmiştir. Bu hesaplamada paraların ECU sepetindeki ağırlıkları da dikkate alınmaktadır. Sistemde azami sapma, bir milli paranın aynı oranda diğer bütün milli paralar karşısında $\pm 2,25\%$ alt ve üst müdahale sınırlarına ulaştığında söz konusu olmaktadır. Eğer bir milli para, ECU'ya oranla kendi sapma eşiğini aşarsa bu ülkenin yetkili otoriteleri izleyecekleri para ve maliye politikaları ile bu durumu düzelteceklerdir. Müdahale çeşitlendirilmiş bir müdahaledir. Müdahaleyi yapan ülke parasından en fazla sapma gösteren para yerine, çeşitli paralarla, para politikası tedbirleri ile merkezi kurların değiştirilmesi ve diğer ekonomi politikası tedbirleri ile müdahale yapılır.³⁸

Bir ülkenin parası sapma eşiğine geldiği zaman, Merkez Bankaları Governorler Komitesi, Para Komitesi, Ekonomi Politikası Komitesi ile Bakanlar Konseyi gerekli tedbirleri almak zorundadır. Uygulamada, bu sınırlara varmadan dahi ilerideki dalgalanmalara engel olmak için müdahalelerde bulunmaktadır.

³⁷ Pekcan Erdoğan, "Avrupa Para Birliği Euro ve Türkiye", İstanbul 1999, Prive Grafik & Matbaacılık, s.22

³⁸ Ahmet Menteş, "Avrupa Para Birliği, Euro Ve Türkiye Ekonomisine Etkisi", İstanbul 2002, Yayınlanmamış Tez, s.34

1.4.3. Kredi Mekanizması

Avrupa Para Sistemi'ndeki kredi mekanizmasının işleyişine bakacak olursak, Yılan Sistemi'ndeki kredi mekanizması Avrupa Para Sistemi'nde de korunmuştur. Kredi mekanizması ile istikrarı sağlamak üzere piyasalara yapılacak müdahaleleri finanse etmek amaçlanmıştır. Kredi mekanizması Avrupa Parasal İşbirliği Fonu aracılığı ile yürütülmektedir. Sistemde üç tür kredi mekanizması vardır³⁹:

1. Çok Kısa Vadeli Parasal Destek:

Döviz Kuru Mekanizmasına dahil ülkelerin kendi finansman olanakları ile birbirlerine sağladıkları ECU cinsinden ifade edilen ve Avrupa Parasal İşbirliği Fonu'na kaydedilen bu kredi çeşidi, döviz piyasalarına yapılacak zorunlu müdahalelerin finansmanında kullanılan sınırsız bir kredi imkanındır⁴⁰. Avrupa Para Sistemi'ne dahil olan üye devletler, altın ve dolar rezervlerinin %20'sini Avrupa Parasal İşbirliği Fonu'na yatırarak bir rezerv havuzu oluşturmaktadır. Bunun karşılığında döviz piyasasına müdahale etmek amacıyla ve ECU cinsinden olmak üzere merkez bankalarının müdahaleleri için gerekli kaynak bu fondan sağlanmaktadır. Bu işleme çok kısa vadeli finansman denilmektedir. Süresi 45 gündür. Bu süre tavanı aşmamak şartıyla 3 ay için otomatik olarak uzatılabilir.

2. Kısa Vadeli Parasal Destek:

Büyük ölçüde Avrupa Parasal İşbirliği Fonu'nun kaynaklarından faydalanarak üye devletlerin ödemeler dengesinde ortaya çıkabilecek geçici açıkların finansmanı için merkez bankalarına verilen kredilerden meydana gelir. Mekanizma, üye ülkelerin merkez bankalarının borç ve alacak kotalarına dayanır. Her üye ülkenin merkez bankasının ne kadar borç verebileceğini belirleyen kotaları bulunmaktadır, ancak üye ülkelerin özel durumlarda borç kotasını aşması da sağlanmıştır . Süresi 3 ay olup, 2 defa olmak üzere toplam 6 ay uzatılabilir⁴¹.

³⁹ H. Bayram Bulgurlu, a.g.e. , 2000, s.45

⁴⁰ Yusuf Bayraktutan, Yüksel Bayraktar, a.g.e. , s.71

⁴¹ Ahmet Menteş, a.g.e. , s.36

3. Orta Vadeli Parasal Destek:

Topluluk içinde bir nevi karşılıklı yardımlaşma mekanizmasıdır. Topluluk üyelerinden biri, bir dış denge sorunu ile karşılaşırsa Konsey, bu ülkeye orta vadeli finansal yardım desteğinde bulunur. Krediyi alan ülkenin kendisine önerilen para, maliye ve ekonomi politikalarını izleyeceğini taahhüt etmesi gerekir. Kredilerin geri ödeme süresi 2-5 yıl arasında olup ECU cinsindedir⁴².

Avrupa Para Sistemi'nin kuruluşunun ilk yıllarında, çok sayıda kur ayarlamaları yapılmıştır. Ancak, 1980'li yılların ortalarından 1990'lı yılların başlarına kadar, üye ülkelerin para politikalarında ve döviz kurlarında büyük ölçüde istikrar sağlandığı söylenebilir. Enflasyon oranları azalmış ve döviz kurları istikrara kavuşmuştur⁴³. Özellikle Almanya ve Fransa'nın gösterdiği başarılı performans, Topluluğun parçalanmasına yol açabilecek bir gidişi tersine çevirmiş ve entegrasyon sürecini hızlandırmıştır.

Avrupa Para Sistemi'nin bu dönemdeki başarısında en önemli faktör Almanya'dır. Bağımsız statüdeki Alman Merkez Bankası, 1980'li yıllar boyunca anti-enflasyonist bir politika uygulamıştır. Bir de 1980'li yılların ikinci yarısında üye devletlerde gözlemlenen ekonomik büyümenin, düşük bir enflasyon oranı ile eşanlı olarak gerçekleştirilmesi ve Avrupa Para Sistemi'nin Topluluk çapında desteklenmesi bu başarıyı artırmıştır.

Avrupa Topluluğu'nun (AT) 80'li yılların başında özellikle uluslararası ticarete ABD ve Japonya karşısında kaybetmeye başladığı rekabet gücünü, üye devletlerin pazarlarını birleştirerek yeniden artırmak amacıyla, üye devletler arasındaki ticarete engel olan tüm unsurları ortadan kaldırmayı planlayan ve AT Komisyonu'nca hazırlanan "İç Pazar Programı'nı" 1985 yılında uygulamaya koyması, EPB konusunu yeniden gündeme getirmiştir⁴⁴.

Doğu ve Batı Almanya'nın 1990 yılında birleşmeleri ile ortaya çıkan ekonomik yük Topluluğa yansımış ve Avrupa Para Sistemi askıya alınmıştır.

---

⁴² Pınar Özbay, a.g.e. , s.18

⁴³ Güler Aras, "Euro'ya Geçişin Dış Ticarete Ve İşletmeler Kesimi Üzerine Etkileri", İşletme ve Finans Dergisi, Yayın no:168, Ankara, Mart 2000, s.111

⁴⁴ Rıza Ayhan, a.g.e. , s.27

Bu, Alman ekonomisinin, Topluluk ekonomisi açısından taşıdığı önemi bize göstermektedir. Alman Markı'nın, Avrupa Para Sistemi içinde taşıdığı ağırlık nedeniyle Topluluğun ekonomik hayatının bütünü etkilenmiştir. Birleşme ertesinde Almanya, 1994 yılına kadar her yıl 25 milyar Alman Markı harcamak zorunda kalmıştır. Bu tüketim artışının enflasyonist etkilerini engelleyebilmek için faiz oranları yükseltilmiş, bütçe açığı borçlanma yoluyla finanse edildiği için faiz oranları daha da artırılmıştır⁴⁵. Bu durum, Avrupa Para Sistemi tarafından öngörülen dar dalgalanma marjı nedeniyle, paralarının Alman Markı karşısında değerinin düşmesini engellemek isteyen AT devletleri üzerinde, faiz oranlarını yükseltmek yönünde baskı oluşturmuş; ekonomik durgunluğun yaşandığı bir dönemde yatırımların daha da yavaşlamasına neden olacak bu baskı kaldırılamamış ve sistem sekteye uğramıştır.

Dalgalama marjlarının genişletilmesi, daha önce çok sınırlı olan devalüasyonların sayısını ve oranını artırmış, bunların ticarete haksız rekabete neden olduğunu öne süren devler de karşı önlem alacaklarını söyleyince, Topluluk içi serbest ticaretin dayandığı temel unsurlardan biri olan "döviz kuru istikrarı" ciddi bir şekilde tehlikeye düşmüştür⁴⁶.

SONUÇ:

Avrupa'nın bütünleşmesinin üç temel ayağı vardır. Bunlar; ekonomik bütünleşme, siyasi bütünleşme ve hukuki bütünleşmedir. Bu üç ayak da birlikte yürümektedir. Bu bölümde ekonomik bütünleşme ayağı genel olarak incelenmektedir. Avrupa Birliği uluslararası bir örgüttür. AB'nin kuruluş amacı Avrupalı ülkelerin her anlamda birliğini sağlamaktır. Bu tarihi görevinden dolayı AB, ilk ortaya çıktığı tarihten bu yana yapısal değişime uğramakta ve etkinliğini artırmaktadır. AB'nin en önemli belgesi 1957'de altı ülke tarafından imzalanan Roma Antlaşması'dır. Roma Antlaşması üye ülkeler ve daha sonra üye olacak ülkelerin ekonomik entegrasyonunun üzerine inşa edilmiştir. Bu nedenle de adını Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) olarak koymuşlardır.

---

⁴⁵ Pekcan Erdoğan, a.g.e. , s.25

⁴⁶ Ahmet Menteş, a.g.e. , s.37

Ancak zaman içinde Avrupalılar asıl hedefleri olan Avrupa Birliği'ni oluşturabilmek için hem AET'yi yapısal olarak değiştirmişler hem de yeni Avrupalı ülkeleri üye olarak almışlardır. Bu bölümde Ekonomik ve Parasal İşbirliği'nin ortaya çıkışı, AET'nin 'AB' olma yolundaki yapısal değişimleri aktarılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN EURO'YA GEÇİŞ SÜRECİ

AET' de ilk önemli yapısal değişiklik Avrupa'da kurulan üç örgütün AET-AKÇT ve EURATOM için tek bir Konsey ve tek bir kurulması kararı ile yapılmıştır. İkinci önemli yapısal değişiklik ise Tek Avrupa Senedi ile yapılmıştır.

Euro'ya 1 Ocak 2002'de geçilmiştir. Ancak Euro'nun kabul edilip piyasaya sunulana kadar bir çok aşama kaydedilmiştir. Avrupa Birliği'ne üye ülkeler, kendi paralarını değil ortak bir para birimini kullanmaya başlayacakları için çok zor ve uzun bir çalışma sürecinden geçmeleri gerekiyordu. Bu bölümde Euro'ya geçiş aşamaları, yapılan antlaşmalar ve zirveler, kısaca AET'nin gelişim aşamaları anlatılmaktadır.

2.1. Euro'ya Geçiş Süreci Öncesinde Yaşanan Gelişmeler

2.1.1. Tek Senet

Ortak Pazar'ın oluşumunu tamamlamak kaygısıyla, Topluluk içi ticarete hala uygulanmakta olan kısıtlayıcı tarife dışı engelleri kaldırmanın ve 1981'de Yunanistan'ın, 1986'da İspanya ve Portekiz'in katılımı ile meydana gelen genişlemenin arttırdığı gelişme farklılıklarını azaltmanın gerekliliğini göz önüne alan, 28-29 Haziran 1985 tarihli Avrupa Konseyi Milano Toplantısı, Avrupa Antlaşmalarını yenilemek üzere bir hükümetler arası konferans yapılmasını kararlaştırılmıştır⁴⁷. Lüksemburg'da, 1985 yılı Eylül ayından Aralık ayına kadar süren ve Dışişleri Bakanları düzeyinde yapılan bu konferans, hem EEC, AET ve EURATOM Antlaşmalarında yapılan değişiklikler, hem de dış

---

⁴⁷ J. François Deniau, "Ortak Pazar", İstanbul 1995, İletişim Yayınları, s.33

politika konusunda işbirliğine ilişkin düzenlemeler içeren bir metin olduğundan, "Avrupa Tek Senedi" adı verilen bir belgenin hazırlanması ile sonuçlanmıştır.

2-3 Aralık 1985'de Lüksemburg'da yapılan Avrupa Konseyi'nde kabul edilen Avrupa Tek Senedi, 17 Şubat 1986'da yine Lüksemburg'da 9 üye ülke tarafından, 28 Şubat'ta da La Haye'de geri kalan üç ülke tarafından imzalanmıştır. 1 Temmuz 1987 itibariyle de tüm üye ülkelerde yürürlüğe girmiştir.

Bugüne dek Avrupa Antlaşmaları üzerinde gerçekleştirilen en önemli gözden geçirme ve düzeltme çalışması olan Tek Senet'in temel hedefi, 31 Aralık 1992'ye kadar gerçek bir İç Pazar; yani içerisinde malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbestçe dolaşacağı, her türlü iç sınırın kaldırıldığı bir alanın oluşturulmasıdır⁴⁸. Ancak bu büyük pazarın sağlayacağı ekonomik faydalardan tüm üye ülkelerin yararlanabilmesi için Topluluk, aynı zamanda değişik bölgeleri arasındaki farkı ve en geri kalmış olanların gecikmesini azaltmak için ekonomik ve sosyal birliğini de güçlendirmelidir. Tek Senet ayrıca Avrupa Para Sistemini ve ECU'nun işlevini kabul etmiştir. Avrupa Siyasi İşbirliği alanında da üye devletlere bir Avrupa Dış Politikası saptayarak uygulamaya koymalarını ve güvenlik konusundaki tutumlarını uyumlu hale getirmelerini tavsiye etmiştir⁴⁹.

Tek Senet'in ana hedefi, kuşkusuz iç pazarın gerçekleştirilmesidir. Bu çerçevede AB Komisyonu, topluluktaki fiziki, teknik ve mali engellerin kaldırılması için alınması gereken önlemleri ve bunlara ilişkin takvimi belirleyen bir metin olan "Beyaz Kitap"ı, Haziran 1985'de yayınlamıştır. Buna göre AB Konseyi 1992'nin bitiminden önce toplam 286 önlem almak zorundaydı⁵⁰.

Topluluk, Haziran 1988'de, sermaye hareketleri önündeki engellerin 1992 sonuna kadar tamamıyla kaldırılmasına yönelik bir yönerge yayınladı. Ancak bu, Topluluğun geleceğine ilişkin ciddi birtakım tartışmaları da

---

⁴⁸ Ahmet Mentş, a.g.e. , s.40

⁴⁹ J.François DENIAU, a.g.e. , s.34

⁵⁰ Okan Biçer, a.g.e. , s.17

beraberinde getirdi. Geniş çapta destek gören bir grup iktisatçı; malların hizmetlerin ve sermayenin tam dolaşım serbestisine sahip olduğu ve sabit döviz kurunun uygulandığı bir bölge içerisinde ülkelerin bağımsız makroiktisat politikaları uygulamalarının, bölgede istikrarı bozacağını ileri sürmekte ve tek pazarın bir para birliği ile desteklenmesinin gerekliliği üzerinde durmaktaydı.

2.1.2. 27 Haziran 1989 : Delors Raporu'nun Kabul Edilmesi

Avrupa Topluluğu 1980'li yılların başlarında, özellikle uluslararası ticaretteki rekabet gücünde meydana gelen azalmayı, üye devletlerin pazarlarını birleştirerek arttırmayı amaçlamış; bunun için, Avrupa Topluluğu'nun hazırladığı üye devletler arasındaki ticareti engelleyen tüm unsurları ortadan kaldırmayı planlayan "İç Pazar Programı" 1985'te devreye sokulmuştur⁵¹. İç Pazar Programı gereğince, üye ülkeler arasındaki sermaye hareketlerinin 1 Temmuz 1990'dan itibaren serbest bırakılacak olması bir parasal birliğin oluşturulmasını zorunlu hale getirmiştir.

Roma Antlaşması'na göre, üye ülkeler arasında sermaye hareketleri üzerindeki sınırlamalar aşamalı olarak kaldırılacaktı. Bunun yanında bu alanda belirli durumlarda kısıtlama tedbirleri alınması da mümkündür.

Bu durum karşısında dönemin AT Komisyonu Başkanı Jacques Delors, sermaye hareketleri üzerindeki sınırlamaların 1992'ye kadar tamamen kaldırılması konusunda bir plan önermiştir.

27-28 Haziran 1988 tarihli Avrupa Konseyi toplantısında EPB konusunda çalışmalar yapmak üzere dönemin Komisyon Başkanı Jacques Delors başkanlığında, üye ülkelerin Merkez Bankaları başkanlarından oluşan bir komite kurularak çalışmalara hızla başlamıştır⁵². Komite, 18 Nisan 1989 tarihinde hazırladığı raporu, Avrupa Kamuoyuna açıklayarak parasal birliğin amacının sermaye piyasasının liberalleştirilmesi, banka ve finans sektörünün bütünleşmesine yönelik düzenlemelerin sağlanması, ulusal paraların tam konvertibilitesinin sağlanması, döviz kurlarının sabitleştirilmesi ve son olarak

⁵¹ Tecer Atsan, "Avrupa Birliği'nde Ekonomik ve Parasal Birlik Konusundaki Düzenlemeler ve Tam Üyeliğe Başvurmuş Olan Türkiye'nin Durumu", Standart Dergisi 1998, s.98

⁵² J. François Deniau, a.g.e. , s.36

da ECU'nun özel kullanımı önündeki bütün engellerin kaldırılması suretiyle üye ülkelerin ulusal paralarının yerini alacak tek bir para sistemine devredilmesi olduğunu açıklamıştır⁵³.

Delors Raporu, EPB için 3 aşamalı bir program içermekte ve Maastricht Antlaşması'nda EPB'ye ilişkin olan maddelere de kaynaklık etmektedir.

a. Birinci Aşama

Bu aşamada öngörülen hususlar şunlardır:

Ekonomik alanda yerine getirilmesi gerekenler şunlardır⁵⁴;

- ❖ Fiziki, teknik ve mali engellerin tümüyle kaldırılması ve rekabet politikasının güçlendirilmesi,
- ❖ Bölgesel kalkınmanın ve ekonomik dengesizliklerin düzeltilmesi sürecinin hızlandırılması,
- ❖ Fiyat istikrarının sağlanması, Kamu Maliyesinin sağlamaştırılması.

Parasal alanda yerine getirilmesi gerekenler şunlardır⁵⁵;

- ❖ Sermaye hareketlerinin serbest dolaşımına ilişkin kısıtlamaların kaldırılması,
- ❖ Tüm üye devletlerin Avrupa Para Sistemi'nin, Döviz Kuru Mekanizmasına katılması,
- ❖ ECU'nun özel kullanımı önündeki tüm engellerin kaldırılması,
- ❖ Merkez Bankalarının bağımsız hale getirilmesi.

İlk aşamada üzerinde durulan bir diğer önemli unsur; üye devletler arasındaki ekonomi ve para politikalarının koordinasyonunun güçlendirilmesidir.

b. İkinci Aşama

Bu aşama, yeni kurumsal düzenlemeler öngörmekte ve ne Roma Antlaşması'nda ne de Avrupa Tek Senedi'nde bu düzenlemeler için gerekli

⁵³ H. Bayram Bulgurlu, "Dolar mı? Euro mu? Amerika mı? Avrupa mı? ", Ankara Haziran 2004, Roma Yayınları, s.86

⁵⁴ Aylin Alagöz, "Yeni Bir Para Yeni Bir Avrupa", İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi, Eylül 1998, s.19

⁵⁵ Niyazi Özperhiz ve Giray Sadık, "Maastricht Antlaşması Çerçevesinde Avrupa Para Birliği ve Türkiye", İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi, Haziran 2000, s.73

hükümler yer almaktadır. Bu nedenle bu aşama ancak Roma Antlaşması'na ek değişiklikler getiren Maastricht Antlaşmasının, 1 Kasım 1993'de yürürlüğe girmesinden sonra 1 Ocak 1994'de yürürlüğe girmiştir.

Bu aşamada, Avrupa Para Enstitüsü'nün kurulması ve EPB'nin tamamlanmasıyla birlikte, bu kurumun 'üçüncü aşamada' Avrupa Merkez Bankası'na dönüşerek, Avrupa Topluluğu'nun para politikasını bağımsız bir şekilde yönlendirmesi öngörülmüştür. Burada amaçlanan, birinci aşamadaki para politikası koordinasyonunun yavaş yavaş tek bir para politikası uygulamasına dönüştürülmesidir⁵⁶. Bunun yanında, mevcut kurumların gözden geçirilmesi ve yenilerinin kurulması da dahil olmak üzere ekonomik ve parasal birliğin kurumsal altyapısı da oluşturulacaktır. Bu kapsamda yerine getirilmesi gereken en önemli husus, aşamanın başlangıcında Avrupa Para Enstitüsü'nün daha sonra da Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'nin (ESCB) kurulmasıdır. Burada amaç, ilk aşamadaki para politikası koordinasyonunun yavaş yavaş tek bir para politikası uygulamasına dönüştürülmesidir.

c. Üçüncü Aşama

Bu aşama, ekonomik ve parasal birliğin yürürlüğe girişinin planlandığı aşamadır. Üçüncü aşama paritelerin geri dönülemez biçimde sabitleştirilmesi ile ve parasal yetkilerin Topluluk kurumlarına devredilmesiyle başlayacaktır. Yine bu aşama ile faaliyetlerine başlamış olan Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'nin temel görevi ise ortak para politikasının yürütülmesi, ayrıca Konsey'in, ekonomik alanlarda Parlamento ile işbirliği halinde parasal istikrarın bozulmaması için ulusal bütçelere ilişkin kısıtlayıcı kararlar alabileceği vurgulanmıştır⁵⁷. Ekonomik alanda ise, üye ülke politikalarının koordinasyonu güçlendirilecek ve ulaşılmaması zorunlu olacak belirli performans kriterleri getirilecektir.

Bütün bu öngörülere rağmen Delors Raporu, ekonomik bir çalışma olmaktan çok teknik bir plan olarak kalmıştır. Zira o sırada Avrupa

⁵⁶ Ercüment Baran, " *Avrupa Para Birliği Sürecinde Euro ve Euro'nun Muhtemel Finansal Maliyetleri* ", Yaklaşım Dergisi, Mart 2002, s.78

⁵⁷ Aylın Alagöz, a.g.e. , s.27

Toplulukları kendi içine kapanmış ve bir tek pazar çalışması üzerine yoğunlaşmış, bunun dışında da çok fazla başka bir şeyle ilgilenme niyetinde gözükmemişlerdi ve Delors Raporu, aslında Avrupa'daki ekonomik çevrelere çok da gerçekçi gelmemiştir⁵⁸.

Delors Raporu'nda kademeli bir geçiş takvimi öngörülüyordu ve yapılması gereken ilişkiler somutlaştırılıyordu. 1989 yılı itibariyle ortaya atılan bu raporda, önce bir Avrupa Para Enstitüsü'nün kurulması, daha sonra bir Avrupa Merkez Bankası sisteminin oluşturulması, nihayet son aşamada Avrupa Merkez Bankası Sistemi'nin Avrupa'daki sisteme katılacak diğer merkez bankalarının ortadan kalkmasıyla birlikte paranın basımından ve bunun yönetiminden sorumlu bir Avrupa Merkez Bankası'nın oluşturulmasını içeriyordu.

1 Temmuz 1990'da, EMU'nun 1.aşamasını başlatma kararı verilen Madrid AB Konseyi toplantısında, Delors Raporu kabul edildi⁵⁹.

2.1.3. 8-9 Aralık 1989 : Strasbourg Zirvesi

Strasbourg AB Konseyi toplantısında bir araya gelen üye devletler, Roma Antlaşması'nda EMU' nun gelişimine yönelik değişiklikler için hazırlık yapmak üzere 14-15 Aralık 1990 tarihlerinde hükümetler arası konferans yapılmasına karar verdiler. Konferansta ele alınan dört temel konu şunlardır⁶⁰:

- Para birliği için tek para birimi en iyi alternatiftir. Ancak bu durumda, döviz kurlarındaki değişiklikler ve işlem maliyetleri tamamen ortadan kaldırılabılır ve birliğin kredibilitesi tam olarak garanti altına alınabilir.
- Tek bir merkez bankası, birlik içinde fiyat istikrarı için gereklidir.
- Bankanın kurumsal olarak bağımsız olması şarttır.

---

⁵⁸ Nihat Töre, " *Ekonomik ve Parasal Birliğin Türk ekonomisi üzerindeki muhtemel etkileri neler olabilir?*", Güncel Avrupa Sayı: 10-11-12, Ekim-Aralık 1998, s.97

⁵⁹ Niyazi Özperhiz ve Giray Sadık, a.g.e. , s.76

⁶⁰ Vural Savaş, " *Çağımızın Deneyi EURO* ", Ankara 1999, Siyasal Kitapevi, s.35

- Kamu ve özel sektör kuruluşlarının ekonomik ve parasal birliğin gerektirdiği disiplinlere en kısa zamanda uyumlarının sağlanması, asgari maliyetlerle yapılmalıdır.

Bütçe politikalarının bu aşamada merkezileştirilmesi oldukça zordur. İleride topluluk içinde bütçe açıkları ve kamu borçlanmaları konularında ortak standart disiplin anlayışının getirilmesi söz konusu olabilir⁶¹.

2.1.4. 16 Eylül 1992 : Kara Çarşamba

Dış Ticaret Piyasasında yaşanan karışıklık, birçok üyenin döviz kuru mekanizmasının istikrarını bozmaya başlamıştı (İspanyol pesetası ve İtalyan lireti de dahil).

Bu mekanizma, daha önceden üye ülkelerin paralarının kabul edilmiş limitler çerçevesinde dalgalanmasına izin veren bir para istikrarını destekleme üzerine kurulmuştu. Ancak İngiliz sterlini ve İtalyan liretinin değeri tabana vurunca, sistemin dışarısına çıkarılmış ve bu ülkelerin paraları önemli oranda devalüe edilmiştir.

2.1.5. Ağustos 1993 : Döviz Kuru Mekanizmasının (ERM) Dalgalandığı Bandın Genişletilmesi

Dışarıdan gelebilecek spekülasyon baskılara karşı koyabilmek için özellikle İspanyol pesetası ve Fransız frangı için, ERM dalgalanma bandının geçici olarak daha geniş bir marjla dalgalanmasına izin verildi. Buna göre ülkeler, birbirlerinin paralarının değerini %15 azaltıp arttırabilme imkanını elde ediyorlardı⁶².

2.1.6. Ocak 1994 : Avrupa Para Enstitüsü (EMI)'nin Faaliyete Başlaması

29 Ekim 1993'de Avrupa Para Enstitüsü'nün (EMI) kuruluş yeri olarak Frankfurt uygun görülmüştür.

⁶¹ Nilgün Ansan, " Euro ve Euro'nun Türkiye Üzerindeki Olası Makro-Ekonomik Etkileri ", İşletme ve Finans Dergisi Yayın no:159, Ankara Haziran 1999, s.55

⁶² Vural Savaş, a.g.e. , s.38

EMI'ye ilişkin Protokol:

EMI'ye ilişkin protokolde ulusal MB'lerin koordinasyonunun daha güçlü sağlanması, ekonomik ve parasal birliğin üçüncü aşamasına geçiş için gerekli koşullar, fiyat istikrarını sağlayan bir bakış açısıyla üyelerin para politikalarının koordinasyonunun güçlendirilmesi; ESCB'nin kuruluşu ve tek para politikasının yürütülebilmesi için gerekli olan hazırlıkların yapılması; üçüncü aşamada tek paraya geçişin gerçekleştirilmesi, fiyat istikrarını sağlamak üzere ulusal para politikalarının koordinasyonunun daha da güçlendirilmesi; ECU banknotlarının teknik hazırlığına ilişkin denetimlerin yapılması görevlerinden bahsedilmiştir.

1994 yılında kurulan EMI'nin ana hedefi, parasal birliğin üçüncü aşamasına geçiş için gerekli hazırlıkları yapmaktır. Başlıca görevleri şunlardır⁶³:

- ❖ Üye ülkeler merkez bankaları arasında işbirliğini güçlendirmek,
- ❖ Fiyat istikrarını sağlamak amacıyla üye ülkelerin para politikalarının koordinasyonunu sağlamak,
- ❖ Avrupa Para Sistemi'nin işleyişini gözetmek, üçüncü aşamaya geçiş için yapılan hazırlıklar hakkında düzenli raporlar yayınlamak,
- ❖ EURO banknotlarının basımı ve sınır ötesi yapılacak ödemelerin EURO cinsinden yapılabilmesi için gerekli teknik hazırlıkları yapmak,
- ❖ Gelecekte uygulanacak olan tek para politikasının genel hatlarını belirlemek,
- ❖ TARGET:"Gerçek Zaman Takas Sistemi" (Trans-European Automated Real-Time Gross Settlement Express Transfer) Sistemini geliştirmek,
- ❖ Üçüncü aşamada kurulacak olan Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'nin (ESCB) yasal ve kurumsal yapısının oluşması için gerekli hazırlıkları yapmak,
- ❖ Parasal Birliğe dahil olacak ülkelerin merkez bankalarının talebi üzerine, onların döviz rezervlerini tutmak ve yönetmek.

---

⁶³ Ceren Uysal, " *Türkiye- Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler* ", Akdeniz İİBF Dergisi 2001, s.147

Parasal Birliğin tamamlanması ile birlikte, bu kurumun özerk Avrupa Merkez Bankası'na (ECB) dönüşerek, AT para politikasını yönlendirmesi öngörülmektedir.

2.1.7. Maastricht Antlaşması

7 Şubat 1992'de Maastricht'te toplanan hükümetler arası konferans, yeni bir Avrupa Birliği Antlaşması'nı (Maastricht Antlaşması) imzalayarak sonuçlanmıştır. Bu antlaşmada temel amaç, Ekonomik ve Parasal Birliğin (EMU) artık resmen oluşturulması olmuştur. Maastricht Antlaşması, 1 Kasım 1993 itibariyle yürürlüğe girmiştir. EPB'nin aşamaları, bu süreçte izlenecek ekonomik ve parasal politikalar ve bunların gerektirdiği kurumsal düzenlemeler bu antlaşmada ayrıntılı olarak düzenlenmiştir⁶⁴.

Maastricht Zirvesi öncesinde uyuşmazlık konusu olan sorunların çözümü doğrultusunda girişimler artmış, hükümetlerarası konferans sürecinde daha önce üzerinde mutabakata varılamayan bazı noktalarda uzlaşmaya varılmıştır. Bu noktalar şu şekilde sıralanabilir⁶⁵:

- i. Ekonomik ve parasal birliğin ikinci aşamasına geçilmesi ile birlikte oluşturulacak Avrupa Para Enstitüsü'nün yönetim kurulunun yapısı hususunda varılan anlaşma,
- ii. İkinci aşamada; isteyen üye ülkelerin döviz rezervlerinin bir kısmı veya tamamının idaresinin Avrupa Para Enstitüsüne devredilmesi,
- iii. Üçüncü aşamada; Avrupa Para Enstitüsü'nün yerini alacak olan Avrupa Merkez Bankası'nın yapısı hususunda sağlanan mutabakat,
- iv. Üçüncü aşamaya geçen ülkelerden aşırı bütçe açığına imkân tanıyanlara uygulanacak yaptırımlar konusunda varılan anlaşma.

Avrupa Topluluğu için gerçek bir dönüm noktası olan Maastricht Antlaşması, içerdiği ve öngördüğü kurumlar ve prosedürler sebebi ile Avrupa'nın çehresini değiştirebilecek önemde bir belgedir. Bu antlaşma ile en geç, 1999'a kadar tek para sisteminin yanı sıra ortak dış politika ve iç

⁶⁴ Niyazi Özperhiz ve Giray Sadık, a.g.e. , s.79

⁶⁵ Pınar Özbay, a.g.e. , s.14

güvenlik , savunma stratejisi ve sosyal politika alanındaki uyuma yönelik kararlarla geleceğin Birleşik Avrupa Devleti'nin çatısı kurulmuştur.

Maastricht Antlaşması ile Avrupa Topluluğu'nda üç sütunlu bir yapı oluşuyor⁶⁶:

Birinci sütunda Avrupa Ekonomik Topluluğu, EURATOM, AKÇT,

İkinci sütunda Ortak Dış ve Güvenlik Politikası,

Üçüncü sütunda Adalet ve İçişleri konuları yer alıyor.

Maastricht Antlaşması, Topluluğun hukuksal yapısını oluşturmaya başlamıştır. Resmi adı "Avrupa Birliği Antlaşması" olan Maastricht Antlaşması, "Avrupa Ekonomik Topluluğu" adını "Avrupa Topluluğu'na" (AT) dönüştürmüştür⁶⁷. AT, henüz ikinci ve üçüncü sütunlar açısından hazır değildir. AT organlarının birinci sütun ile ilgili konularda tam yetkili olduğu göze çarparken, ikinci ve üçüncü sütunla ilgili işlerde AT organlarının hazırlamış olduğu zeminlerde, hükümetler arası işbirliği modeli benimsenmiştir. Yani henüz tam bir birliktelik yoktur.

Maastricht Antlaşması, sosyal ve ekonomik ilerlemeyi hızlandıran ve güçlendiren üç temel ilke üzerine oturtulmuştur:

- Rekabet ilkesine dayanan serbest piyasa ekonomisi,
- Kamu maliyesinin sağlıklı şekilde idaresi,
- İkame etme (Subsidiarite) ilkesi.

Maastricht Antlaşması, ekonomik ve parasal birlik, ortak güvenlik ve dış politikası, adalet ve içişleri olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır⁶⁸.

1993 Tek Pazarı'nın kurulmasından sonra AT'nin şu hususlar çerçevesinde programlarını birleştirmesi gerekir⁶⁹:

- a. Yeni ve mevcut pek çok konuda, Topluluk yetkilerinin artırılması; sanayi politikası, haberleşme, enerji ve ulaştırma şebeke ve merkezlerinin oluşturulması, tüketicilerin korunması, sağlık, mesleki eğitim, örgün eğitim, kültür gibi konularda

⁶⁶ Muzaffer Alacaogulları, " Euro – Stop ", Hazine Müsteşarlığı, Ankara Ağustos 2002, s.19

⁶⁷ Niyazi Özperhiz ve Giray Sadık, a.g.e. , s.85

⁶⁸ Ceren Uysal, a.g.e. , s.148

⁶⁹ TOBB ve DTM, " Avrupa Birliği ve Türkiye ", 5.baskı, Ankara 2002, s.39

tedbirlerin alınması öngörülmektedir. Böylece Maastricht Antlaşması, Topluluğun yasal yetkiye sahip olmadığı halde bu sayılan alanlarda çok önceden başladığı ve yürütmekte olduğu faaliyet ve girişimlerine yasal çerçeve kazandırmış olmaktadır.

- b. Karmaşık ancak etkin prosedürler,
- c. 12 üye ülke arasında, gelişmişlik açısından geri olan üye ülkelerin (özellikle Yunanistan, İspanya, Portekiz, İrlanda) yararına dayanışma mekanizmalarının oluşturulması.

Antlaşmada, üye ülkeler için sıkı bir koordinasyona dayanan ekonomi politikasının benimsenmesi ve tek para uygulamasına geçişle birlikte tek bir para politikası izlenmesi esası düzenlenmiştir.

Antlaşmanın "Ekonomik ve Parasal Politikalar" başlıklı bölümünde, EPB çerçevesinde sadece tek para uygulamasına geçiş düzenlenmiş, aynı zamanda üçüncü aşamaya geçiş ile birlikte üye ülkelerin parasal alandaki yetkilerinin, kurulması düşünülen Avrupa Merkez Bankası'na devredilmesi esası getirilmiştir⁷⁰. Bu da ekonomik ve parasal alandaki hükümetler arası işbirliği sürecinden uluslararası bir entegrasyona geçiş anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, ekonomi politikalarının idaresi, Bakanlar Konseyi tarafından alınacak bir karar ile tespit edilecek genel yönlendirmeler doğrultusunda üye ülkelerin denetimine bırakılmıştır.

Maastricht Antlaşması: Kurumsal Düzenlemeler :

Ekonomik ve Parasal Birliğe üç aşamada ulaşılması hedeflenmiştir. Buna göre;

A.Birinci aşama: 1 Temmuz 1990 tarihinde başlamıştır. Bu aşamanın en önemli getirisi, sermaye hareketlerinde tam liberalizasyonun sağlanması ve üye ülke ekonomi ve maliye politikalarının birbirine yaklaştırılmasıdır. Bu aşama, 31 Aralık 1993 tarihinde sona ermiştir.

B.İkinci Aşama: 1.1.1994 tarihinde başlayan ikinci aşamada, bir Avrupa Para Enstitüsü kurulması ve Parasal Birliğin tamamlanması ve bu kurumun Avrupa

---

⁷⁰ Niyazi Özperhiz ve Giray Sadık, a.g.e. , s.83

Merkez Bankasına dönüşerek özerk bir biçimde Para Birliğine girecek üye ülkelerin para politikasını yönlendirmesi öngörülmüştür.

İkinci aşamadaki diğer önemli düzenlemeler şöyle sıralanabilir⁷¹:

- Kamu sektörünün finansmanını yasaklayan yasal düzenlemeler,
- Finans sektöründe, kamu sektörü kuruluşlarına ayrıcalık tanınmamasını sağlayacak düzenlemeler,
- Üye ülkelerin kamu sektörü sorumluluklarının birlik veya bir başka ülke tarafından üstlenilmesini engelleyen düzenlemeler,
- Üye ülkelerin aşırı bütçe açıklarından korunması,
- Üye ülkelerin merkez bankalarına yasal olarak bağımsızlık statüsünün kazandırılması.

C.Üçüncü Aşama (1 Ocak 1999-28 Şubat 2002); Maastricht Zirvesi'nde varılan karar uyarınca, üçüncü aşamaya en erken 1 Ocak 1997'de, en geç 1 Ocak 1999'da geçilmesi öngörülmüştür. 1996'da Avrupa Konseyi ve aynı zamanda Avrupa Para Enstitüsü tarafından hazırlanacak raporlar doğrultusunda, Maliye Bakanları, hangi ülkelerin Tek Para'ya geçiş için gerekli kriterleri yerine getirdiğini tespit edecektir. Eğer bu kriterleri sağlayan ülke sayısı en az 7'yi bulur ise, Avrupa Konseyi nitelikli çoğunlukla, bu ülkeler için üçüncü aşamanın başlatılması hususunda karar alabilecektir. Böyle bir karar alınmadığı takdirde, en geç 1 Ocak 1999' da üçüncü aşamaya geçiş sağlanacağı karara bağlanmıştır⁷². İki yılda bir veya gerekli şartları yerine getirmiş olan bir ülkenin talebi üzerine, Komisyon ve Avrupa Merkez Bankası durumu inceleyecektir. Ekonomik ve Parasal Birliğe yeni bir üyenin kabulü, Konsey'in nitelikli çoğunlukla alacağı karara bağlı olmuştur.

1 Temmuz 1998'den önce devlet ve hükümet başkanları nitelikli çoğunlukla ve Konseyin tavsiyesi üzerine hangi üye devletlerin tek para için gerekli koşulları yerine getirdiğini tespit edeceği belirtilmiştir. Bu durumda tek paraya geçiş için dört devlet yeterli olacağı, bu şartlar altında Konsey,

---

⁷¹ Ridvan Karluk, Özgür Tonus, " *Avrupa Para Birliği, Euro Ve Geleceği* ", Eskişehir 1998, İİBF.Dergisi sayı 1-2, s.25

⁷² Vural Savaş, a.g.e. , s.40

Komisyondun tavsıyesi zerıne, nitelikli çoğunlukla, hangi ülkelerin istisna tutulacağını tespit edeceği kararlaştırılmıştır.

nc aşamaya geçilmesi ile birlikte Avrupa Birliği'nin Ekonomi ve Maliye Bakanları'ndan oluşan Konsey (ECOFIN) tarafından, bazı tedbirler alınmıştır. Bunlar⁷³;

- Avrupa Para Birliği'ne katılan ülkelerin ulusal para birimleri ile Euro arasında tek bir kur olacaktır,
- Avrupa Merkez Bankası'na dönüşmesi planlanan Avrupa Para Enstitüsü para politikasını Euro'ya göre uygulayacaktır,
- Finansal ve mali piyasalar, işlemlerini Euro üzerinden yapmaya başlayacaktır,
- Döviz alım satımı, sadece Euro ile Avrupa Birliği dışındaki ülkelerin ulusal para birimleri arasında yapılacaktır,
- Avrupa Birliği'ne dahil ülkelerin para birimleri, Euro olarak ifade edilecektir,
- Hem zel sektör, hem de kamu sektörü, muhasebe ve bilgi işlemlerini Euro üzerinden yapacaklardır,
- Avrupa Birliği'nde mal ve hizmetler Euro üzerinden fiyatlanacaktır,

1 Ocak 1999' da üçüncü aşamanın başlaması ile birlikte bağımsız Avrupa Merkez Bankası oluşturulmuştur.

2.2. EPB 'nin (Ekonomik ve Parasal Birlik) Son Aşamasına Geçiş Kriterleri

EPB'nin bu son aşamasına geçiş öncesinde, ye ülke ekonomileri arasındaki farklılıkların giderilebilmesini teminen bazı makro büyüklükler açısından yakınlaşma kriterleri tespit edilmiş ve bunlara uyulmaması durumunda uygulanacak yaptırımlar belirlenmiştir. Buna gre⁷⁴;

---

⁷³ Okan Biçer, a.g.e. , s.25

⁷⁴ Ercüment Baran, a.g.e. , s.79

- ❖ Toplulukta en düşük enflasyona sahip (en iyi performansı gösteren) üç ülkenin yıllık enflasyon oranları ile ilgili üye ülkenin enflasyon oranı arasındaki fark 1,5 puanı geçmemelidir.
- ❖ Üye ülke devlet borçlarının, GSYİH'sına oranı %60'ı geçmemelidir.
- ❖ Üye ülke bütçe açığının, GSYİH'sına oranı %3'ü geçmemelidir.
- ❖ Herhangi bir üye ülkede uygulanan uzun vadeli faiz oranları 12 aylık dönem itibariyle, fiyat istikrarı alanında en iyi performans gösteren 3 ülkenin faiz oranını 2 puandan fazla aşamayacaktır.
- ❖ Son 2 yıl itibariyle üye ülke parasının diğer bir üye ülke parası karşısında devalüe edilmemiş olması; Döviz Kuru Mekanizmasına (ERM) üye ülke paralarına karşı %2,25 dalgalanma marjı ile bağlı olması gerekir.

EPB'nin 2.aşamasında, parasal birliğe hazırlık çerçevesinde ulusal merkez bankalarının bağımsızlığı için gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca parasal birlikten sonra da bütçe kriterine uyumu sağlayacak olan ve "İstikrar Paketi" olarak isimlendirilen bir uyarı sistemi ve yaptırım süreci de öngörülmüştür.

Maastricht Antlaşması'nda, üyelerin %3'lük bütçe kriterini aşmaları durumunda, söz konusu kriterle uyum sağlayıncaya kadar bir uyarı sistemi ve yaptırım süreci öngörülmüştür. Belirtilen %3'lük kriterle uyulmaması halinde, AT Komisyonu'nun hazırlayacağı bir raporla birlikte AT Konseyi, üye devlete şu yaptırımları uygulayabilecektir⁷⁵:

1. Üye devletin yeni tahvil ya da borç senedi çıkarmadan önce ekonomi politikasındaki olumsuzluklar hakkında ek bilgiler yayınlanması,
2. Avrupa Yatırım Bankası kredilerinin kullandırılmaması,
3. Topluluk nezdinde faizsiz bir hesaba para yatırılması,
4. Para cezası.

Bu yaptırımların uygulanması ihtiyâridir. İstikrar Paketi'nin temel amacı Maastricht Antlaşmasında belirtilen bütçe kriterinin, parasal birlik öncesinde ve sonrasında hatta ekonomik durgunluk dönemlerinde bile

---

⁷⁵ TOBB ve DTM, a.g.e. , s.50

gerçekleştirilmesidir. Buna göre, parasal birliğe dahil olan üyelerin bütçe açıkları, yılda bir kez veya yılın ilk ayında olmak üzere gözden geçirilecek, bütçe kriterini tutturamayan ülkelere bu açıklarını azaltacak önlemleri alması için 4 ay kadar süre tanınacaktır. Bu süre sonunda bütçe kriteri hala tutturulamamış ise üye ülke tarafından⁷⁶;

- a. GSYİH'nin %0,2'si oranında sabit bir miktar ile,
- b. Bütçe kriterini aşan her %1'lik oran için GSYİH'nin %0,1'i oranında bir tutar,

AT bünyesindeki faizsiz bir hesaba aktarılacaktır. Hesaplanan bu miktara, GSYİH'nin %0,5'i oranında bir üst limit de getirilmiştir. Alınan önlemlere rağmen bütçe kriterinden sapma durumu ikinci yıl boyunca devam ederse bu durumdaki üye devletlerce yatırılan tutar, para cezasına dönüştürülür ve bir daha geri talep edilemez.

2.3. Euro İle İlgili Önemli Zirveler

1 Ocak 1995 : Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın AB üyeliğine geçmeleri.

16 Aralık 1995 : Madrid Zirvesi ve Euro İsminin Verilmesi-Euro'ya Dönüşüm Senaryosu; Madrid Zirvesi'nde bir araya gelen AB liderleri tek paranın isminin Euro olmasına ve EMU'nun son aşamasına geçiş için 1 Ocak 1999 tarihinin uygun olacağına karar verdiler.

1996 Dublin Zirvesi ; Euro'nun legal statüsü belirlenmiştir⁷⁷.

1 ECU = 1 EURO

16-17 Haziran 1997 : *Amsterdam Zirvesi* ; Bu zirvede Euro'ya geçiş sonrası bazı üye ülkelerde bütçe disiplinini sağlamak için hazırlanan "İstikrar Paketi" kabul edilmiştir.

Ayrıca yeni bir döviz kuru mekanizması olan ERM-II, Euro alanına dahil olmayıp, AB üyesi olan ülkelerin ulusal paraları ile Euro arasında istikrarı sağlamak üzere hazırlanmıştır.

⁷⁶ Yusuf Bayraktutan, Yüksel Bayraktar, a.g.e. , s.86

⁷⁷ Ahmet Menteş, a.g.e. , s.45

12-13 Aralık 1997 : Lüksemburg Zirvesi ; Ekonomi politikasında işbirliğine ilişkin karar, AB Konseyinde kabul edilmiştir.

3 Mayıs 1998 : Brüksel Zirvesi-11 EPB Üyesinin Seçimi; Brüksel’de yapılan devlet ve hükümet başkanları toplantısında, 11 üyenin ortak kriterleri yerine getirdikleri ve AB Komisyonu ile Ekonomik ve Sosyal Komite’nin birlikte hazırladıkları uyum kriterleri raporu çerçevesinde, 1 Ocak 1999 itibariyle Euro’ya geçişlerinin sağlanacağı kararlaştırılmıştır.

Bu ülkeler *Belçika, Almanya, İspanya, Fransa, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Avusturya, Portekiz ve Finlandiya*’dır.

31 Aralık 1998 : Dönüşüm Oranlarının Birleştirilmesi; Euro’ya katılan üyelerin, ulusal dönüşüm oranları ile Euro arasındaki dönüşüm oranlarının değiştirilemeyecek ve geri dönülemeyecek bir şekilde birleştirilmesi ve ulusal paradan Euro’ya tüm dönüşüm işlemlerinde bu oranların resmi oran olarak kabul edilmesi kararlaştırılmıştır⁷⁸.

1 Euro’nun değeri 1 ECU’ye eşitlenmiştir.

2.4. Tek Para (Euro)’Ya Geçiş Süreci

Para birliğinin oluşturulması ile birlikte AB bünyesinde tek bir para birimi geçerli olmuş ve üye ülke paralarının yerini almıştır. Bu durumda üye ülkelerin para ve kambiyo politikalarının tek merkezden belirlenmesi de kaçınılmaz olmuştur. 15 Kasım 1995 tarihinde gerçekleştirilen Madrid Zirvesi sonucunda, Ekonomik ve Parasal Birliğin üçüncü aşamasına 1.1.1999 yılı itibariyle geçilmiş ve bu tarihten itibaren Para birliğine katılan üye ülkelerde ulusal paraların yerine geçecek olan Tek Para biriminin "EURO" olarak adlandırılması kararlaştırılmıştır⁷⁹.

---

⁷⁸ TOBB ve DTM, a.g.e. , s.52

⁷⁹ Munise İlikkan, " *Avrupa Tek Para Sistemi’nin Dünya Ve Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Olası Etkileri*", Niğde 2000, Yayınlanmamış Tez, s.27

2.4.1. Tek Para'ya İlişkin Yeşil Belge

31 Mayıs 1995 tarihinde; Komisyon, tek para uygulamasına geçiş ile ilgili Yeşil Belge'yi kabul etmiştir. Tek para birimi uygulaması ile aşağıda sayılan yararların elde edilmesi beklenmektedir⁸⁰:

- Güçlü bir ekonomik ortam ve daha iyi finansman koşulları sayesinde daha yüksek büyüme ve istihdam sağlanması,
- Tek Pazar'ı tamamlayıcı nitelik taşıması,
- Yurtdışına yapılan yolculuk ve alışverişlerde vatandaşlara kolaylıklar sağlanması (Günümüzde, tüm Birlik üyelerini ziyaret eden bir Avrupalının, hiç bir alışveriş yapmaksızın sadece para birimlerinin birbirine dönüştürülmesi sonrasında ülkesine geri döndüğünde, parasının yarıdan fazla azaldığı görülmektedir. Birliğin GSYİH'nın % 0.3-0.4'ü düzeyine ulaşan sözkonusu dönüşüm maliyetleri, yaklaşık olarak yılda 20-25 milyar ECU düzeyine ulaşmaktadır.)⁸¹,
- İşletme maliyetlerinin azaltılması,
- Dünya parasal istikrarına daha fazla destek sağlanması.
- Birlik Antlaşması'nın 109L maddesinin 4. bendinde EPB'nin 3. aşamasına geçiş sonrasında, hızla Tek Para uygulamasına geçilmesi gereği vurgulanmış, ancak uygulamaya geçilirken nasıl bir yol izleneceği vurgulanmamıştır.

Buna bağlı olarak uygulanacak Tek Paranın, en istikrarlı ulusal para kadar güçlü ve istikrarlı olabilmesi için, Birlik Antlaşması'nda ortaya konulan politika yaklaşmasının öncelikli olarak sağlanması gerekmektedir.

Yeşil Belge'de, tüm üye ülkelerin, belirlenen tarih çerçevesinde, yeterli yakınlaşma derecesine ulaşamayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, Antlaşma kapsamında değişik entegrasyon aşamaları tespit edilmiştir. Bu durumda, EPB'e katılan ve katılmayan ülkeler arasındaki ilişkilere açıklık kazandırılması ve geçiş döneminde tek pazar ve kur istikrarının korunmasına yönelik tedbirlerin araştırılması gerekmiştir.

⁸⁰ Ahmet Mentesh, a.g.e. , s.50

⁸¹ Dış Ticaret Müsteşarlığı, " Euro'nun Uluslararası Etkileri ", 27 Ağustos 1999, s.44

Yesil Belge'de bu çerçevede üç hedef belirlenmiştir⁸²:

1. Teknik ve hukuki belirsizliğin azaltılması,
2. Yapılması gereken çalışmalara ilişkin olarak ekonomik birimlerin harekete geçirilmesi ve yardım sağlanması,
3. Kamuoyu desteğinin güçlendirilmesi

2.4.2. Amsterdam Zirvesi

16-17 Haziran 1997 tarihli Amsterdam Zirvesinde, Dublin Zirvesi sonuçları doğrultusunda, 1.1.1999 tarihi itibarıyla, tek para birimi uygulamasına geçiş teyid edilmiş ve EPB'nin iyi işleyişini kolaylaştırmaya yönelik metinler kabul edilmiştir. Zirvede; Tek para biriminin hukuki statüsünü ve üçüncü ülke para birimleri karşısında döviz kuru mekanizmasının işleyişini belirleyen metinler benimsenmiş ve yakınlaşma kriterlerinden sapma gösteren ülkeler açısından ağır yaptırımlar içeren bütçe istikrar paketine işlerlik kazandırılması yönünde nihai bir karar alınmıştır⁸³. Bu çerçevede;

Avrupa Konseyi, İstikrar ve Büyüme Paketi'nin uygulamaya konulmasında üye ülkeler, Komisyon ve Konseye düşen yükümlülükleri sıralayan mahiyette bir karar yanında, büyüme ve istihdama ilişkin ayrı bir kararı da benimsemiştir. İstikrar Paketi kapsamında yer alan ve en kısa sürede Konsey tarafından kabul edilmesi gereği vurgulanan iki yönetmelik çerçevesinde, EPB kapsamında bütçe disiplininin sağlanması hedeflenmektedir. Bu yönetmeliklerde ayrıca EURO alanına dahil olmayacak üye ülkelerin yükümlülüklerine de yer verilmektedir⁸⁴.

1 Ocak 1999 tarihi itibarıyla uygulamaya konulacak yeni döviz kuru mekanizmasının prensipleri ve temel unsurları Zirve Sonuç belgesinin II sayılı ekinde yer alan karar ile tespit edilmiştir. Ayrıca, sözkonusu karar ve

---

⁸² Muzaffer Alacaoğulları, a.g.e. , s.45

⁸³ Dış Ticaret Müsteşarlığı, a.g.e. , s.47

⁸⁴ Munise Ilıkkın, a.g.e. , s.29

±%15'lik dalgalanma marjı Merkez Bankaları Başkanları tarafından da kabul edilmiştir⁸⁵.

Konsey ve Komisyona, EPB'nin üçüncü aşamasında ekonomik koordinasyonu geliştirme olanaklarını inceleme çağrısında bulunulmuş ve bu çerçevede, Konsey tarafından hazırlanacak bir raporun Lüksemburg Zirvesi'ne sunulması öngörülmüştür.

İstikrarlı bir makroekonomik ortama, tek pazarın tamamlanmasına, istihdam alanında aktif politikalara ve işgücü piyasasının modernizasyonuna dayanacak şekilde istihdam yaratılması amacıyla, pozitif ve tutarlı bir yaklaşım benimsenmesi gereği vurgulanmıştır.

AB genelinde rekabetin ve ekonomik büyüme ve istihdamın desteklenmesini hedefleyen global bir stratejinin temel unsurunu oluşturan tek pazarın, iyi işleyişine verilen önem bir kez daha vurgulanmış ve bu kapsamda Komisyon tarafından hazırlanan Tek Pazar İçin Eylem Planı çerçevesindeki hedefler kabul edilmiştir⁸⁶.

Amsterdam Zirvesi'nde alınan kararlar çerçevesinde, EPB'nin uygulamaya konulmasına yönelik teknik çalışmaların önemli bir bölümü tamamlanmıştır.

2.4.3. Lüksemburg Zirvesi

AB'nin 21. Yüzyılın başındaki en büyük atılımı olarak değerlendirilebilecek olan Ekonomik ve Parasal Birliğe geçiş ile ilgili olarak kaydedilen gelişmeler, 12-13 Aralık 1997 tarihlerinde yapılan Lüksemburg zirvesinde de ele alınmıştır. Bu kapsamda, EURO'nun yasal statüsünün oluşturulmasına ilişkin mevzuatın hazırlanışında ulaşılan nokta ve EURO'ya ilişkin işaretlerin 1.1.2002 tarihinden itibaren kabul edilmesi gibi hususlar üzerinde durulmuştur.

---

⁸⁵ European Central Bank Editorial, " *The Eurosystem And The European System Of Central Banks (ESCB): The Stability-oriented Monetary Policy Strategy Of The Eurosystem* ", ECB Monthly Bulletin, January 1999, s. 68

⁸⁶ Ahmet Menteş, a.g.e. , s.55

Sözkonusu zirvede alınan kararlar çerçevesinde⁸⁷;

- EURO'ya ilişkin dönüşüm oranlarının tanımlanması için kullanılacak ikili değişim oranları; EURO'ya başlangıç aşamasından itibaren katılacak ülkelere 3.5.1998 tarihinde bildirilecektir.
- EPB'nin 3. aşamasının yürürlüğe konulabilmesini teminen, uygulamaya ilişkin son hazırlıkların Mayıs 1998 tarihinden önce tamamlanabilmesi için gerekli çalışmalar hızlandırılacaktır.
- EPB'nin 3. aşamasına ilişkin olarak sisteme katılacak ülkeler arasındaki ekonomik koordinasyonun güçlendirilmesine yönelik yöntem ve ilkeleri belirleyen rapor hazırlanmıştır.
- ECOFIN Konseyi üye ülkelerin ekonomik politikalarının koordinasyonunda yönlendirici rol üstlenmiştir. ECOFIN'in bu rolü ve alacağı kararlar Topluluk içindeki birlikteliği ve uyumu sağlayacaktır.
- EURO sistemine katılacak üye ülke bakanları tek para biriminin uygulanmasına ilişkin olarak paylaşılan sorumluluklar ile ilgili olarak karşılaşılan sorunların çözümlenebilmesi amacıyla aralarında gayri resmi olarak toplanabileceklerdir. Ayrıca Komisyon, bahse konu ülkeleri Avrupa Merkez Bankası ile ilgili olarak toplantıya çağırabilecektir. Ortak çıkarların sözkonusu olduğu durumlarda ise üye ülke Bakanlarının tamamı biraraya geleceklerdir.
- ECOFIN Konseyi alacağı her kararda kurucu antlaşmalar ile belirlenmiş olan prosedüre bağlı kalacaktır.
- Kur politikalarına ilişkin tasarrufların uygulanmasında ve özellikle bir ya da birden çok AB dışı yabancı paranın kur ayarlamalarına ilişkin formülasyonlarda kurucu antlaşmalarda belirtilen prensiplere bağlı kalınacaktır.
- Uluslararası düzeyde Topluluğun temsil edilmesi gerektiğinde kurucu antlaşmalarda öngörüldüğü şekilde Konsey ve Avrupa Merkez Bankası

---

⁸⁷ Pula Croati, " *Exchange Rate Mechanism and Internationalisation Strategies of Multinational Companies* ", Abstract prepared for the International Conference on Globalization and Entrepreneurship: Fears, Challenges And Opportunities, April 2003, s.32

görev üstlenecektir. Ayrıca gerekli görülen hallerde Komisyon da dış temsile katılacaktır. Özerkliklerine hanel gelmeksizin, Konsey ve Avrupa Merkez Bankası arasında kurulacak diyalog, Ekonomik ve Parasal Birliğin düzgün işleyişi için büyük önem arz etmektedir⁸⁸.

2.4.4. ECOFIN Zirvesi -EURO'ya Geçiş

AB devlet başkanlarının 2-3 Mayıs 1998 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirdikleri zirvede ekonomik ve parasal birliğin son aşaması ve tek para birimi uygulamasına 11 üye ülkenin katılımı ile 1.1.1999 tarihi itibariyle geçilmesine karar verilmiştir. En geç 1.7.2002 tarihine kadar sürecek geçiş dönemi müddetince mevcut ulusal paralar ödemelere aracılık etme vasfı ile varılmaya devam etmesi kararlaştırılmıştır⁸⁹.

Söz konusu ulusal paralar ile EURO arasındaki dönüşüm kurları, 1.1.1999 tarihinden itibaren geri dönülmez bir şekilde sabitleştirilmiştir.

Tek paraya geçiş için öngörülen geçiş süresinin sonunda sisteme katılan ülkelerde, bu sürenin bitiminden itibaren 6 ay içerisinde (en geç 1.7.2002 tarihinde) ulusal paraların yerini tamamiyle EURO alacaktır. EURO 100"cent"ten oluşacak ve 1ECU=1EURO şeklinde ECU'nün yerini almıştır⁹⁰.

EURO değişim oranı üzerinden tüm katılımcı üye paralarına dönüştürülebilecektir. Ayrıca, Avrupa Merkez Bankası ve katılımcı ülke merkez bankalarının hesap birimi EURO olacaktır.

Avrupa merkez bankası ve üye ülke merkez bankaları EURO banknot ve madeni paraları piyasa sürecek ve bu paralar tüm üye ülkelerde ödeme aracı olarak kullanılabilir.

2.5. 1 Haziran 1998 : Avrupa Merkez Bankası'nın (ECB) Kuruluşu

EMI'nin yerine geçecek olan ECB, Euro'yu kabul eden üye devletlerin belirlediği Yönetim Kurulu üyelerince kuruldu.

⁸⁸ Ridvan Karluk, Özgür Tonus, a.g.e. , s.36

⁸⁹ Ercüment Baran, a.g.e. , s. 56

⁹⁰ Munise Ilıkkın, a.g.e. , s. 31

ECB, EMI'nin 1 Haziran'da başlatmayı düşündüğü yeni para programına ilişkin hazırlık çalışmalarına devam etmiştir.

1 Haziran 1994 tarihinde Frankfurt'ta kurulan ve amacı Ekonomik ve Parasal Birliğin (EMU) üçüncü aşaması (1 Ocak 1999- en geç 30 Haziran 2002) için gerekli yapısal, yasal ve teknik alt yapı çalışmaları ve ön hazırlıkları tamamlamak olan Avrupa Para Enstitüsü, 1 Haziran 1998 tarihinden itibaren görevlerini ECB'ye devrederek tasfiye edilmiştir. ECB, 1 Temmuz 1998 tarihinden itibaren resmi olarak görevine başlamıştır. ECB'nin kurulması ile EMU'nun ve Avrupa Merkez Bankaları Sistemine (ESCB) geçiş hazırlıklarının tamamlanması sorumluluğu ECB'ye geçmiştir⁹¹.

2.6. Eurosystem

Eurosystem, ECB ile EMU'nun üçüncü aşamasından itibaren ortak para birimi olarak Euro'yu benimseyen 11 ülkenin Ulusal Merkez Bankalarından (NCBS) oluşmaktadır. Eurosystem, ECB'nin Yönetim Konseyi ve Yürütme Kurulu tarafından yönetilmektedir. Eurosystem, Federal Reserve gibi federal bir sistemdir⁹².

Eurosystem, topluluğun yetki ikamesi ilkesi çerçevesinde düzenlenmiş bir sistemdir. Bu sistem, Subsidiarite İlkesi'nin⁹³ somut halini bize gösteren güzel bir örnektir.

Eurosystem'in Yönetim Konseyi 15 günde bir toplanmaktadır. ECB Başkanı'nın her ay ilk Yönetim Konseyi toplantısını takiben yapılan basın toplantısında, Euro Bölgesi para politikası, finansal gelişmeler ve spesifik para politikası kararları ile ilgili Konsey görüşlerini ifade etmesinden sonra "Introductory Statement of the President" isimli bildiri basına dağıtılmaktadır. Toplantı sonunda sorulan sorular ayrıca ECB Başkanı tarafından cevaplandırılmaktadır. Ayrıca, Eurosystem'in bilançosu, Ocak 1999 tarihinden itibaren haftalık olarak yayımlanmaya başlamıştır.

⁹¹ TCMB, " Euro'ya Geçiş ", Ankara Kasım 1998, s.25

⁹² Türkan Gedikkaya, Cihangül Gürler, " EPB Hazırlıkları ve AMB ", TCMB Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara Haziran 1999, s.1

⁹³ Subsidiarite İlkesi; Topluluğun yetkilerini, üye devletler lehine açık bir şekilde sınırlandırarak, üye devletler ile AB organları arasında yetki paylaşımı konusunda bir denge bulmaya çalışmaktadır.

2.6.1. Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (ESCB)

ESCB, ECB ve EUROSİSTEM'e üye NCBS'a ek olarak, EMU'nun üçüncü aşamasında Euro'yu benimsemeyen Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerin NCBS'ından (Denmarks Nationalbank, Sveriges Riksbank, Bank of England, Bank of Greece) oluşan sistemdir. ESCB, ECB Yönetim Konseyi ve Yürütme Kurulu ve üçüncü bir karar alma organı olan Genel Konsey tarafından yönetilmektedir⁹⁴.

2.6.2. Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'nin (ESCB) Görevleri

Euro'nun bir uluslararası para birimi olması, Avrupa Merkez Bankası'nın hedefleri arasında değildir. Avrupa Merkez Bankası geliştirdiği para politikası stratejileriyle, euro'nun piyasalarda kabul görmesini amaçlamaktadır. Maastricht Antlaşmasının 105 (1) Maddesi'ne göre, ESCB'nin birincil amacı fiyat istikrarını sağlamaktır. ESCB, Euro Bölgesinde, tek para politikasından (single monetary policy) sorumludur. Maastricht Antlaşmasının 105 (2). Maddesine göre ; EMU'nun üçüncü aşamasında ESCB'nin temel görevleri⁹⁵;

1. Tek Para Politikasını tanımlamak ve uygulamak,
2. Maastricht Antlaşmasının 109. Maddesi çerçevesinde döviz işlemlerini yürütmek,
3. EMU'ya katılan üyelerin resmi döviz rezervlerini tutmak ve yönetmek,
4. Ödeme sistemlerinin etkin işlemlerini sağlamak,
5. Likiditeyi sağlamaktır.

ESCB bağımsız bir sistem olup, karar verme organlarından hiçbirisi sistem haricindeki kurumlardan talimat almayacaktır. AB veya onun herhangi bir üyesi, ECB karar organlarına hiç bir şekilde müdahalede bulunamayacaktır. Maastricht Antlaşması ile de sistemin bağımsızlığını

⁹⁴ Türkan Gedikkaya, Cihangül Gürler, a.g.e. , s.3

⁹⁵ Anmet Menteş, a.g.e. , s.35

garantilemek amacıyla ECB Başkanına tekrar yenilenmeyen 8 yıllık hizmet süresi verilmiştir.

2.6.3. Avrupa Merkez Bankası (ECB) Para Politikası Stratejileri

- 1.Parasal Hedefleme - Almanya
- 2.Enflasyon Hedefleme - İngiltere,İspanya
- 3.Kur Hedefleme - Hollanda,Avusturya

Euro'yu diğer dünya paralarına karşı güçlü kılan, Euro'yu çıkartan merkez bankasının bağımsızlığı, yapısı, işleyişi ve temel hedefidir. Temel hedefi fiyat istikrarı olarak belirlemiştir. ECB Yönetim Konseyi, fiyat istikrarının niceliksel bir tanımının yapılması kararını almıştır. Buna göre "fiyat istikrarı; orta vadede Euro Alanında Harmonize Edilmiş Tüketici Fiyat Endeksine (The Harmonised Price Index-HICP) göre yıllık % 2'nin altında" olması şeklinde tanımlanmıştır⁹⁶. Bu, tek paraya giden yolda geliştirilen HICP (Harmonised Index of Consumer Prices) Tüketici Fiyatları Uyumlaştırılmış Endeksinde euro bölgesinde bir yılda meydana gelebilecek artışın üst sınırını göstermektedir.

EMU'ya üye ülkelerin, Maastricht uyum kriterleri açısından değerlendirilmesinde, AB Komisyonu ve Avrupa Para Enstitüsü tarafından HICP dikkate alınmaktadır.

Para politikası stratejisi çerçevesinde, parasal büyüme için referans, değer olarak geniş anlamda parasal büyüklük değeri olan **M3** para arzının alınması kararlaştırılmıştır. **M3**'ün yıllık %4,5 artışı öngörülmüştür.

Para politikası stratejisinin temel dayanağını oluşturan parasal genişleme için referans değer belirlenirken Euro Alanında, yıllık yüzde 2-2,5 aralığında gerçekleşmesi öngörülen GSYİH büyümesi ve orta vadede yıllık yüzde 0,5-1 aralığında bir düşüş eğilimi izlemesi beklenen tedavüldeki paranın dolaşım hızının dikkate alınması benimsenmiştir⁹⁷.

⁹⁶ Giavazzi F. And M. Pagano, " *The advantage of tying one's hands: EMS discipline and central bankcredibility*", European Economic Review, 1998, s.41

⁹⁷ Türkan Gedikkaya, Cihangül Gürler, a.g.e. , s.12

2.6.4. Avrupa Merkez Bankası'nın (ECB) Para Politikası Araçları

Birliğin ortak para politikasını yürütebilmek için Açık Piyasa İşlemleri, Kredi Kolaylıkları ve Munzam Karşılıklar gibi para politikası araçları kullanılmaktadır.

Açık Piyasa İşlemleri : Para piyasalarındaki günlük gelişmeleri yönlendiren temel araçtır. Likidite sağlamak/çekmek ve faiz oranlarını yönlendirmek için kullanılmaktadır. Bir yanda önceden belirlenen zamanlarda yapılan normal Açık Piyasa İşlemleri, diğer yanda kısa vadeli likidite gereksinimine göre her an yapılabilecek "ince ayar" Açık Piyasa İşlemleri vardır. Söz konusu işlemler için geri-alım anlaşmaları (repo, ters repo), doğrudan satışlar, döviz swapları ve merkez bankası kağıt ihracı gibi teknikler kullanılmaktadır⁹⁸.

Sürekli Kolaylıklar (Merkez Bankası İmkânı); Merkez Bankası İmkânı, ticari bankalara yönelik merkez bankası finansman kolaylıkları olup, merkez bankalarının isteği doğrultusunda kullanılabilen, piyasa oranlarının üzerindeki Marjinal Kredi Kolaylıkları (Lombard Kredisi⁹⁹ gibi) ile piyasa oranlarına yakın veya altında olan mevduat kolaylıklarıdır¹⁰⁰.

Asgari Rezerv Oranı (Zorunlu Karşılıklar) ; Zorunlu Karşılıklar bankaların kendi mevduat yükümlülüklerini desteklemek amacıyla merkez bankasına yatırdıkları mevduattan oluşan zorunlu karşılıklar, parasal kontrol ve para piyasası yönetimi işlevlerini yerine getirme amacıyla para politikası aracı olarak kullanılmaktadır.

2.6.5. TARGET:"Gerçek Zaman Takas Sistemi"

Euro Bölgesinin Gerçek Zamanlı Ulusal Toptan Ödeme Sistemi Ağı olan TARGET, üye ülkelerin Elektronik Fon Transfer sistemleri arasında bağlantıyı gerçekleştirecek, sınır ötesi ödemelerin aynı gün içinde yapılmasını sağlamak üzere oluşturulmuş bir sistemdir, günlük likidite yönetiminde çok önemli bir rol oynamaktadır. Tüm AB üyesi ülkeleri arasında ödemeler, TARGET yolu ile çok hızlı bir şekilde gerçekleşebilmektedir.

⁹⁸ Yusuf Bayraktutan, Yüksel Bayraktar, a.g.e. , s.88

⁹⁹ Senet ve emtia avansı kredisi.

¹⁰⁰ Türkan Gedikkaya, Cihangül Gürler, a.g.e. , s.15

Tüm Avrupa Otomatikleşmiş Gerçek Zamanlı Takas ve Ekspres Transfer Sistemi (Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer) anlamına gelen TARGET, birbirine bağlı 15 ulusal gerçek zaman-brüt ödeme sistemi ve Avrupa Merkez Bankası'nın transfer ödemeler sistemi mekanizmasından oluşmaktadır¹⁰¹.

TARGET sisteminin fiyatlandırma esasları, ECB Yönetim Konseyince Haziran 1998 tarihinde belirlenmiştir. Sistemde fiyatlandırma işlem sayısı baz alınarak yapılmaktadır.

ECB Yönetim Konseyi, TARGET'a giriş iznini, EMU üyesi ülkelerin ulusal merkez bankaları ile Euro Bölgesinde olmayıp Euro üzerinden işlem yapan AB üyelerine vermiştir¹⁰².

Alınan bu karara göre Euro Bölgesi dışındaki AB merkez bankaları, kredi kurumlarına ESCB'deki euro cinsinden teminatları kadar euro bazında gün içi likidite sağlamaktadır. TARGET'a bağlanan kredi kurumlarına sağlanacak gün içi likiditenin bir üst sınırı da bulunmaktadır. Diğer ulusal merkez bankalarına karşı "overdraft"¹⁰³ imkanı olmayacaktır. Bu teminatın üst sınırı Bank of England için 3 milyar EUR, Euro Bölgesi dışındaki diğer AB merkez bankaları için (Bank of Greece, Danmarks National Bank ve Sveriges Riksbank) 1 milyar EUR olarak belirlenmiştir. Söz konusu teminatlara ESCB'nin mevduat kolaylığı oranında bir faiz verilecektir. (Üst sınırı aşan miktarlara faiz ödenmeyecektir.) TARGET' a katılan Euro Bölgesi dışındaki ulusal merkez bankaları 1 milyar EUR'a kadar gün içi kredi kullanabilecekler, ancak gecelik kredi kullanamayacaklardır¹⁰⁴.

TARGET için oluşturulan yasal çerçeve doğrultusunda TARGET Anlaşması, Euro Bölgesi dışındaki ulusal merkez bankalarının da TARGET katılımına imkân verir biçimde, 15 ulusal merkez bankası başkanları ve ECB Başkanı tarafından imzalanmıştır. TARGET anlaşmasına imza koymakla Danimarka, Yunanistan, İsveç ve İngiltere Merkez Bankaları, TARGET

---

¹⁰¹ M. Ozan Şahin, a.g.e. , s.35

¹⁰² Suat Oktar, " *Avrupa Birliği, Euro Ve Türkiye* ", Eskişehir 2000, Yayınlanmamış Tez, s.43

¹⁰³ Overdraft; Açık kredi

¹⁰⁴ Munise İlikkan, a.g.e. , s.26

esaslarında belirlenen kural ve prosedürlere riayet etmekle mutabık olduklarını ilan etmişlerdir¹⁰⁵.

TARGET Avrupa Birliği'nin sınır ötesi ödemelerinde güvenilir bir sistem sağlamayı amaçlamıştır. Ayrıca farklı ülkelerdeki para piyasaları arasında bağlantı sağlamak açısından önemli bir rol üstlenmiştir. Bu çerçevede sistemden piyasaların entegrasyonunu desteklemesi ve faiz oranlarının yaklaşmasında görev almaktadır¹⁰⁶.

2.6.6. Eylül 1998 : Yeni Döviz Kuru Mekanizması (ERM II)

Avrupa Konseyinin Amsterdam Zirvesi'nde, Avrupa Para Sistemi'nin, EMU nun 3. Aşamasının başlamasıyla birlikte (1 Ocak 1999 itibariyle) yeni kur mekanizması olan "Exchange Rate Mechanism II" (ERM II) ile yer değiştirmesi kararlaştırılmıştır.

Parasal Birliğin üçüncü aşamasına hazırlık olmak üzere, Döviz Kuru Mekanizması II'nin (ERM-II) operasyon yöntemlerine ilişkin olarak Euro'ya katılmayan üye ülke merkez bankaları ve ECB arasındaki anlaşma, Eylül 1998 de imzalanmıştır. İmzalanan bu anlaşma, operasyon yöntemlerinin kabul edilmesine ilişkin olup, Euro'ya katılmayan AB ülkelerinin ERM-II'ye katılacaklarının bir göstergesi değildir. 1 Ocak 1999 tarihinden itibaren Danimarka ve Yunanistan, ERM-II'ye katılmıştır. Bu çerçevede Euro'ya karşı, Danimarka kronu $\pm$ % 2.25, Yunan drahmisi ise $\pm$ % 15 dalgalanma bandı ile ERM II'ye katılmıştır¹⁰⁷.

2.7. Euro'ya Dönüşüm Takvimi

Temmuz 1998'de ECB ve ESCB çalışmalara başlamıştı.

1 Ocak 1999 : Euronun Doğuşu ; Euro, 11 üye için artık yeni para birimi olmuştu; ve bu ECB otoritesi altında yürütülen tek para politikası, parasal birliğin üçüncü ve son aşamasının da habercisi idi.

---

¹⁰⁵ Türkan Gedikkaya, Cihangül Gürler, a.g.e. s. 26

¹⁰⁶ Defne Ata ve H. Serkan Silahşör, " *Parasal Birlik Avrupa Para Birliği ve Türkiye* ", Ankara; Hazine Müsteşarlığı Yayını 1999, s.33

¹⁰⁷ Türkan Gedikkaya, Cihangül Gürler, a.g.e. s.28

Resmi olarak katılan ülkeler, ulusal paralarının varlıklarına son vermiş ve Euro'nun alt kesiri olma durumları sona ermiştir.

Euro Bölgesinde yer alan finans piyasaları, döviz, hisse senedi ve bono piyasaları dahil, Euro'ya dönüştürülmüştür. O günden sonra yeni euro bölgesinde, devlet tahvilleri artık euro olarak piyasaya çıkmaya başlamıştı¹⁰⁸.

Euro banknotlarının piyasaya sürülmesi için öngörülen 3 yıllık geçiş dönemi (1 Ocak 1999-1 Temmuz 2002) " zorlama ve yasak yok" ilkesi ile başlamış oldu. Bunun üye ülke vatandaşları ve iş çevresi için anlamı şuydu: Euro ile işlemlerini halletme konusunda serbesttiler; aynı zamanda buna mecbur da değildiler.

20 Haziran 2000 : Yunanistan'ın Euro'ya Katılım Kararı ; AB Konseyi'nin Feira'da yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları toplantısında, Yunanistan'ın uyum kriterlerini tamamladığı ve 2001 Ocak itibariyle tek para sistemine dahil edilmesi gerektiği kararlaştırıldı. Ayrıca Yunan drahmisi ile Euro arasında uygulanacak olan dönüşüm oranı da ilan edildi¹⁰⁹.

28 Eylül 2000 : Danimarka'da Yapılan Referandumda Euro'ya Katılım Konusunda "HAYIR" sonucunun çıkması:

Danimarkalılar, ulusal referandumda tek para sistemine dahil olmama yönünde karar verdiler. Ama yine de Danimarka Kronu, ERM II nin bir üyesi olarak Euro'nun peşinden ayrılamıyor.

Eylül 2001 : Euro'nun Dolaşıma Çıkmadan Önce Dağıtımı ; Resmi olarak dolaşıma çıkmamasına rağmen, ticari bankalara ve posta ofislerine Euro banknotlarının ilk dağıtımı yapıldı. Bu, 1 Ocak'ta başlayacak olan Euro'nun dolaşıma çıkma işlemi öncesinde yapılmış bir ön dolaşım şeklinde değerlendirilebilir.

Bankalar da bu aktarılan Euro'ları, perakende müşterilerine (dükkanlar gibi) ve deneme amaçlı olarak da bazı iş çevrelerine aktarmaya başlamışlardı.

Üye ülkelerin Ulusal Dönüşüm Programları'na bakılacak olursa, hazırlıklar ve takvim açısından üyeler arası farklılıklar oluşmaya başlamıştı.

---

¹⁰⁸ Suat Oktar, a.g.e. , s.50

¹⁰⁹ Ercüment Baran, a.g.e. , s.85

Aralık 2001 : Para Basma Makinelerinin Dağıtımı; 150 milyon Euro'dan fazla metal para basma makineleri (4.2 milyar adedi aşkın ve 1.6 milyar euro değerindeki) Euro Bölgesi'ne dağıtılmıştır.

Bu makineler, Euro'nun piyasaya çıkacağı günden önce, yeni metal paranın vatandaşa tanıtımı ve alışveriş yapanlara yeterli miktarda metal para stoğunun sağlanacağına garanti edilmesi amacıyla dağıtılmıştır.

1 Ocak 2002 : Euro Günü-Euro Metal Para ve Banknotları Dolaşıma Çıkıyor ; Yaklaşık 7.8 milyar adet Euro banknot ve 40.4 milyar adet Euro metal para olmak üzere, birlikte toplam 144 milyar Euro değerinde para, Euro Bölgesi'nde yer alan 12 katılımcı ülkenin Merkez Bankalarınınca piyasaya genel dolaşıma çıkarılmıştır¹¹⁰.

Euro banknotlarının dağıtımına, bankamatikler ve mağazalarda müşterilere Euro ile değişim hizmeti sunan ofisler ile başlandı. Aynı zamanda da her ülke kendi ulusal banknot ve metal parasını piyasadan çekmeye de başladı. Her üye devlet, vatandaşının elinde kalan ulusal parasını dükkanlarda harcayabilme veya bankada Euro ile takas yapabilme imkanına sahip olması nedeniyle ikili bir dolaşım süreci ile yüz yüze kaldı.

ECB, sahteciliğe karşı önlem olarak Banka bünyesinde, banknotlar için bir analiz merkezi kurmuştur. Metal paralar için analiz merkezi ise Paris'tedir. Sahtecilik ile ilgili bilgiler toplamak için ise Ulusal Analiz Merkezlerinin oluşturulması planlanmıştır¹¹¹. Euro banknotlarının tasarımında ikâme edileceği ulusal banknotların birçoğuna göre daha fazla sayıda güvenlik unsuru yer almaktadır ve Euro banknotların güvenlik unsurları hakkında banka personeli, perakendeciler ve bireyler bilgilendirilmiştir. Euro banknot ve madeni paraların özellikleri ve güvenlik önlemleri, ECB tarafından raporlar halinde belli dönemlerde açıklanmıştır¹¹².

Deniz aşırı bankacılık yapanlar ve seyahat çeki veren firmalar Euro Bölgesi'ne seyahat yapmayı düşünenlere Euro satmaya başlamışlardır.

---

¹¹⁰ Muzaffer Alacaoğulları, a.g.e. , s.24

¹¹¹ Ahmet Menteş, a.g.e. , s.39

¹¹² Muzaffer Alacaoğulları, a.g.e. , s.24

28 Şubat 2002 : Ulusal Paraların Piyasalardan Tamamen Çekilmesi ; Halbuki öncesinde bu sürecin Temmuz 2002'de sonlanması öngörülmüştü. Gidişat çok iyi olunca, bu tarih biraz daha geriye çekilmiştir. Mesela Almanya, bu işi bir günde halletmiş ve önemli bir başarı elde etmiştir¹¹³.

14 Eylül 2003 : İsveç'in Euro'ya Katılımı İçin Referandum ; İsveç'de yapılan referandumda, Euro'ya katılmama yönünde karar çıkmıştır.

1 Mayıs 2004 : 10 Yeni üyenin AB'ye Katılımı ; 1 Mayıs 2004 tarihinde AB'ye katılan 10 yeni üye olan Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya'nın Euro'ya geçiş için önceden belirlenmiş bir takvimleri henüz yok.

Ancak bu yeni üyeler, Euro alanının şu anki üyeleri olarak, Maastricht Kriterlerini üyelik yolunda nasıl yerine getirdiler ise bu kriterleri de yerine getirip tek para sistemine dahil olabilirler.

Aday ülkeleri nihai olarak Euro üyeliğine götürecek yol, açık ve ayrıntılı şekilde ortaya konmuştur. Böylelikle belirsizlik ortadan kalkmış ve aday ülkeler EPB'ye katılım için gerekli hazırlıkları başlatmışlardır. Bu konuda yoğun şekilde üzerinde tartışılan husus, katılım öncesinde izlenecek döviz kuru sistemidir. Katılım öncesinde aday ülkelerin izleyecekleri döviz kuru politikası konusunda, AB tarafından herhangi bir sınırlama getirilmemektedir. Ancak aday ülkeler, kendi ekonomik koşullarına uygun ve diğer ana politikalarıyla uyumlu bir ekonomi politikasını kabul etmelidir. Bu yaklaşım, Nice Zirvesi'nde üye Devlet ve Hükümet Başkanları tarafından kabul edilmiştir¹¹⁴.

Buna göre; katılımı birlikte yeni üye devletler, Euro'yu kabul etme konusunun dışında kalacak şekilde EPB'ye dahil olacaktır. Bu, Yunanistan'a 2000 yılı Haziran ayına kadar tanınan statünün aynısıdır. Bu statü katılım anlaşmalarında yer alacaktır. Bu aşamada yeni üyeler için bazı yükümlülükler olacaktır. Yeni üyelerin kendi döviz kuru politikalarına ortak menfaat

---

¹¹³ Ercüment Baran, a.g.e. , s.47

¹¹⁴ Muzaffer Alacaoğulları, a.g.e. , s.27

çerçevesinde yaklaşımları gerekecek ve kendilerinden Avrupa Döviz Kuru Mekanizması-II (ERM-II)'ye katılmaları beklenecektir¹¹⁵.

Yeni bir üye devlet, sürdürülebilir nitelikte ERM-II'ye asgari iki yıl katılabilmek de dahil, Antlaşmada yer alan uyum kriterlerini yerine getirebildiğinde, bu aşamada Euro'yu kabul edebilecektir. Eşit muamele prensibi, tam olarak bütün aday ülkelere uygulanacaktır.

2.8. Euro'nun Etkileri

Euro alanında 2004 yılı büyümesi %2.2 olarak gerçekleşmiştir. Değerlenen Euro ile birlikte yüksek petrol fiyatları ve Almanya, İtalya gibi büyük ekonomilerde yurtiçi talebin düşük düzeylerde seyretmesi, Euro alanındaki büyümenin diğer sanayileşmiş ülkelerin gerisinde kalmasına sebep olmaktadır. 2005 de Euro alanında büyüme %2.4 olarak gerçekleşmiştir. Artan petrol fiyatlarının da etkisiyle enflasyonun yükselmeye başladığı Euro alanının yıl sonu enflasyon oranı %2'dir. Euro alanının temel sorunları olan, işsizlik oranı (ki 2004'de %9'dur), yetersiz iç talep ve yapısal reformlardaki gecikmeler devam etmektedir. Euro'nun değerlenme sürecinin devam etmesinin ihracatı olumsuz etkilemesi ve global büyümede yavaşlama beklentisi, büyümeye ait kaygıları artırmaktadır. Euro bölgesi genelinde cari denge / GSMH oranı 2004 için %+0.8 olarak gerçekleşmiştir. Yani bölge genelinde cari fazla bulunmaktadır. Ülkeler bazında pozitif artış gösteren (açık vermeyen) cari denge / GSMH oranına sahip olanlar, Almanya (%4.4), Hollanda (%2.9), Belçika (%4.5), Finlandiya (%5.8) ve Lüksemburg (%10.1) dur. Euro bölgesinde cari açık / GSMH oranı negatif (açık veren) ülkeler ise, Fransa (%-0.6), İtalya (%-1.1), İspanya (%-3.4), Avusturya (%-1), Yunanistan (%-6), Portekiz (%-6.1), İrlanda (%-1.6) dır¹¹⁶.

Genel olarak Euro'nun AB üyesi ülkeler üzerindeki etkileri olumlu yönde yaşanmaktadır, bunun en önemli nedenlerinden birisi de Euro'nun piyasalardaki en büyük rakibi olan Amerikan Doları'nın, hareketsizliğidir.

¹¹⁵ Muzaffer Alacaoğulları, a.g.e. , s.28

¹¹⁶ www.europa.eu.int/comm/economy_finance/euro/origins/origins_5_en.htm,
05.07.2005.

Erişim Tarihi:

ABD ekonomisi için 2004 yılında %4.3 büyüme hedeflenirken yıl sonu itibariyle %3.5 büyümeyi gerçekleştirmiştir. Büyümenin tahminlerin altında gerçekleşmesinde yüksek petrol fiyatları ve buna bağlı olarak yatırımlardaki düşüş ve Amerika'nın 2yıldır süre gelen savaş giderlerinin ekonomide yarattığı etkiler neden olmuştur. 2005 itibariyle ABD deki büyüme %3.7 olarak gerçekleşmiştir. ABD'de dış ticaret açığı 2004 ilk dokuz ayında 444.6 milyar dolara ulaşmıştır¹¹⁷.

Bu bağlamda Euro'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte ortaya çıkan gelişmeler:

- ❖ Parasal Birliğe geçiş ile birlikte AB içi ticarete döviz kurları ortadan kalkmış, tek para ile birlikte bölge ülkeleri tek bir döviz kuruna bağlanmışlardır .
- ❖ Benzer ürünlerde AB ülkeleri arasındaki bölgesel fiyat farklılaşmalarında gerilemeler oluşmuştur, bazı sektörlerde tamamen ortadan kalkmıştır.
- ❖ Tek para ile AB içinde fiyatların şeffaflaşması, fiyat karşılaştırmalarını mümkün hale getirmiştir.
- ❖ Tek pazar içinde rekabetin artması ile fiyatlar en düşük denge noktasında belirlenebilmektedir.
- ❖ Mali piyasaların entegrasyonu sonucu faiz hadlerinde düşme meydana gelmiştir.
- ❖ Faiz hadlerinin düşmesi, borçlanma imkanlarını kolaylaştırarak, finansman maliyetlerini azaltmıştır.
- ❖ Topluluk içi doğrudan sermaye yatırımların yükselişi devam etmektedir.
- ❖ Rekabetin doğurduğu üye ülkelerarası şirket birleşmelerinde yoğunluk oluşmuştur.
- ❖ Üye ülkeler arasında faiz oranları ve döviz kurlarındaki dalgalanmaların ortadan kaldırılması, ticaret ve yatırım kararlarının alınmasını kolaylaştırmıştır.

---

¹¹⁷ www.dtm.gov.tr. Erişim tarihi: 15.07.2006

- ❖ Üye ülkeler arasında döviz kuru riskinin ortadan kalkması, daha şeffaf ve öngörülebilir dış rekabet ortamının ortaya çıkmış olması, üçüncü ülkelerin uzun dönemde karşılaştırılmalı üstünlüklerini ortaya çıkarabilmeleri için uygun ortam yaratmıştır.
- ❖ Bölge içinde ikili döviz kurlarının geri dönülmez bir şekilde sabitleştirilmesi, Euro ülkelerinin devalüasyon yoluyla dış rekabete karşı korunma ya da rekabetçi fiyat avantajı sağlama imkanlarını ortadan kaldırmıştır.
- ❖ Endüstrilerin bölgesel yoğunlaşması görülmüştür.
- ❖ Euro'nun yürürlüğe girmesi ile bölge ülkeleri ile ticaret yapan firmaların ithalat vergileri, ihracat fiyatlandırması ve ödemelerin gerçekleştirilmesi üzerinde operasyonel etkileri ortaya çıkarmıştır. Bu operasyonel etkiler, muhasebe sistemlerinin gözden geçirilmesine ve yenilenmesine gerek duyurmuştur¹¹⁸.
- ❖ Euro kullanımına geçiş ile kur riski ve döviz kuru farklılıklarından kaynaklanan maliyetler ve belirsizlik ortadan kalktığı için özellikle birden fazla üye ülke parası ile birarada işlemlerini yürütmek zorunda olan firmalar açısından bir tasarruf sağlanmıştır. Bu durum bölge ile ticaretimizi kolaylaştırıcı bir etki yaratmaktadır.
- ❖ Euro bölgesi içerisinde ekonomik etkinliğin artması sonucu, özellikle Türkiye gibi bölge ile Gümrük Birliği çerçevesinde tercihli düzenlemeleri olan ve yüksek ticaret hacmine sahip ülkeler açısından ticareti artırıcı etki doğurmuştur. Bunlara ilave olarak, bölge içinde fiyatların şeffaflaşması ve rekabetçi devalüasyon tehdidinin azalması, dış ticaretimiz açısından avantaj sağlamıştır¹¹⁹.
- ❖ Euro bölgesi içinde tek bir döviz kurunun ortaya çıkması ve bu döviz kurunun da tek tek üye ülkelerin performansına bağlı olmak yerine genel olarak bölge ekonomisi temel alınarak belirlenmesi, bölge

---

¹¹⁸ Yüksel Birinci, " *Euro'nun Uluslar Arası Finansal Piyasalar Ve Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri* ", İstanbul 2001, Alfa Yayınları, s.95

¹¹⁹ www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/eurokitap/yenipara.doc, Erişim Tarihi: 15.07.2005.

içindeki döviz kuru dalgalanmalarının Türkiye'nin ihracat performansı üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmıştır.

2.8.1. Ticari Faaliyetler Üzerindeki Etkileri

Euro'nun uluslar arası ticarete yaygın olarak kullanılmaya başlanması, Avrupalı İhracatçı ve İthalatçılar açısından döviz kuru riskini oldukça azalttı. Euro ve Tek Pazarın oluşması, üye devletler arasında ticareti ve rekabeti arttırmıştır. Artık rekabet edebilenlerin kazanç sağlayabildiği, ayakta durabildiği bir sistem oluşmuştur. Artık AB içi ticarete üye ülkeler birbirlerine karşı döviz kuru enstrümanını bir rekabet aracı olarak kullanamamaktadırlar¹²⁰.

AB içi ticaret hariç tutulduğunda dahi, AB halen dünyadaki en önemli ticari güçtür. ABD'nin %19,6, Japonya'nın %10,5'lik payına karşın AB'nin dünya ticaretindeki payı %20,9'dur¹²¹. Bu nedenle Euro'nun zaman içerisinde uluslararası ticarete giderek artan önemde bir rol oynayacağı beklenebilir. Hatta Euro, üçüncü ülkelerin döviz kuru politikalarının belirlenmesi üzerinde etkili olmaktadır, özellikle Avrupa-Akdeniz Bölgesi'nde güçlü bir nominal çıpa halini almıştır. Bu durum öncelikle Avrupa'nın etki alanında olan bir başka deyişle AB ile yakın ekonomik ve ticari ilişki içerisinde olan ülkelerde ortaya çıkmaktadır. Bu bölgede, özellikle de Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinde (MDAÜ) dolardan marka kademeli bir geçiş zaten gerçekleşmiştir ve bu durum Euro'nun yürürlüğe girmesiyle beraber daha da güçlenmektedir.

---

¹²⁰ İktisadi Kalkınma Vakfı, "AB'nin EPB Politikası ve Türkiye'nin Uyumu", İstanbul Ocak 2003, s.26

¹²¹ Nahit Töre,

www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/eurokitap/eurohukuk.doc-nahittöre, Erişim Tarihi: 01.07.2005

TABLO 1: AB'YE ÜYE VE ÜYE OLMAYAN ÜLKELERİN 1996-2004 YILLARI ARASI İHRACAT VERİLERİ

YIL	1996		1997		1998		1999		2000	
TOPLAM	\$	€	\$	€	\$	€	\$	€	\$	€
ÜLKE ADI										
ALMANYA	5186587717	0	5253479084	0	5460333238	0	5474588846	243259616	5179844047	5606419288
İTALYA	1446418521	0	1387225326	0	1557136841	0	1682556270	37800368	1789307437	1935998211
İNGİLTERE	1260635939	0	1511299251	0	1739618978	0	1829399949	62860512	2036825739	2209422673
FRANSA	1053157038	0	1162802505	0	1304738451	0	1569848040	54959568	1656968347	1789043401
HOLLANDA	769681983	0	779168712	0	888601415	0	932301986	44016240	874182289	945829370
BELÇİKA- LÜKSEMBURG	492661945	0	563576914	0	669513912	0	623520960	22777392	647072645	701642162
İSPANYA	363264231	0	439247529	0	513230522	0	763304094	14606528	712889322	770843911
AVUSTURYA	290514366	0	300168855	0	304011650	0	312240382	29668064	292929621	317690539
YUNANİSTAN	236463911	0	298236607	0	370038895	0	406794147	19727296	437725190	475053826
DANİMARKA	147768316	0	172055013	0	199986549	0	199079135	11853344	219024803	237047072
İSVEÇ	121787732	0	145892544	0	188014271	0	182573179	10237680	199588233	216303386
PORTEKİZ	74821908	0	98271135	0	155199383	0	170374174	3790448	185038035	198761911
İRLANDA	59789612	0	87136073	0	89150297	0	134741269	3497392	202595338	222870844
FİLLANDIYA	45077522	0	49229098	0	58452299	0	67025973	2679920	75752091	81767921
BELÇİKA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
LÜKSEMBURG	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	11548630741	0	12247788646	0	13498026701	0	14348348404	561734368	14509743137	15708694515
YIL	2001		2002		2003		2004			
TOPLAM	\$	€	\$	€	\$	€	\$	€		
ÜLKE ADI										
ALMANYA	5366944918	5998279929	5868812970	6203508830	7084930597	6621754359	8724900845	702133354		
İTALYA	2342185593	2620236713	2375691968	2515854799	3193241664	2824456864	4601949277	3702067104		
İNGİLTERE	2174891670	2434792091	3024941527	3187249755	3670092528	3239480488	5532963065	4494974971		
FRANSA	1895290371	2120627101	2134575384	2259696522	2826140554	2493159092	3662298721	2949087696		
HOLLANDA	892416091	998224670	1055636715	1114311375	1525929493	1347805106	2130034722	1714746842		
BELÇİKA- LÜKSEMBURG	688260703	770132663	0	0	0	0	0	0		
İSPANYA	950362005	1063990741	1125071873	1188622668	1789497065	1581265210	2605683486	2096263793		
AVUSTURYA	341346244	381441093	367295496	388563680	473166644	418467603	560158701	450315129		
YUNANİSTAN	476095465	532784182	590381620	621598783	920400913	813628354	1162811264	932639754		
DANİMARKA	271669665	303553756	364862673	385639878	454042742	401232220	636980552	511278941		
İSVEÇ	214132407	239265518	295847487	312100346	457504047	404113933	559360018	448555734		
PORTEKİZ	286098605	321017855	226648046	238692849	315200639	278654583	393847646	316967150		
İRLANDA	147396310	163116954	183228275	193236957	261650680	232152677	432700951	345983104		
FİLLANDIYA	71141690	79715552	135696631	143319596	214069330	187871790	255922987	205122874		
BELÇİKA	0	0	693347050	733750155	885564215	781655515	1178269333	947184070		
LÜKSEMBURG	0	0	16495381	16955170	12706291	11272994	19529162	15660302		
TOPLAM	16118231737	18027178818	18458533096	19503101363	24484137402	21636970788	32457410730	26152180818		

TABLO:2 AB'YE ÜYE VE ÜYE OLMAYAN ÜLKELERİN 1996-2004 YILLARI ARASI İTHALAT VERİLERİ										
YIL	1996		1997		1998		1999		2000	
TOPLAM	\$	€	\$	€	\$	€	\$	€	\$	€
ÜLKE ADI										
ALMANYA	7813502853	0	8021174483	0	7316337440	0	5880055083	172008448	7198209397	78121694869
İTALYA	4.285.793.490	0	4.463.083.312	0	4.221.739.823	0	3.192.081.223	75.647.008	4.332.788.272	4.703.994.370
İNGİLTERE	2.771.466.275	0	2.967.222.311	0	3.034.050.702	0	3.127.159.787	58.329.712	3.531.817.965	3.822.733.736
FRANSA	2.510.394.663	0	2.763.149.276	0	2.683.336.020	0	2.189.972.860	54.192.224	2.747.746.254	2.982.234.838
HOLLANDA	1.448.604.101	0	1.484.889.422	0	1.446.440.261	0	1.314.946.495	28.171.936	1.584.460.924	1.722.776.656
BELÇİKA-LÜKSEMBURG	1.128.645.294	0	1.216.740.486	0	1.202.606.365	0	1.133.137.529	21.007.488	1.660.617.542	1.805.671.332
İSPANYA	1.033.710.206	0	1.275.800.384	0	1.276.378.227	0	1.262.080.945	17.124.496	1.678.156.280	1.828.498.661
AVUSTURYA	659.917.483	0	896.601.968	0	999.366.040	0	1.444.159.042	10.068.016	1.439.756.647	1.549.142.922
YUNANİSTAN	545.485.069	0	502.603.843	0	608.284.188	0	508.408.964	7.353.392	516.753.862	562.364.159
DANİMARKA	284.958.914	0	430.780.094	0	319.751.386	0	287.555.576	2.942.128	430.812.980	464.022.861
İSVEÇ	254.898.299	0	341.412.912	0	421.289.193	0	504.453.711	2.953.696	723.392.813	784.185.422
PORTEKİZ	171.486.388	0	200.859.136	0	206.749.299	0	206.055.483	5.568.064	197.139.108	213.161.595
İRLANDA	144.640.814	0	207.018.634	0	258.875.528	0	280.430.684	4.249.312	477.924.194	516.010.442
FİLLANDİYA	84.556.946	0	98.354.469	0	79.498.438	0	70.279.610	1.712.064	90.730.733	98.977.633
BELÇİKA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
LÜKSEMBURG	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	23138060795	0	24869690730	0	24074702910	0	21400776992	461327984	26610306971	28866469496
YIL	2001		2002		2003		2004			
TOPLAM	\$	€	\$	€	\$	€	\$	€	\$	€
ÜLKE ADI										
ALMANYA	5.335.443.468	5.961.578.317	7.041.532.433	7.410.539.340	9.452.963.795	8.313.828.229	12.494.181.790	10.059.625.124		
İTALYA	3.484.129.012	3.891.315.666	4.096.967.762	4.320.463.330	5.471.536.579	4.817.492.564	6.856.916.286	5.521.182.549		
İNGİLTERE	2.283.939.322	2.550.767.625	3.052.706.492	3.223.656.780	4.164.120.125	3.660.167.037	6.197.609.969	5.000.933.916		
FRANSA	1.913.846.028	2.132.685.739	2.438.296.458	2.566.187.262	3.500.015.220	3.099.371.712	4.307.692.618	3.467.379.914		
HOLLANDA	1.041.587.333	1.162.321.028	1.311.277.638	1.394.697.971	1.656.669.963	1.470.680.013	1.906.474.234	1.535.281.177		
BELÇİKA-LÜKSEMBURG	984547416	1096860216	0	0	0	0	0	0		
İSPANYA	1.066.140.844	1192475907	1.419.212.295	1.499.647.844	2.003.745.367	1.759.702.492	3.247.661.331	2.618.219.456		
AVUSTURYA	543.863.954	607.409.115	535.068.036	561.855.506	822.161.459	725.819.783	1.117.736.845	898.881.415		
YUNANİSTAN	417.549.194	466.526.532	588.026.121	620.314.342	824.232.384	727.228.418	1.069.204.544	863.014.311		
DANİMARKA	266.253.783	298.488.665	312.462.301	333.940.936	427.743.333	378.015.068	586.395.427	470.696.646		
İSVEÇ	301.902.629	335.890.058	372.356.260	393.387.547	479.864.643	421.579.967	708.041.842	568.640.999		
PORTEKİZ	195.766.665	219.132.573	292.749.353	307.832.677	345.103.058	305.329.383	342.576.880	275.539.758		
İRLANDA	377.753.474	421.498.896	476.613.622	505.437.684	501.276.720	443.523.928	699.725.781	561.936.388		
FİLLANDİYA	67.686.742	75.751.148	100.680.170	106.253.906	155.029.686	136.388.531	236.604.100	190.616.521		
BELÇİKA	0	0	1.150.015.367	1.216.151.078	1.523.584.290	1.346.203.202	1.990.564.542	1.603.336.688		
LÜKSEMBURG	0	0	133.071.133	140.431.543	367.889.346	324.887.036	533.116.603	434.632.021		
TOPLAM	18280409864	20412701485	23321035441	24600797746	31695935968	27930217363	42294502792	34069916883		

NOT: Yukarıdaki tablo 1-2'de 1996 yılı baz alınmıştır, kur ve pariteler dikkate alınarak değerler Dolar'dan Euro'ya tarafımdan çevrilmiştir.
Kaynakça: Dış Ticaret Müsteşarlığı 2005

Tablodaki AB'ye üye ve üye olmayan ülkelerin ihracat ve ithalatında Euro'nun yürürlüğe girmesinden sonraki yıllarda ihracat ve ithalat'daki Euro-Dolar paylarına bakıldığında Dolar'ın payını yavaş yavaş Euro almaktadır. Euro'nun dünya piyasalarında sağladığı güvenle birlikte ticaretteki en güçlü para birimi olan Dolar'ın yerini hızla alan Euro, ülkeler arasındaki ithalat ve ihracattaki kullanım payı yıldan yıla artış göstermektedir.

Özellikle de AB üyesi ülkelerin ihracat ve ithalatına bakıldığında, Euro'nun yürürlüğe girmesiyle, AB içi ticarete yoğunlaşan sektörlerde işlem maliyetlerinde sağlanan tasarruf artarken kur riskleri azalmıştır. AB dışı ticaretin yoğun olduğu sektörlerde ise Euro'nun uluslararası ödeme aracı hesap birimi olarak devreye girmesiyle ve Euro/Dolar paritesine bağlı olarak ortaya çıkan tasarruflar, AB içinde fiyatlar ve rekabet gücü üzerinde etkili olmuştur¹²². Tek pazarın tamamlanmasını takiben, AB içi ticaret AB dışına yapılan ticaretten daha hızlı yükselmiştir.

2.8.2. İşletmeler ve Tüketiciler Üzerindeki Etkileri

Tek Pazarın faydaları Euro'nun kullanımı ile artmıştır. AB'de Euro ile üye ülkeler arasında döviz kuru riski, para birimleri ile ilgili işlem ve riskten korunma maliyetleri ortadan kalkmıştır. Bu gelişme ile ticaret ve uzun dönemli yatırımlar açısından daha güvenli bir ortam oluşmuş, dolayısıyla iş adamları ve tüketiciler için risk maliyetleri de ortadan kalkmıştır.

AB politikalarının başarıya ulaşması, başarılı bir EPB, iyi işleyen bir tek Pazar ve yüksek istihdam ile bu üç temel unsur arasında uyumun sağlanmasına bağlıdır. Ticaretin serbestleşmesi ve çok sayıdaki tarife dışı engelin kaldırılmasına bağlı olarak üye ülkeler arası ticaret hızla artış göstermiş, bu artış GSYİH ve AB Dış Ticaretinde görülen artışın da üzerinde olmuştur¹²³.

---

¹²² Yusuf Bayraktutan, Yüksel Bayraktar, a.g.e. , s.92

¹²³ www.isteyatirim.com, Erişim Tarihi: 23.07.2005

Euro'ya geçiş, sadece bir istikrar unsuru olarak kalmamış, piyasanın etkinliğini arttırmış ve yatırımları teşvik etmiştir. Ayrıca daha etkin bir makro ekonomik politika izlenmesi için yeni perspektifler ortaya koymuştur.

Euro ile dvız kuruna gelen istikrar ve fiyat saydamlığı sayesinde büyüme ve rekabet de olumlu etkilenmiştir. EPB ile artan rekabet ve oluşan fiyat Şeffaflığı, fiyatların birbirine yakınlaşmasını ve düşmesini sağlamıştır. Bu durum, en çok tüketiciler açısından olumlu bir gelişmedir. Turizm sektöründe de turistler açısında işlem maliyetlerinin azalmasını sađlamıřtır¹²⁴.

Artık tüketiciler kalıplar ve tercihlerinde değişme başlamış ve menēi ne olursa olsun ürün veya hizmet kalitesi, ön planda tutulmaya başlanmıştır. Yani işletmeler, daha geniş ama daha seçici bir tüketiciler kitlesi ile yüz yüze kalmıştır.

EPB ile finans piyasaları daha likit hale gelmiş ve bu sermaye piyasaları ve finans kuruluşları arasında rekabeti arttırmak suretiyle banka müşterilerine olumlu bir biçimde yansımıştır. Müşteriler, daha likit tahvil ve hisse senedi piyasaları ile artan rekabette finans hizmetlerinden daha ucuza faydalanabilmektedirler¹²⁵.

Dvız kuru istikrarı ve piyasaların açılması ile birlikte işletmeler, uzun vadeli büyüme ve istihdam projeleri geliştirebilme imkânına kavuşmuş ve işverenler de en nitelikli işgücünü en uygun maliyetle istihdam etme eğilimine yönelmişlerdir.

EPB ile gelen istikrar ortamında işletmeler gerçekleştirilmesi çok g projeleri hayata geçirebilme imkânına artık sahiptirler.

2.8.3. Finans ve Sermaye Piyasası zerindeki Etkileri

EPB ile mal, hizmet, sermaye ve emek unsurları daha serbest dolaşım imkânına sahip olabilmemiştir. Kredi maliyetlerinin düştüğü, liberasyon ve entegrasyonun hakim olduğu bir finans ve sermaye piyasası söz konusudur.

¹²⁴ www.foreigntrade.gov.tr/DUNYA/ulus/30avparen.htm, Erişim Tarihi: 03.07.2005.

¹²⁵ H.Bayram Bulgurlu, a.g.e. , 2004, s.112

Bu durumun oluşmasında ABD'den gelen bir finansal liberalleşme ve bilgi teknolojisinde yaşanan son gelişmeler de çok etkili olmuştur.

Euro, AB'de finansal piyasaların bütünleşmesinde bir katalizör görevi görmüştür. EURO Para Piyasası ile faiz oranları arasındaki farklılıklar gittikçe azalmıştır.

Avrupa tahvil piyasası daha da büyümüş ve likit hale gelmiştir. Bu sayede yatırımcılar, Avrupa sermaye piyasalarında daha geniş yatırım olanaklarına sahip olabilmişlerdir.

EPB ile döviz kurlarının geri dönülemez bir şekilde sabitlenmesi ile döviz kurlarındaki dalgalanma beklentisinden kaynaklanan tahvil getirisi farkları ortadan kalkmıştır ve AB üyesi ülkelerin bir çoğunda tahvil getirileri, büyük ölçüde birbirine yaklaşmıştır¹²⁶.

Birbirinden farklı paraların yer aldığı küçük piyasaların yerine daha büyük ve likit olan EURO Tahvil Piyasaları, kurumsal yatırımcılar açısından da daha cazip hale gelmiştir. Bu sayede uluslar arası portföy yatırımlarının çoğu Avrupa'ya yönelme eğilimine geçmiştir. Sermayenin Avrupa'ya kayması yanında istikrar öncelikli mali ve parasal politikalar Euro'nun istikrarlı bir para olmasını sağlamaktadır.

Devlet tahvili arz edenlerin kredibilitesi, piyasa likiditesi ve büyüklüğü, riskten korunma araçlarının yapısı, vergilendirme çeşidi gibi alanlarda bulunan farklılıklar dolayısıyla aynı vadeli devlet tahvil getirilerinde küçük farklılıklar oluşabilmektedir¹²⁷. AB'de tahvil piyasalarındaki şeffaflık arz edenlerin kredibilitesindeki farklılıkları daha kolay ortaya çıkarmaktadır. Disiplinli bütçe politikası uygulamayan hükümetler, tahvil arzında bulduklarında faiz oranlarında çok yüksek risk primleri ödemek zorunda kalmışlardır. Piyasa mekanizmaları, aşırı bütçe açıklarından kaçınılması konusunda sıkı bir mali disiplin sağlanmasında önemli bir araç olacaktır.

---

¹²⁶ www.europa.eu.int/comm/economy_finance/euro/origins/origins_6_en.htm, Erişim Tarihi: 05.07.2005.

¹²⁷ Yusuf Bayraktutan, Yüksel Bayraktar, a.g.e. , s.92

EPB ile AB'de, şirket birleşmeleri desteklenmiş ve bu da hisse senedi piyasalarının canlanmasını sağlamıştır.

TARGET Sistemi ile bankacılık sisteminde işlemlerin maliyeti minimuma düşmüştür. Banka birleşmeleri desteklenmiştir ve bu durum banka sayısını %17 azaltmıştır¹²⁸. Sigortacılık sektörü de parasal birlikten olumlu yönde etkilenmiştir.

2.8.4. Euro'nun Yürülüğe Konulmasının Uluslararası Para Sisteminin İstikrarı Üzerindeki Etkileri

Euro'nun yürülüğe konulması dünya sisteminin istikrarına yardımcı olacak faktörler içermektedir. Öncelikle Avrupa mali piyasalarının derinliği, Euro'nun değişkenliğini sınırlayacaktır. İkinci olarak, tek para biriminin yaratılması ile Euro alanında Avrupa paraları arasındaki dalgalanmalar yok edileceği için, EPB, dünyada parasal istikrar alanı yaratacak ve Euro bağımsız merkez bankası tarafından izlenecek fiyat istikrarına yönelik para politikası ve bütçe konsolidasyonu ve disiplini politikası ile ekonomi politikalarının sıkı bir şekilde yönetimini sağlayacaktır (İstikrar ve Büyüme Paketi)¹²⁹. Bu istikrar alanı, üçüncü ülkeler ve özellikle önce AB ve daha sonra EPB'ye katılımın ön hazırlığı olarak kendilerini Euro'ya bağlamayı tercih eden MDAÜ'ler için bir referans noktası oluşturacaktır. EPB uluslar arası para ilişkilerinde simetriyi artıracak ve böylece daha fazla uluslararası ekonomik koordinasyon için imkân sağlayacaktır¹³⁰.

2.8.5. Euro'nun Uluslararası Kullanımı

Euro/Dolar Paritesi 1999'da 1,1789 ile başladı. Ve daha sonra parite, sürekli düşüş yaşadı. 2000'de 1,00'dan 0,85'e düştü. Sonrasında yapılan müdahalelerle 0,92'ye çıkarıldı. Ve 2002 üçüncü çeyrekte başlangıçtaki

¹²⁸ www.dtm.gov.tr. Erişim tarihi: 15.07.2006

¹²⁹ İsmet Güler, a.g.e. , s.151

¹³⁰ İktisadi Kalkınma Vakfı, a.g.e. , s.26

değerinden yaklaşık %30 değer kaybına uğrayarak 0,83'e geriledi. 2002 bahar döneminde yükselişe geçti¹³¹.

Bugün parite, Haziran 2006 itibariyle 1,23'dür.

Başlangıçta ABD Ekonomisinde bir yavaşlama beklenmiş ama bu gerçekleşmemiştir. 1999-2001 döneminde ABD, portföy ve doğrudan yatırımlar açısından daha cazip bir merkezdi. Ancak Euro'nun dünya piyasasında ki yükselişiyle Dolar, uluslararası rezerv para olma özelliğini yitirmeye başladı. Ülkelerin merkez bankaları birer birer rezerv para olarak Dolar'ı terk edip Euro'ya geçmeye başladılar. ABD'deki cari işlemler açığında yaşanan artış ve akabinde yaşanan Irak Savaşı, 2002-2003 döneminde Doların değerinin düşmeye başlamasına neden olmuştur. Savaşın en önemli nedenlerinden biri olarak da; Irak'ın OPEC'in en önemli ülkelerinden biri olmasıydı. Dünyanın işlem hacmi en yüksek ticareti olan petrol ticaretinde Euro'yu kullanmaya başlayan ilk ülke Irak'tır, rezerv para olarak da Euro'ya geçmiştir.

Dolar rezervlerinin toplam rezerv içindeki payı 2001'den 2004'ün Eylül ayına kadar %81'den %67'ye geriledi. Doların payı 2002 yılında Dünya'da %66.9 iken, 2004 %63 seviyelerindedir. Aynı süreçte Euro ise %16.7'den %19.7'ye çıktı¹³².

-Çapa Para Birimi (Anchor Currency) olarak da EURO %50'lik bir paya sahiptir.

-Döviz işlemlerinde EURO % 20; ABD Doları %30'luk bir paya sahiptir.

-Uluslararası tahvil ihracında da EURO'nun kullanım payı %40'dır.

-Bir de AB'de Referans Faiz Oranları olarak kabul edilen faiz oranları vardır¹³³.

Bunlar, EURIBOR, EURO LIBOR, EONIA'dır.

EURIBOR (The Euro Interbank Offered Rate) : Euro Alanı içinde bir ana banka tarafından diğer bankaya, Euro İnterbank vadeli hesapları için, Brüksel saati ile sabah 11.00'de açıklanacak ve işlem yapıldıktan sonra 2 günlük zaman diliminde geçerli olacak (spot), 360 gün esaslı üzerinden hesaplanacak

¹³¹ www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/eurokitap/yenipara.doc, Erişim Tarihi: 15.07.2005.

¹³² Yusuf Bayraktutan, Yüksel Bayraktar, a.g.e. , s.95

¹³³ OECD, Main Economic Indicators, volume 2003/3

faiz oranıdır. Kotasyonlar, 1-12 aylık vadeler ile 1-2 haftalık vadeleri kapsayacaktır. EURIBOR 57 bankanın (en fazla 64) oluşturduğu panelde belirlenecektir¹³⁴.

EURO LIBOR (London Interbank Offered Rate) : İngiltere Bankalar Birliğinin EMU'ya geçilmesi ile birlikte 1 Ocak 1999'dan itibaren açıklayacağı Londra Bankalar arası euro faiz oranıdır. Söz konusu oran Euro Alanında en fazla işlem yapan 16 bankadan oluşan bir panelde belirlenecek ve 360 gün esası ile hesaplanacak Londra saati ile 11.00'da açıklanacaktır¹³⁵.

EONIA (Euro Overnight Index Average) : Euro Alanında geçerli olacak referans gecelik faiz oranıdır. EURIBOR'u belirleyen 57 banka paneli ile belirlenecek, panelde yer alan her banka Frankfurt saati ile 18.30 itibariyle o gün gerçekleşen gecelik işlem hacmini ve ortalama oranı bağlı bulunduğu ulusal merkez bankasına bildirecektir. Avrupa Merkez Bankası (ECB) en geç ertesi günün TARGET işlemleri başlamadan önce EONIA oranını açıklayacaktır. EONIA'nın uygulamada ECB'nin belirlediği repo oranına yakın seyretmesi düşünülmüştür¹³⁶.

SONUÇ:

Tek Avrupa Senedi, Roma Antlaşması'nda önemli değişiklikler yapmıştır. Roma antlaşması'nda öngörülen ancak sıkıntılar yaşanan tek pazarın oluşmasının önündeki engeller kaldırılmıştır. Ortak Pazar amacı yeniden tanımlanmış, eksiklikler giderilmiştir. En zor ve engelleyici faktör olan oy birliği ile karar alma yöntemi yerine oy çokluğu ilkesi benimsenmiştir. AET olan topluluğun adı daha genel bir ifade olan Avrupa Topluluğu (AT) olarak değiştirilmiştir.

1957 Roma Antlaşması'ndan sonra en köklü değişimlerin yapıldığı antlaşma 7 Şubat 1992' de imzalanan Maastrich Antlaşmasıdır. Bu

¹³⁴ www.europa.eu.int/comm/economy_finance/euro/origins/origins_5_en.htm, Erişim Tarihi: 05.07.2004.

¹³⁵ H. Bayram Bulgurlu, a.g.e. , 2004, s.115

¹³⁶ Yusuf Bayraktutan, Yüksel Bayraktar, a.g.e. , s.96

antlaşmada topluluğun adı Avrupa Birliği olarak değiştirilmiştir. Avrupa'da bütünleşmeyi sağlayacak değişiklikler belirtilmiştir.

Kısaca bu bölümde AT'den AB olana kadar yaşanan değişimler, 1 Ocak 2002 yılında Euro'nun ortak para olarak uluslararası ekonomide yer alışına kadar geçen evreler ve Euro'nun AB'ye üye ve üye olmayan ülkeler üzerindeki ekonomik etkileri aktarılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AVRUPA BİRLİĞİ - TÜRKİYE

3.1 Avrupa Birliği – Türkiye İlişkilerinin Tarihi Süreci

Avrupa Birliği ülkelerinin tek para sistemine yani Euro'ya geçişinin AB'ye aday olan ülkemizde yarattığı ekonomik etkiler çok yönlü yaşanmıştır. Ülkemizde yaşanan değişimlerde, AB'ye uyum için gerekli yapısal düzenlemelerin ekonomimizde yarattığı etkiler ve AB ile olan ilişkilerimiz etkileyici rol oynamıştır. Euro'nun kullanılmaya başlanmasıyla birlikte ekonomimizdeki etkilerine geçmeden önce, AB – Türkiye arasındaki ilişkilerin tarihine kısaca değinmeye çalışalım.

Avrupa Birliği serüveni 31 Temmuz 1959 yılında Türkiye'nin AET ile ortaklık antlaşmasına başvurmasıyla başlamıştır. Türkiye 1987'de tam üyelik başvurusunu yapmış ancak beklediği gelişmeleri yaşayamamıştır.

30 Ekim 1995 Ortaklık Konseyi toplantısında Türkiye'nin gümrük birliğine geçiş için gerekli düzenlemeleri ve hazırlıkları gerçekleştirdiğini ve gümrük birliğinin düzgün işleyebileceğini kabul edilince 1 Ocak 1996'da gümrük birliğinin gerçekleşmesi onaylanmıştır. Türkiye'nin gümrük birliğine girmek istemesinin nedeni gümrük birliğini AB'ye girmenin bir basamağı olarak görmesi olmuştur. Türkiye – AB ekonomik ilişkileri gümrük birliği ile sağlam bir temele oturmuş ve karşılıklı olarak ticaret artmıştır. Türkiye AB 'nin ihracatında 7. sıraya, ithalatında ise 12. sıraya gelmiştir. AB Türkiye'nin hem ihracatında hem ithalatında birinci sırada yer almıştır¹³⁷.

16- 17 Haziran 1997'de Amsterdam Zirvesi gerçekleşmiştir. Zirvede, hükümetler arası konferansta hazırlanan Kurucu Antlaşma'sındaki değişiklikler

---

¹³⁷ Haydar Çakmak, "Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri", Ankara 2005, Platin Yayınları, s.119

yapan antlaşma imzalanmıştır, ayrıca zirvede istihdamla ilgili düzenlemeler ve Schengen Protokolü gibi konular, Amsterdam Antlaşması'nda yer almaktadır. Amsterdam Zirvesi'nden bir ay sonra 16 Temmuz 1997'de AB Komisyonu "Gündem 2000" raporunu açıkladı. Ancak rapor, Türkiye'yi hayal kırıklığına uğratmıştı. Çünkü daha yeni başvuru yapan Doğu Bloku üyesi ülkeler, 40 yıldır AB'ye girmek için uğraşan Türkiye'nin önüne geçmişti. Raporunda iki dalga şeklinde genişlemeyi planlayan AB, ilk dalgada Kopenhag Kriterlerine sahip olma yeteneği olan 6 ülke; Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Slovenya ve Güney Kıbrıs yer almaktaydı. İkinci dalga genişlemede ise, diğerlerine göre daha geride olan ülkeler vardı; Letonya, Litvanya, Bulgaristan ve Romanya. Her iki dalgalanmada da Türkiye'ye yer verilmemiştir. Raporun onaylanacağı Aralık 1997 tarihli Lüksemburg Zirvesi öncesi Türkiye, AB üyesi ülkelerde, Zirvede kendi lehine bir sonuç çıkartmak için uğraşmıştır, ancak etkili olamamıştır. 12-13 Aralık 1997'de Lüksemburg Zirvesi'nde rapor kabul edilmiştir. Türk hükümeti bu durum karşısında 14 Aralık 1997'de, AB'ye " Siyasi Diyalogu " askıya aldığını, 18 Mart 1998'de Londra'da gerçekleştirilen Avrupa Konferansına katılmayacağını ancak AB ile mevcut ortaklık ilişkilerini sürdüreceğini bildirmiştir¹³⁸.

13 Ekim 1999'da Türkiye için hazırlanan ilerleme raporunda Türkiye'ye adaylık statüsü verilmesi öngörülmekteydi. 10-11 Aralık 1999'da gerçekleşen Helsinki Zirvesi'nde AB, Türkiye'yi oy birliği ile aday ülke kabul etti. Türkiye tam üyeliğe adaylık statüsünden sonra yeni dönemi hazırlamak için Avrupa Birliği Genel Sekreterliği adında büyük bir örgüt kurmuştur. AB ile ilişkileri tek elden organize ve takip etmek için, uzmanlardan oluşan bir ekip ile 2000 yılında faaliyete geçmiştir. Bundan sonra Türkiye için Katılım Ortaklığı Belgesi'nde (KOB) belirtilen AB'ye tam üye olabilmenin şartlarını yerine getirmeliydi. KOB'da, ekonomik, siyasi, anayasal düzenlemeler gibi birçok kriterler yer almaktaydı.

Son olarak 17 Aralık 2004 yılında gerçekleşen Brüksel Zirvesi'nde AB, Türkiye'ye 3 Ekim 2005'de tam üyelik için müzakereye başlama tarihi

---

¹³⁸ Haydar Çakmak, a.g.e. , s.122

vermiştir. Müzakereye başlamanın ilk ayağı tarama sürecidir; Türkiye'nin AB müktesebatı ile karşılaştırılması, Türk mevzuatının ve yapısının bugünkü halinin tespitidir. 1959 yılından beri devam eden AB rüyasında gelinen son nokta müzakere sürecinin başlamasıdır.

3.2. AB – Türkiye İlişkilerinin Ekonomimiz Üzerindeki Etkisi

Tam üye olmayı hedeflediğimiz Avrupa Birliği ülkelerinin, ekonomik ve parasal birliğe geçişiyle, ülkemizin de kayıtsız kalmamasını gerektiren bir süreci başlatmıştır. Türkiye'nin tam üyelik hedefini gerçekleştirebilmesi politik unsurların yanı sıra, makroekonomik unsurlarda da belirli kriterlerin tuturulmasını gerektirmektedir. Bu nedenle, enflasyon probleminin çözülmesi ve dolayısıyla makroekonomik istikrarını sağlaması, ekonomik istikrarın gerçekleştirilmesi yönünde atılan adımların devamlılığının sağlanması; enflasyon, bütçe açıkları ve özelleştirme gibi konulara öncelik verilerek alınacak yapısal tedbirlerle Maastricht kriterlerine uyum sağlayacak seviyelere indirilmelidir.

Yüksek planlama kurumu tarafından 2004 yılı makroekonomik göstergelerine bakıldığında; büyüme %10, enflasyon %10, faiz dışı fazla / GSMH oranı %6.5, GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla) 293.3 milyar dolar, ihracatın 62 milyar dolar ithalatın ise 95.5 milyar dolar olduğu belirtilmiştir. Türkiye'nin bütçe açığı / GSMH oranı 2001'de %-17 seviyesinde idi. Bu oran 2004 itibarıyla %-8 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Hükümetin, AB'ye sunduğu Katılım Öncesi Ekonomik Programda temel hedefler şu başlıklar altında toplanabilir¹³⁹:

- 1) Büyümenin sürdürülebilir kılınması
- 2) Tek haneli düşük enflasyonun kalıcı olması ve faizlerdeki inişin devam ettirilmesi
- 3) Net kamu borcunun milli gelire oranının azaltılması
- 4) Program sonunda bütçe açığının hemen hemen ortadan kaldırılması.

---

¹³⁹ Haydar Çakmak, a.g.e. , s.135

Bu çerçevede 2005-2007 döneminde¹⁴⁰;

* Ortalama büyümenin %5 olup ortalama 1 milyon 650 bin yeni istihdam oluşturulacağı ve 2007 sonun da işsizlik oranının %9.3'e gerileyeceği tahmin edilmektedir.

* Programda 2005-2007 döneminde, sabit sermaye yatırımlarının %8.9, özel tüketim harcamalarının %3.3, kamu harcamalarının %1.3 ortalama artış göstereceğinin hedefleneceği belirtilmiştir.

* Ayrıca programda yabancı sermaye yatırımlarının 2005-2007 döneminde 15 milyar dolara ulaşmasının beklendiği ifade edilmiştir.

* Net kamu borç stoku / milli gelirin %60'ın altına düşürülmesi hedeflenmektedir.

* Önümüzdeki üç yıllık dönemde IMF'ye olan ortalama 22 milyar dolarlık borç, 2007 yıl sonunda 9.3 milyar dolar seviyesine düşecektir. Bu dönem zarfında IMF'den 10 milyar dolarlık bir kaynak kullanımı söz konusudur.

* Bütçe harcamalarının yapısının tedricen değiştirilerek, kamu yatırımları ve bilimsel araştırmalara daha fazla kaynak aktarılması, gene bu dönemin önemli değişim hedeflerindedir.

* Yine bu dönemde bankaların düzenleme ve denetiminin AB standartlarına getirilmesi kapsamındaki yenilikler, Finansal Hizmetler Kanunu tasarısının gündeme gelmesiyle, uygulamaya geçme imkânı bulacaktır.

Türkiye'nin 2005 yılındaki ekonomi politikasının ağırlık merkezi, iç borç faiz oranlarının düşürülmesi ve kamu borç stokunun milli gelire oranının aşağı çekilmesi olmuştur.

Türkiye, 2004 yılında ilk defa tek haneli enflasyon rakamlarını görmüştür. Ancak dünya ekonomisinde ortaya çıkan eğilimler, 2005 yılı enflasyon hedefine ulaşılmasını zorlaştırmıştır. Özellikle yüksek petrol fiyatları, bunun en önemli nedenlerindedir.

Türkiye 2004 yılında da mali disiplinini sürdürmüştür. Bunun sonucu olarak Ocak-Kasım 2004 itibariyle bütçe açığında %-26 oranında azalma, faiz

---

¹⁴⁰ www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/eurokitap/yenipara.doc, Erişim Tarihi: 15.07.2004.

dışı fazlada da %38'e varan artışlar görülmüştür. 2004 yıl sonu itibariyle ise faiz dışı fazla / GSMH oranının, %6.1 olarak gerçekleşmiştir. Bunun sebebi de GSMH'da beklenen yüksek büyüme oranıdır. 2005 yılı faiz dışı fazla/GSMH oranının %6.5 olarak gerçekleşmiştir¹⁴¹.

Ülkemiz dış ticaretinin yaklaşık %50'sinin Avrupa Birliği ülkeleri ile gerçekleştirildiği ve 1996 yılı başında Avrupa Topluluğu ile Gümrük Birliği tesis edildiği dikkate alındığında, ekonomik ve ticari anlamda bu denli bağımlı olduğumuz bir oluşumun dışında kalmamamız gerekmektedir.

Euro'ya geçiş ile birlikte ortaya çıkan rekabet ortamı ile Avrupa Birliği genelindeki firmalarda yeniden yapılandırma faaliyetleri, evlilikler ve satın almalar yaşanmaktadır. Bu durum etkin kaynak dağılımının sağlandığı, daha üretken, daha rekabetçi ve kendi ülkelerinin ön planda olduğu içe dönük bir Avrupa yaratmaktadır. Bu ortamda, ülkemizin AB ile olan ticari ilişkilerini geliştirebilmesi, rekabet gücünü artırabilmesi ile doğru orantılı bir hale gelecektir¹⁴². Bu itibarla, ülkemizin bu yeni oluşumdan uzak kalmaması için, sanayici ve ihracatçılarımızın uzun vadeli plan yapabilmelerine imkân tanıyan elverişli bir makroekonomik ortamın yaratılması gerekliliğinin yanı sıra yeniden yapılandırma ve maliyetleri düşürme faaliyetlerine ağırlık verilmeli, Avrupalı firmalarla ortaklık arayışına girilmeli, artan rekabet ortamına hazırlıklı olunmalıdır.

3.2. 1. Sermaye Piyasalarına Etkisi

Euro'nun tek para birimi olarak kullanıma girmesi, Türkiye'nin mali sektörünü dolaylı yollardan da olsa etkilemektedir.

Euro'ya geçişle birlikte AB'de görülen değişimler şu şekilde görülmüştür; Mali piyasaların entegre olması ile azalan maliyetler, artan rekabet ve mali disiplin piyasaları, daha istikrarlı bir konuma getirmiştir. Buna

---

¹⁴¹ <http://www.finansanaliz.net/Matriks/FA> Erişim Tarihi: 02.08.2006.

¹⁴² İktisadi Kalkınma Vakfı, a.g.e. , s.28

bağlı olarak risk primleri azalırken kur riski ortadan kalkmış ve faiz oranlarında da düşüşler kaydedilmiştir¹⁴³.

Sermaye piyasalarının birleşmesi sonucu yatırım portföylerinin boyutu büyümüştür.

Büyüyen portföy yapısı, artan entegrasyon ve yoğunlaşan rekabet ortamıyla beraber yeni finansal ürünler sunulmaya başlanmıştır. Euro cinsinden menkul kıymetlerin likiditesi artmıştır.

Bu gelişmeler sonucu, Türk ekonomisi kaynak temininde büyüyen bir pazardan yararlanmakta, hem mali kuruluşlar hem de özel sektördeki kuruluşların birlik tahvil piyasalarından daha etkin bir biçimde yararlanması beklenmiştir¹⁴⁴.

Türkiye'deki büyüme hızının Euro'ya dahil ülke ortalamalarının üzerinde olması, düşük faiz oranları karşısında yüksek getiri arayan fonların IMKB'ye yönelmesini olumlu yönde etkileyecek ve bu ülkelerden sermaye piyasasına kaynak akışı söz konusu olmuştur¹⁴⁵.

Ayrıca Avrupa genelinde, hazine ihraçlarının düşük getirileri, yatırımcıları daha riskli ancak yüksek getirili kurumsal tahviller, menkul kıymetleştirilmiş aktiflere, riskli fakat potansiyel getirisi yüksek hisse senetlerine yatırım yapmaya itebilmiştir. Birçok kurumsal yatırımcının portföyü tahvil ağırlıklı yapıdan ayrılıp, hisse senedi ağırlıklı duruma geçebileceğinden, hisse senetleri piyasası getiri açısından oldukça cazip olan IMKB, daha fazla yabancı kurumsal yatırımcıya ulaşmıştır¹⁴⁶.

Euro'ya geçişle birlikte AB içindeki malî piyasaların bütünleşmesi, üçüncü dünya ülkeleri için, daha ucuz ve daha kolay borçlanabilme imkanlarının ortaya çıkmasıyla, Türkiye'deki firmaların AB'den daha ucuz kredi alabilmesini sağlamış ve ticaretlerini daha da genişletebilme imkânına olanak tanımıştır.

---

¹⁴³ İsmet Güler, a.g.e. , s.153

¹⁴⁴ Yusuf Bayraktutan, Yüksel Bayraktar, a.g.e. , s.99

¹⁴⁵ İktisadi Kalkınma Vakfı, a.g.e. , s.30

¹⁴⁶ TCMB: Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, "Euro'ya Geçiş Sorular ve Cevaplar ", 2003, s.11

3.2.2. Dış Ticaret Üzerindeki Etkileri

AB içinde ekonomik ve parasal birliğin kurulması ve Euro'ya geçiş, Türkiye açısından arz ve talep yönlü bir dış şok yaratmıştır.

Arz yönünden ele alındığında, AB piyasasında ortaya çıkacak değişimler karşısında, karşılaştırmalı üstünlükleri yeni pazar yapısı içinde de geliştirebilmek için verimlilik ve kapasite kullanımının ve uluslararası rekabet gücünün geliştirilmesi yönünde bir zorlama yaratan bir fiyat etkisi ortaya çıkarmıştır.

Talep yönünden Euro'nun ortaya çıkması, AB içinde büyümeyi, yatırımların artışı ve sermaye girişini teşvik etmiş, üçüncü dünya ülkeleriyle ticaret yaratıcı etkiye sahip olmuş, AB içinde artan gelir, üçüncü dünya ülkelerinde üretilen mallara ilâve talep artışı anlamına gelmiştir. Bu artıştan en yüksek düzeyde faydalanma potansiyeli olan ülkeler içinde AB ile arasında sanayi ürünlerinin serbest dolaşımını sağlamış olan Türkiye bulunmaktadır.

Euro'nun uluslararası piyasalarda yarattığı etkiler, döviz kuru mekanizması ile çoğunlukla dış ticaret aracılığı ile Türkiye ekonomisine yansımaktadır. Nitekim Euro bölgesinin dünya ekonomisi ticaretindeki ağırlığına paralel olarak Euro'nun ticarete uluslararası ödemelere aracılık etme ve değer saklama fonksiyonu açısından uluslararası rolünün artma potansiyelinin yüksek olması, Avrupa paralarının uluslararası ödemeler, resmi ve özel rezervler içerisindeki payının yükselme eğilimi içinde olduğu, buna karşın, ABD dolarının bu fonksiyonlarında gerileme olduğu bilinmektedir¹⁴⁷.

AB pazarında kur farkı ortadan kalkmış olduğundan, AB'ye yapılan ihracat ve ithalatta ulusal paraların birbirine dönüştürülmesi sırasında ortaya çıkan işlem maliyetlerinde önemli bir tasarruf sağlanmıştır.

AB ülkelerinde devalüasyon riskinin azalmış olmasıyla, ihracat ve ithalatçılarımız açısından daha belirgin ve şeffaf bir ortam yaratılmış, rekabet gücü garanti altına alınmıştır.

---

¹⁴⁷ <http://www.finansanaliz.net/Matriks/FA> Erişim Tarihi: 02.08.2006.

TABLO 3: İHRACAT – ÜLKELER VE ÜLKE GRUPLARINA GÖRE YILLIK DAĞILIMI							
MİLYON \$							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Değişim%
Genel Toplam	27775	31334	36059	47253	63167	73275	16,0
AB Ülkeleri	15086	16854	19468	25899	34451	38350	11,3
Almanya	5180	5367	5869	7485	8745	9449	8,0
Avusturya	293	341	367	473	561	658	17,4
Belçika	-	-	693	886	1183	1291	9,1
Lüksemburg	-	-	16	13	20	28	41,9
Belçika- Lüksemburg	647	688	-	-	-	-	-
Çek Cumhuriyeti	102	109	130	189	222	289	29,9
Danimarka	219	272	365	454	637	733	15,0
Estonya	9	13	18	23	36	57	61,8
Finlandiya	76	71	136	214	256	296	15,4
Fransa	1657	1895	2135	2826	3668	3791	3,3
Hollanda	874	892	1056	1526	2138	2467	15,4
İngiltere	2037	2175	3025	3670	5544	5916	6,7
İrlanda	203	147	183	262	434	400	-7,6
İspanya	713	950	1125	1789	2620	3009	14,9
İsveç	200	214	296	458	561	661	17,9
İtalya	1789	2342	2376	3193	4648	5606	20,6
Letonya	16	16	20	27	38	81	112,1
Litvanya	24	33	54	86	123	149	21,9
Macaristan	110	170	201	285	350	378	8,1
Malta	72	63	142	157	99	279	183,5
Polonya	175	241	343	486	698	829	18,9
Portekiz	185	286	227	315	402	395	-1,6
Slovak Cumhuriyeti	20	28	33	60	109	123	12,9
Slovenya	48	63	69	103	189	332	76,3
Yunanistan	438	476	590	920	1171	1124	-4,0

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı 2005

TABLO 4: İTHALAT – ÜLKELER VE ÜLKE GRUPLARINA GÖRE YILLIK DAĞILIMI							
MİLYON \$							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Değişim%
Genel Toplam	54503	41399	51554	69340	97540	116352	19,3
AB Ülkeleri	27388	18949	24519	33495	45444	49048	7,9
Almanya	7198	5335	7042	9453	12516	13595	8,6
Avusturya	517	418	588	824	1072	933	-13,0
Belçika	-	-	1150	1524	1992	2224	11,7
Lüksemburg	-	-	133	368	533	121	-77,2
Belçika-Lüksemburg	1661	985	-	-	-	-	-
Çek Cumhuriyeti	159	127	317	444	655	696	6,3
Danimarka	197	196	293	345	343	435	26,7
Estonya	7	1	1	14	44	59	32,6
Finlandiya	723	302	372	480	708	956	34,9
Fransa	3532	2284	3053	4164	6201	5875	-5,3
Hollanda	1584	1042	1311	1657	1908	2139	12,1
İngiltere	278	1914	2438	3500	4317	4681	8,4
İrlanda	478	378	477	501	700	724	3,4
İspanya	1678	1066	1419	2004	3254	3540	8,8
İsveç	1440	544	535	822	1118	1424	27,3
İtalya	4333	3484	4097	5472	6866	7540	9,8
Letonya	12	0	0	1	1	3	127,8
Litvanya	71	78	110	136	174	159	-8,7
Macaristan	216	187	326	417	705	945	34,0
Malta	40	9	28	73	73	46	-37,0
Polonya	165	168	245	415	996	1239	24,4
Portekiz	91	68	101	155	237	397	67,8
Slovak Cumhuriyeti	52	49	112	206	233	377	62,1
Slovenya	56	49	57	93	203	217	6,8
Yunanistan	431	266	312	428	594	724	21,9

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı 2005

Tablo 3 - 4'deki ülkemizin dış ticaret verilerini incelediğimizde, son yıllarda dış ticarete önemli ilerlemeler kaydedildiği görülmektedir. Dünya

ülkelerine olan ihracatımızda ve AB'ye üye ülkelere olan ihracatımızda artışlar görülmektedir. İhracatımızın 2003 ve 2004 yıllarındaki %31 ve %33,7 oranındaki artışın ardından 2005 yılında %16 seviyesinde artarak 73,3milyar dolar seviyesine ulaşmıştır¹⁴⁸. Böylece son üç yılda ihracatımız, iki katından fazla artış kaydetmiştir.

İthalatımızda da çok önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Uygulanmakta olan ekonomi politikaları ve sanayimizin yapısı dikkate alındığında, büyümekte ve ihraç etmekte olan ülkemizin ithalatında artış yaşanması beklenen bir gelişmedir.

İhracat ve ithalat verilerimize baktığımızda, dış ticaretimizin %50'sinin AB'ye üye ülkelere yönelik olduğu görülmektedir. AB üyesi ülkelere olan ihracatımızda genel olarak bir artış görülmektedir. 2000 yılında AB ülkelerine toplam ihracatımız 15086 milyon \$ iken 2005 yılına baktığımızda bu rakam 38350 milyon \$ seviyesine çıkmıştır. İhracatımızda ilk sırayı alan ülkeler arasında Almanya, İngiltere, İtalya gibi AB üyesi ülkeler yer almaktadır. Bu nedenle Euro'nun uygulamaya konulması, ülkemizdeki AB ile ticaret yapan işletmeler doğrudan etkilenmektedir¹⁴⁹.

Euro'nun, Türk piyasaları tarafından kabul edilmesiyle, Avrupa ile olan dış ticaretimiz artış göstermektedir. Tek para uygulamasına geçişle birlikte, mal piyasalarında ve hizmetlerde ortaya çıkan geniş pazardaki yeni ürünler, yeni piyasalar açılmış ve dış ticaret sektörümüz için yeni fırsatlar oluşmuştur.

Euro ile birlikte Avrupa'da derin ve likit bir piyasa oluşmuştur. AB genelindeki faiz oranlarının düşmesi ve kısa vadeli sermaye hareketlerinin yüksek getiri sağlayacak pazarlara yönelmesiyle, sermaye piyasası ve makroekonomik ortama ilişkin düzenlemelerin yenilenip gelişmesi halinde, Türkiye'ye gelebilecek sermaye, bir dış kaynak olarak kullanılacaktır¹⁵⁰. Ayrıca malî piyasalar daha likit hale gelip işlem ve borçlanma maliyetleri

---

¹⁴⁸ Dış Ticaret Müsteşarlığı yayınları 2005

¹⁴⁹ H. Bayram Bulgurlu, a.g.e. , 2004, s.120

¹⁵⁰ Yusuf Bayraktutan, Yüksel Bayraktar, a.g.e. , s.102

düştüğünden, Türk firmalarının ve bankalarının Avrupa piyasalarında daha kolay ve daha düşük faizle finansman sağlaması mümkündür¹⁵¹.

Euro'nun yürürlüğe konulması ile özellikle birden fazla Topluluk ülkesi ile çalışan ihracat ve ithalatçılarımızın, faaliyetlerini tek bir para birimi ile yürütebilme serbestisine sahip olması, işlem maliyetleri açısından önemli bir tasarruf sağlamıştır.

Bunun yanı sıra, Tek Para uygulamasıyla AB içerisinde fiyatların şeffaflaşması, ulusal paralar cinsinden yapılması mümkün olmayan fiyat karşılaştırmalarını mümkün hale getirirken, gerek Avrupalı tüketiciler, gerek ithalatçı ve ihracatçılarımız açısından Avrupa pazarında fiyat rekabetinin artmasına yol açmıştır.

İhracat fiyatlarının ve ithalat taahhütlerinin ulusal paralar yerine Euro cinsinden belirlenmesi, ihracat gelirlerinde istikrar sağlanması ve kur riskinin azaltılması açısından fayda sağlamıştır.

Euro'nun ve yeni kur mekanizmasının yürürlüğe konulması, Euro'nun tek tek üye ülkelerin ulusal paralarından daha derin ve güçlü bir para olması ve volatilitésinin önemli ölçüde düşük olması, ihracatçı ve ithalatçımızın kur riskinden korunmasına yardımcı olacak ve "hedging" maliyetlerini azaltmış olacaktır. Tek paraya geçişle birlikte kur riskinin ortadan kalkmasıyla, ihracatçı ve ithalatçı açısından çok önemli bir belirsizlik nedeni giderilmiş, bu durum ithalatçı ve ihracatçıların orta ve uzun vadeli planlar yapmasını kolaylaştırmıştır.

Topluluğun parasal birliğe geçişinin, AB ekonomisinde istikrar ve şeffaflık ortamı yaratması, Avrupalı yatırımcıları yatırım yapmaya ve üretimi artırmaya yöneltmektedir. Bu durum, AB ile Gümrük Birliğini tamamlamış ve dış ticaretinin %50'sini AB ile yapan ülkemiz açısından ticaret ve hizmet sunumu imkânlarının genişlemesi anlamına gelmektedir.

Bölge içinde ikili döviz kurlarının geri dönülmez bir şekilde sabitleştirilmesi, Euro ülkelerinin devalüasyon yoluyla dış rekabete karşı

---

¹⁵¹ Nurettin Bilici, "Türkiye – Avrupa Birliği İlişkileri", Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004

korunma ya da rekabetçi fiyat avantajı sağlama imkânlarını ortadan kaldırmıştır. Euro bölgesi içinde tek bir döviz kurunun (Euro ile üçüncü dünya ülkelerinin paraları arasındaki döviz kuru olarak) ortaya çıkacak olması ve bu döviz kurunun da tek tek üye ülkelerin performansına bağlı olmak yerine genel olarak bölge ekonomisi temel alınarak belirlenecek olması, bölge içindeki döviz kuru dalgalanmalarının, Türkiye'nin ihracat performansı üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmıştır¹⁵². Euro'nun uluslararası piyasalarda kabul görmesi, Türkiye'nin ihracat gelirlerini artırmaktadır.

Temelde, fiyat istikrarının sağlanması ve Avrupa Birliği içinde ticaretin artırılması amacıyla oluşturulan parasal birlik; ticari ve ekonomik ilişkilerde, rekabette, sermaye piyasalarına güvende ve geçişlilikte artış yaratmakla beraber, faiz oranlarının birbirine yakınlaşmasını, muhasebe kayıtlarında ve ücretlerde şeffaflığı sağlanmış, büyümeyi pozitif yönde etkilemiş, uluslararası ilişkilerde güçlü ve istikrarlı bir para birimi olma niteliğine sahip Euro'nun giderek artan bir şekilde kullanılmasına paralel olarak, Türkiye ekonomisini yakından etkilemiştir¹⁵³.

Döviz kuru farklarının ortadan kalkması sonucu, ülkeler arasında fiyat farklılaşmasının kalmaması, Türkiye'nin alım gücü yüksek Avrupa Birliği'ne ihracatını arttırmıştır. Aynı şekilde, para ve maliye politikalarında uyum sağlanması, faiz oranları üzerindeki yüksek primin düşmesiyle Avrupa Birliği'nin Gayri Safi Yurt İçi Hasılası artmıştır.

---

¹⁵² TCMB: a.g.e. , s.71

¹⁵³ Nurettin Bilici, a.g.e. , s.45

ABD Doları, Avro ve TL/YTL cinsinden dış ticaret

Tablo 5: İHRACAT

000 ABD Doları- 000 USA Dollars

Yıllar	Toplam	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
1996	23224465	1 752 439	1 779 857	2 009 117	1 827 514	1 623 452	1 746 574	1 914 651	1 942 214	1 896 968	2 102 350	2 229 642	2 399 688
1997	26261072	2 044 415	1 857 091	2 176 286	2 026 329	2 191 306	2 131 615	2 150 028	2 138 343	2 223 510	2 389 808	2 523 109	2 409 232
1998	26973952	2 193 865	2 063 852	2 477 471	1 917 282	2 417 913	2 261 733	2 209 368	2 237 388	2 208 025	2 495 375	2 252 603	2 239 076
1999	26587225	1 883 315	2 194 475	2 402 243	1 953 003	2 225 595	2 122 324	2 254 965	1 939 837	2 273 769	2 658 570	2 447 752	2 231 377
2000	27774906	2 123 098	2 263 418	2 316 917	2 438 601	2 338 187	2 325 801	2 288 328	2 044 083	2 403 298	2 244 784	2 499 363	2 489 027
2001	31334216	2 236 402	2 515 772	2 546 102	2 616 050	2 884 681	2 561 640	2 483 787	2 579 467	2 595 735	2 812 546	2 841 732	2 660 302
2002	36059 089	2 607 320	2 383 773	2 918 944	2 742 858	3 000 325	2 770 694	3 103 852	2 975 889	3 218 207	3 501 128	3 593 605	3 242 495
2003	47252 836	3 533 706	2 923 460	3 908 256	3 662 183	3 860 471	3 796 114	4 236 114	3 828 726	4 114 678	4 824 388	3 969 697	4 595 042
2004	63167 153	4 619 661	3 664 503	5 218 042	5 072 463	5 170 062	5 284 383	5 632 139	4 707 491	5 656 284	5 867 342	5 733 909	6 540 874
2005	73476 408	4 997 280	5 651 741	6 591 859	6 128 132	5 977 226	6 038 534	5 763 466	5 552 867	6 814 269	6 772 179	5 942 576	7 246 279
2006	39460 866	5 100 571	6 020 118	7 389 663	6 419 759	6 948 768	7 581 987						

000 Avro – Euro

1996	18 532 790	1 385 829	1 424 241	1 601 668	1 467 494	1 321 490	1 409 486	1 525 211	1 530 464	1 506 003	1 678 936	1 754 059	1 927 910
1997	23 339 775	1 688 073	1 605 083	1 907 515	1 784 385	1 923 967	1 890 956	1 956 741	2 007 048	2 035 178	2 152 022	2 218 570	2 170 237
1998	24 129 598	2 019 014	1 901 221	2 289 183	1 768 309	2 188 453	2 059 082	2 020 246	2 036 471	1 919 878	2 082 391	1 932 508	1 912 843
1999	24 964 018	1 620 028	1 956 594	2 201 415	1 823 910	2 093 172	2 041 888	2 181 678	1 826 162	2 164 628	2 480 446	2 367 710	2 206 386
2000	30 181 898	2 100 120	2 301 026	2 401 559	2 575 996	2 583 987	2 452 243	2 435 478	2 255 251	2 750 929	2 623 463	2 921 814	2 780 032
2001	35 070 849	2 385 352	2 732 970	2 811 378	2 935 292	3 290 310	3 004 757	2 888 890	2 868 916	2 858 452	3 108 163	3 195 585	2 990 784
2002	38 137 055	2 955 562	2 740 933	3 336 604	3 104 031	3 283 537	2 908 788	3 127 796	3 045 642	3 280 454	3 568 874	3 596 864	3 187 971
2003	41 760 942	3 338 120	2 711 014	3 617 727	3 379 374	3 359 900	3 248 680	3 721 984	3 424 998	3 681 725	4 126 034	3 398 380	3 753 004
2004	50 896 674	3 699 910	2 897 965	4 259 852	4 219 405	4 341 775	4 356 144	4 593 174	3 862 944	4 636 551	4 710 629	4 429 484	4 888 839
2005	59 147 473	3 789 825	4 342 953	4 992 764	4 734 131	4 695 586	4 951 132	4 782 336	4 518 796	5 555 039	5 633 572	5 035 665	6 115 673
2006	32 089 054	4 217 193	5 031 004	6 154 608	5 247 642	5 456 395	5 982 212						

1996-2004 Milyar TL _ 2005-2006 Bin YTL

1996	1 907 002	105 639	113 623	137 081	133 344	124 427	138 898	157 910	164 686	168 471	196 580	218 869	247 473
1997	4 039 402	230 320	221 790	271 962	265 034	301 033	308 089	329 985	350 216	379 580	426 239	473 264	481 888
1998	7 032 149	463 497	460 776	582 219	468 850	608 241	588 882	591 430	614 222	606 203	693 724	665 314	688 793
1999	11 211 265	607 004	753 138	869 381	745 065	881 809	873 799	964 321	846 398	1 033 401	1 245 191	1 219 815	1 171 944
2000	17 347 695	1 156 866	1 273 720	1 341 058	1 451 150	1 441 735	1 430 255	1 434 447	1 317 439	1 592 978	1 517 217	1 706 443	1 684 388
2001	38 770 188	1 500 677	1 896 748	2 476 806	3 174 390	3 259 422	3 113 432	3 270 748	3 613 782	3 811 003	4 497 638	4 314 378	3 841 165
2002	54 621 624	3 546 822	3 209 607	3 954 644	3 605 901	4 149 884	4 205 041	5 110 907	4 872 648	5 288 447	5 761 926	5 779 773	5 136 024
2003	70 369 503	5 841 865	4 756 531	6 452 092	5 972 001	5 765 651	5 395 663	5 920 578	5 353 166	5 650 786	6 840 147	5 846 635	6 574 387
2004	90 327 456	6 217 715	4 852 702	6 905 953	6 873 796	7 755 247	7 913 126	8 210 632	6 943 477	8 508 771	8 715 199	8 296 093	9 134 745
2005	99 039 094	6 791 014	7 449 079	8 638 661	8 333 848	8 198 284	8 223 321	7 721 229	7 463 949	9 139 263	9 194 578	8 082 260	9 803 608
2006	55 197 650	6 808 843	7 989 675	9 861 979	8 587 868	9 845 331	12 103 955						

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı 2006

Tablo 6: İTHALAT**000 ABD Doları- 000 USA Dollars**

Yıllar	Toplam	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
1996	43 626 642	3 154 532	2 860 523	3 742 740	3 663 636	3 899 734	3 421 921	3 913 323	3 521 377	3 319 729	3 604 393	3 943 693	4 581 041
1997	48 558 721	3 613 582	3 100 081	3 831 446	3 503 512	4 319 075	3 872 635	4 133 728	4 158 745	4 357 571	4 373 908	4 353 278	4 941 158
1998	45 921 392	3 105 602	3 875 014	4 363 698	3 633 694	4 174 760	4 167 461	4 192 462	3 729 410	3 659 811	3 637 666	3 511 683	3 870 130
1999	40 671 272	2 226 510	2 788 102	3 045 149	3 334 086	3 409 307	3 586 517	3 618 067	3 178 335	3 643 739	3 559 048	3 848 185	4 434 227
2000	54 502 821	3 229 067	3 931 495	4 164 053	4 491 494	4 698 034	4 964 509	4 677 509	4 879 028	4 643 519	5 024 136	5 362 480	4 437 497
2001	41 399 083	4 071 580	3 594 476	3 108 975	3 037 989	3 558 810	3 298 941	3 436 567	3 502 144	3 424 977	3 364 479	3 559 438	3 440 708
2002	51 553 797	3 432 188	3 038 171	3 938 696	4 212 571	4 304 487	3 936 731	4 599 928	4 418 817	4 509 888	4 830 104	4 962 305	5 369 913
2003	69 339 692	4 425 556	4 186 023	5 755 549	5 211 102	5 531 855	5 727 244	6 267 433	5 974 767	6 205 528	6 575 388	5 244 963	8 234 284
2004	97 539 766	6 329 957	6 139 442	8 451 888	7 932 034	7 990 553	8 467 765	8 728 466	7 883 362	8 486 552	8 087 592	8 568 140	10474016
2005	116774151	7219680	8323737	10 196 353	9 595 500	9 811 620	9 947 499	9 596 123	10272181	10365939	10089812	9 673 129	11682578
2006	65195962	8139565	9796816	11 583 390	11 565 708	32312052	11798431						

000 Avro – Euro

1996	34 834 191	2 494 604	2 288 990	2 983 712	2 941 900	3 174 384	2 761 490	3 117 353	2 774 845	2 635 533	2 878 468	3 102 503	3 680 408
1997	43 205 679	2 983 735	2 679 400	3 358 262	3 085 193	3 792 148	3 435 414	3 762 106	3 903 398	3 988 485	3 938 705	3 827 837	4 450 996
1998	41 148 653	2 858 086	3 569 663	4 032 057	3 351 356	3 778 576	3 794 056	3 833 587	3 394 509	3 182 206	3 035 632	3 012 673	3 306 252
1999	38 351 343	1 915 244	2 485 872	2 790 575	3 113 703	3 206 453	3 450 588	3 500 480	2 992 084	3 468 839	3 320 592	3 722 350	4 384 564
2000	59 444 398	3 185 649	3 994 209	4 317 714	4 731 917	5 181 783	5 222 771	4 977 025	5 387 332	5 331 915	5 864 623	6 267 553	4 981 907
2001	46 242 807	4 344 038	3 896 877	3 416 746	3 410 732	4 051 651	3 864 804	4 007 969	3 909 111	3 764 318	3 708 191	4 005 936	3 862 434
2002	54 478 309	3 877 784	3 494 620	4 497 808	4 772 493	4 717 750	4 153 016	4 646 207	4 518 015	4 602 749	4 920 771	4 984 118	5 292 978
2003	61 248 385	4 186 576	3 886 426	5 356 332	4 824 325	4 829 888	4 899 420	5 514 107	5 326 254	5 554 978	5 629 902	4 498 620	6 741 558
2004	78 530 083	5 016 262	4 844 776	6 874 058	6 593 775	6 677 406	6 984 940	7 109 941	6 468 296	6 957 584	6 511 807	6 635 839	7 855 399
2005	94 015 423	5 463 909	6 403 488	7 712 942	7 416 557	7 698 955	8 145 350	7 958 776	8 351 092	8 441 596	8 389 035	8 198 264	9 835 459
2006	53 040 569	6 741 425	8 185 188	9 654 659	9 480 349	9 663 539	9 315 409						

1996-2004 Milyar TL _ 2005-2006 Bin YTL

1996	3 559 030	194 339	182 278	252 951	263 142	295 882	270 576	320 856	296 321	291 530	334 577	383 670	472 907
1997	7 419 624	404 063	366 470	474 492	454 724	585 805	551 947	625 833	670 864	733 827	770 419	804 848	976 332
1998	11 898 371	650 801	858 717	1 016 087	884 940	1 043 346	1 083 618	1 122 179	1 008 320	1 008 536	1 012 480	1 027 399	1 181 948
1999	17 185 042	708 378	938 502	1 083 725	1 255 146	1 336 106	1 466 240	1 532 201	1 372 434	1 638 769	1 651 134	1 889 663	2 312 744
2000	34 227 082	1 757 903	2 212 352	2 414 672	2 670 615	2 894 690	3 051 811	2 932 224	3 145 085	3 082 289	3 394 370	3 661 852	3 009 219
2001	50 550 213	2 740 888	2 602 501	3 060 290	3 710 404	4 051 047	4 012 619	4 544 074	4 956 234	5 059 167	5 394 590	5 434 761	4 983 638
2002	78 389 702	4 697 482	4 106 793	5 353 901	5 564 952	5 980 745	5 966 606	7 585 424	7 258 816	7 440 819	7 968 033	7 982 117	8 484 015
2003	103424769	7 349 085	6 837 893	9 478 556	8 547 583	8 328 747	8 179 961	8 792 501	8 393 711	8 567 815	9 343 543	7 749 221	11 856 153
2004	139676715	8 575 390	8 168 727	11 185 305	10 723 242	12 003 731	12 671 168	12 698 256	11 589 935	12 761 098	12 076 686	12 480 246	14 742 932
2005	157380961	9 812 593	10 998 600	13 302 964	13 036 202	13 450 174	13 565 708	12 854 017	13 789 131	13 907 773	13 709 734	13 161 425	15 792 640
2006	90 923 337	10 878 095	13 003 134	15 469 551	15 504 834	17 309 048	18 758 676						

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı 2006

Son olarak dış ticaretimizin 1996 yılından 2006 yılının ilk yarısına kadar olan ihracat ve ithalat verileri hem Dolar, hem Euro, hem de YTL cinsinden tablo 5-6'da verilmiştir. 1996 yılında Gümrük Birliği'ne girilmesiyle özellikle AB'ye üye ülkelerle olan dış ticaretimizde artış kaydedilmiştir. 1996 yılında toplam ihracatımız 1.907.002 YTL iken 2005 yılında toplam 99.039.094 YTL'ye ulaşmış ve bu rakam 2006 yılının Haziran ayının sonuna kadar 55.197.650 YTL olmuştur. Tabloda da görüldüğü gibi son 10 yıl içinde ihracatımızda çok büyük artışlar yaşanmıştır.

İthalatımızdaki artış hızı ihracatımızın artış hızına göre daha fazladır, ancak ülkeler arasındaki artan rekabet ortamı ve ihracatımızdaki artış ithalatımızda da artış yaşanmasını kaçınılmaz kılmıştır. 1996 yılı ithalatımız 3.559.030 YTL iken, 2001 yılında 50.550.213 YTL düzeyine çıkmış ve 2005 yılında bu rakam 157.380.961 YTL olmuştur, 2006 yılı Haziran ayının sonuna kadar olan ithalat değerimize baktığımızda ithalattaki artışımızın bu yılda devam edeceği görülmektedir.

3.2.3. Ödemeler Dengesi Üzerindeki Etkiler

Parasal Birliğin sağlanmasıyla birlikte, Türkiye'deki ekonomik faaliyetler ve ödemeler dengesi üzerinde birçok etkiler gözlenmiştir.

Türkiye'nin Avrupa Parasal Birliğine üye ülkeler ile olan ticari ve mali ilişkileri nedeniyle, Euro'ya geçişten Türk ekonomisi yoğun olarak etkilenmiştir. Tabi bu etkiler, Euro'nun hem ABD doları, hem de Türk Lirası karşısında gösterdiği seyre bağlı olarak gerçekleşmektedir. Euro'nun yürürlüğe girmesiyle, AB kısmen içe kapanık bir yapıya girmiştir. Yabancı piyasalarda Euro'nun değerlenmesiyle, Türkiye'de ihracat artmış, ithalat ise azalmıştır. Ancak 2004, 2005 ve 2006 yıllarının başlarında düşük döviz kuru nedeniyle ihracat artış hızında yavaşlama gözlenmiş, ithalatta ise artış yaşanmıştır. Avrupa piyasalarındaki rekabetin güçlenmesi ve fırsatların artmasıyla Türkiye'nin ekonomisi bu durumdan kazançlı çıkmıştır. AB kriterlerine uyum için Türk ekonomisinde yapılan çalışmalar ve bunun doğrultusunda makro ekonomik değerlerdeki iyileşmelerinde, TL'nin

değerlenmesi üzerinde etkisi bulunmaktadır¹⁵⁴. AB ülkelerinin ekonomik büyümesi üzerinde Euro'nun pozitif etkisi, Türk ihracatının artış hızını yükseltmiştir.

Ülkemiz, Euro'ya geçişin ekonomimiz üzerindeki etkilerini olumlu yönde alabilmek için bazı konuları dikkate almıştır. Bu konular¹⁵⁵;

1. Türkiye'deki makroekonomik ve politik istikrar,
2. Türk firmalarının reketçiliklerini arttırmak için uyguladıkları stratejiler,
3. Euro alanında uygulamaya konan politikalar ve etkisi,
4. ABD doları ve Japon yeni gibi büyük uluslararası paralara karşı Euro'nun istikrarı,
5. Euro alanı ülkelerinin, Türk ihracat ürünlerine karşı talep esnekliği,

Euro'ya geçiş sürecinde, ülkemiz ekonomisindeki istikrar için bu etkenleri dikkate alarak stratejiler oluşturmuştur.

Euro'nun AB ekonomisinde oluşturduğu yapısal değişimlerin Tek Pazar içinde Tek Para uygulamasına geçilmesiyle fiyatların şeffaflaşması, üye ülkeler arasında döviz kuru farklarının ve dönüşüm maliyetlerinin ortadan kalkması ile faiz oranlarının harmonizasyonundan kaynaklandığı ve AB içinde kaynakların daha verimli alanlara yönelmek suretiyle yeniden dağılımı teşvik ettiği görülmüştür¹⁵⁶. Ancak AB içinde fiyatların şeffaflaşması, Türk ihracatçısının AB ülkeleri ile arasındaki rekabet koşullarını daha zor bir hale getirmiştir.

Euro alanı, döviz kurlarındaki istikrar, düşük faiz ve düşük enflasyon oranları açısından iyi bir görünüm vermektedir. Ancak kamu borçları ve bütçe açıkları konusunda verilen taahhütlerin yerine getirilmesinin, istikrar paktına rağmen daha uzun bir sürede gerçekleşeceği görülmektedir¹⁵⁷.

---

¹⁵⁴ Yusuf Bayraktutan, Yüksel Bayraktar, a.g.e. , s.120

¹⁵⁵ H. Bayram Bulgurlu, a.g.e. , 2004, s. 120

¹⁵⁶ Nurettin Bilici, a.g.e. , s. 68

¹⁵⁷ www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/eurokitap/yenipara.doc, Erişim Tarihi: 15.07.2005.

Euro'ya geçişin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkisi, uluslararası parasal ilişkilerin değişmesinden kaynaklanmaktadır. Euro'ya geçişin ardından sağlanan istikrar ile Türk ekonomisi bu durumdan yarar sağlamıştır. Çünkü Türkiye'ye daha fazla yabancı yatırım girmiş ve cari işlemler açığının finansmanı ve sermaye piyasası üzerinde olumlu etkiler yaratmıştır. Euro'nun ticareti arttırıcı etkisi, fiyatlar arasındaki farklılıkları ortadan kaldırması, Euro bölgesindeki büyümeyi arttırmış, yatırımların artmasıyla da Türkiye, yabancı yatırımlardan payını almıştır.

Tek para sistemi ile Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler fon bulmakta olumlu yönde etkilenmiştir. Türkiye'deki enflasyonun düşmesiyle Avrupa Para Birliği tarafından sermaye akışı yoğunlaşmıştır.

Euro; Türkiye'nin borçlanma maliyetini düşürmektedir. Euro cinsinden borçlanma, Euro ile ihraç edilen menkul kıymetlerin likiditesinin artmasına ve alış-satış fiyatlarındaki farkın daralmasına neden olduğundan Türkiye'nin borçlanma maliyetini düşürücü etki yaratmıştır.

3.2.4. Bankacılık Sektörü Üzerinde Etkisi

Avrupa Birliğinin tek parası haline gelen Euro'nun yürürlüğe girmesiyle Türkiye'deki bankacılık sektörü de geçiş sürecinde yaşanacak etkilerin olumlu yönde olabilmesi için çalışmalar başlatmıştır.

Türkiye'nin AB yolundaki aday üyelik sürecinde yeni düzenlemeler yapması gereken konuların başında bankacılık sektörü gelmektedir. Türkiye'de kamu bankaları toplam mevduatta bugün yüzde 40 gibi bir paya sahiptir. KİT'lerin varlığı, bazı temel endüstrilerle devlet tekellerinin varlığı söz konusudur. Türkiye, Avrupa'nın rekabetçi piyasa ekonomisi modeline uymayan bir durum sergilemektedir. Bankacılıkta, enerjide, telekomünikasyonda Türkiye'de çok ciddi bir devlet mülkiyeti ve devlet işletmeciliğinde olan bir ekonomi görüntüsü vardır¹⁵⁸. Geçtiğimiz aylarda telekomun özelleştirilmesi ile birlikte, devlet artık telekomünikasyon alanından ayrılmıştır. Ancak ulusal bankacılık sisteminde mevduatın yüzde 40'ını

¹⁵⁸ Muzaffer Alacaoğulları, a.g.e. , s.77

hükümet emriyle rekabetçi olmayan faizlerle kredi kullandıran devlet bankaları toplamaktadır. Bir diğer mesele tarımdır. Türkiye'nin tarımı Avrupa Birliği'ne uyumda ciddi problem yaratan bir sektördür¹⁵⁹. İşgücü verimliliği oldukça düşük, nüfusun yüzde 30'unu barındıran bir tarım sektörüne sahip ve bu sektör dünya fiyatlarının çok üstünde sübvansiyonlarla ayakta tutulmaktadır. Mesela OECD raporlarında tarımsal üreticilerin eline geçen fiyatlar, dünya fiyatlarının yüzde 65 üzerinde, tüketicilerin ödediği fiyatlar da dünya fiyatlarının yüzde 50 üzerindedir¹⁶⁰.

Ekonomik ve parasal birliğin gerçekleşmesiyle Avrupa bankalarında, ülkelerinin paralarının değişmesi sonucu maliyetler azalmıştır. Bu durumun sonucunda da AB bankaları açısından bir maliyet avantajı oluşmuştur. Euro'nun yürürlüğe girmesiyle Parasal Birliğe üye ülkeler arasında döviz alış-satışı ile sağlanan arbitraj gelirleri ortadan kalkmıştır. Bu durumda arbitraj kârlarına bağımlı olan bankalar da, arbitraj gelirlerinin ortadan kalkması sonucu maliyetlerini azaltma yoluna gitmişlerdir¹⁶¹.

Parasal birliğe üye ülkelerdeki bankaların maliyet azaltmak için aldıkları tedbirlerden biri de, bankalar arasında oluşan rekabet ortamında daha etkin yönetim ve ölçek ekonomilerden yararlanabilmek için birleşme yoluna gidilerek maliyet tasarrufu sağlanmasıdır. Türk bankalarında Euro bölgesi paraları ve ABD doları cinsinden açılmış olan döviz tevdiat hesaplarının, parasal birliğe geçişten sonra bu hesapların Euro'ya dönüşmesi için yoğun talepler yaşanmıştır.

Finansal hizmetlerde ülke sınırlarının ortadan kalkması, artan altyapı yatırımları, bazı gelir kaynaklarında beklenen daralma ve banka sayısındaki fazlalığın yanı sıra yeni pazarlara daha güçlü girebilmek amacıyla Avrupa Birliği içerisindeki banka birleşmelerinin artması¹⁶², Türk bankacılık sektörü üzerindeki rekabet gücünün artmasına neden olmasıyla, bankacılık sektörümüzde yenileşme hareketlerine ve reform çalışmalarına hız verilmesi

¹⁵⁹ Finans Dünyası, " *Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB) ve Euro'nun ekonomik Etki Ve Sonuçları* ", Mayıs 2003

¹⁶⁰ Yusuf Bayraktutan, Yüksel Bayraktar, a.g.e. , s.97

¹⁶¹ Finans Dünyası, a.g.m. , s.43

¹⁶² H. Bayram Bulgurlu, a.g.e. , 2004, s.125

gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Türk bankacılık sisteminde, AB bankalarındaki rekabet ortamına adapte olabilmesi için başlatılan yoğun yenileşme ve iyileştirme çalışmalarının sonucunda maliyetler artmıştır¹⁶³.

Diğer yandan, bankalarca tek para sistemine dahil olan ülkeleri, ulusal paraları üzerinden yapılan işlemler sonucunda, bu paraların birbirlerine karşı olan kur dalgalanmalarından dolayı ortaya çıkan kur riskine maruz kalma olasılığı da kalkmıştır. Tek para sisteminin kapsadığı ülkelerde ortaya çıkan faiz düşüşleriyle, Türkiye'nin ülke riskinin düşük oluşu, Avrupa piyasalarından düşük maliyetle fon temin etmesini sağlamaktadır.

Ancak ülkemizdeki bankacılık sektöründe yapısal reformlar gerektiren sorunlar mevcuttur. AB'ye uyum kriterleri arasında da yer alan bu konular nedeniyle son yıllarda bankacılık sektöründe yenileşme ve reform hareketlerine hız verilmiştir¹⁶⁴. Bu konular arasında öncelikle de bankacılık sektörünün kamusal ağırlıklı olması bulunmaktadır. Türk sermaye piyasaları ve bankacılık sektörü Euro'nun yarattığı etkilerden, yapılan reform ve yenileşme çabalarının yanısıra istikrarlı ekonomik ve siyasi politikalarla olumlu yönde etkilenmektedir.

Euro, ülkeler arası piyasalarda istikrarlı bir seyir izlemektedir. Ancak ülkemize baktığımızda ise bir yılı aşkın bir süredir ekonomide olan YTL, kısa bir sürede piyasalarda sağladığı güven ile değer kazanmaya başlamıştır. Ülkemizde ekonomik ve siyasi alanda AB kriterlerine uyum sağlanabilmesi için yapılan yenileşmeler ve kaydedilen gelişmelerle, (örn. enflasyonun düşmesi, büyüme hızındaki artış), YTL'ye olan güven artmaktadır.

---

¹⁶³ Finans Dünyası. a.g.m. , s.49

¹⁶⁴ H. Bayram Bulgurlu, a.g.e. , 2004 s. 130

TABLO 7 : BANKALARDA YERLİLERE AİT DÖVİZ HESABLARI

	Gerçek kişiler	Tüzel kişiler	Dolar cinsi	Euro cinsi	Diğer	Toplam milyon \$
2003 sonu	37,677	11,123	31,333	13,111	1,442	48,800
2004 Ocak	37,086	10,873	30,125	13,390	1,027	47,959
Şubat	36,922	10,619	29,485	13,440	1,343	47,542
Mart	36,734	10,698	28,965	14,243	1,164	47,432
Nisan	35,718	10,186	27,886	14,140	1,142	45,904
Mayıs	35,497	10,507	27,884	13,844	1,178	46,004
Haziran	35,516	10,684	27,881	14,089	1,209	46,200
Temmuz	36,014	11,283	28,486	14,562	1,250	47,297
Ağustos	36,780	11,505	28,995	14,914	1,286	48,285
Eylül	37,894	11,961	30,007	15,073	1,339	49,855
Ekim	38,972	12,674	31,067	15,106	1,354	51,646
Kasım	40,533	12,860	31,742	15,297	1,387	53,393
Aralık	42,706	13,977	33,674	15,843	1,418	56,683
2005 Ocak	41,578	13,539	32,137	16,457	1,547	55,117
Şubat	42,226	12,945	32,161	16,284	1,535	55,171
4 Mart	42,215	12,721	31,977	16,254	1,526	54,936
11 Mart	42,384	12,866	31,991	16,144	1,548	55,251
18 Mart	41,900	12,705	31,706	16,079	1,548	54,645
25 Mart	41,200	12,438	31,154	16,175	1,534	53,637
1 Nisan	41,179	12,498	30,962	16,353	1,532	53,677

Kaynak: www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/eurokitap/yenipara.doc,

Erişim Tarihi: 15.07.2004.

Euro Cinsi DTH Hariç Diğer Tüm Rakamlar Milyon Dolardır.

Tablo7'deki verileri incelediğimizde, bankalardaki yerli yatırımcılara ait döviz tevdiat hesaplarının, 11-25 Mart 2005 tarihleri arasında 1.6 milyar dolar azaldığı görülüyor. Azalma hem gerçek kişilerin hesaplarında hem de şirket ve kurumların hesaplarında meydana gelmektedir. Türkiye'de geçen yıllarda yaşanan faiz şoku sırasında dövizler yükselen kur düzeylerinden faydalanabilmek için satışı yapılmış ve bu yüzden Nisan ayında döviz tevdiat

hesabındaki azalma 1.5 milyar doları geçmişti. Bu yıl da kurun yükselmesine Merkez bankası müdahale etmedi. Yükselen faiz oranları yerlileri döviz satıp YTL almaya yöneltti. Geçen yıl yatırımcılar ağırlıklı olarak bonoya geçmişti, bu yıl ise para sahiplerinin tercihi YTL mevduattan yana gerçekleşti. Tabii ki bu durum YTL'nin piyasalar üzerinde oluşturduğu güvenle sağlanmıştı. Doların değer kaybetmesi AB parası olan Euro'nun piyasalar tarafından kabullenilip, Dolar ve diğer paraların yerini büyük bir oranda alması ve bununla beraber son dönemde Türkiye - AB ile ilişkilerindeki olumlu gelişmeler, ekonomik değerlerdeki iyileşme, YTL'nin değerinin artmasında rol oynamış faktörlerdir.

Özetle ülkemiz AB'ye girebilmek için AB'ye uyum kriterlerini yerine getirmesi gerekmektedir. Bunun içinde ekonomide, siyasette, bankacılık sektöründe, hukuksal alanda ve özelleştirme alanında yenileşmeye büyük önem vermektedir. Özellikle son yıllarda AB ile ilişkilerin düzelmesi ve son olarak müzakere sürecinin başlamasıyla bu yenileşme hareketleri hızlandırılmıştır.

Euro'nun dünya ekonomisinde yarattığı etkilerden AB ülkeleri ile yakın ilişkileri olan ülkemiz ekonomisinde etkilenmektedir. Ancak YTL'nin değerlenmesi, ekonomideki istikrar ve döviz kurlarındaki durağanlık özellikle AB ile olumlu ilişkiler Euro'nun etkilerinin ekonomimize yansımalarını olumlu yönde yaşanmasına yardımcı olmaktadır.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Dünyada paranın gelişmesi önce banknot veya madeni paranın piyasalara sürülmesiyle başlamış daha sonrasında kaydi para gelmiştir, ancak Euro'da önce kaydi para, üç yıl sonra banknot ve madeni paralar piyasalara gelmiştir. Bu yüzden Euro'yu önce piyasalar kabul etmiştir. Piyasaların ürünü olmasaydı, bu para satın alınmaz ve dünya parası olamazdı.

Ortak para politikasına geçişin bir takım sorunları beraberinde getirdiği görülmekle birlikte, AB ülkelerinin Maastricht kriterlerine uyum konusunda gösterdikleri kararlılık, başarı ve atılan adımdan geriye dönüş imkanının bulunmadığı dikkate alındığında, karşılaşılmakta olan muhtemel sorunlar da Avrupa Merkez Bankasının izlediği istikrarlı politikanın da olumlu etkisi ve alınan tedbirlerle, uyum içerisinde çözümlenmektedir. Bu çerçevede, bu oluşum, Birlik genelinde mal, sermaye ve faktör piyasalarının bütünleşmesine büyük katkıda bulunmakta, rekabetin artmasına yol açmakta, finansal piyasaları canlandırıp, firma bazında daha rasyonel kararların alınmasına ve firmalar arası birleşmelere yol açmakta ve netice itibariyle birlik genelinde refahın artmasına büyük katkıda bulunmaktadır.

AB'nin "Ekonomik ve Parasal Birlik" ve EURO'ya geçiş açısından ortaya koymuş olduğu bu performans, gerçekten de ekonomi tarihinde ekonomik birlik oluşumları arasında en iyiler arasında yerini çok çabuk almıştır. Daha önceleri 1834'de Alman Para Birliği, 1865'de Latin Para Birliği, 1873-75'de İskandinav Birliği şeklindeki ekonomik entegrasyon denemelerinden istediği sonuçları alamayan Avrupa ülkeleri, bu sefer uzun ama sancılı geçen bir süreç sonrasında ve uluslararası konjonktürün de gerektirdiği bir biçimde, bir "Avrupa Birleşik Devletleri" olma yolunu takip ederken, özellikle "Ekonomik ve Parasal Birlik" alanında müthiş bir performans göstererek bugün adeta dünyada birçok ülkenin imrenerek izlediği bir ekonomik model olma özelliğine kavuşmuştur.

AB, "Ekonomik ve Parasal Birlik" alanında gösterdiği bu performansı, sosyal güvenlik ve siyasi işbirliği alanında gösterememiş; bu alanlarda yaptığı düzenlemeler ve uygulamalarda henüz istediği mesafeyi kat edememiştir.

Euro'nun doğrudan etkileri, esasen Bölge ülkeleri için geçerli olacak ancak bölge ile sınırlı olmayacaktır. Türkiye gibi bölge ile ekonomik ve ticari ilişkileri yoğun ülkeler açısından dolayı etkileri mevcuttur. Sözkonusu etkiler, çoğunlukla dış ticaret üzerinden ekonomiye yansımaktır.

Yakın zamanda Birliğe dahil olan 10 yeni üyenin de bu örnek ekonomik modele oturtulup tek para sistemine geçmeleri için, Birliğin hazırlamış olduğu reçete bellidir. Bunlar uygulamaya geçirilebildiği takdirde, bu yeni 10 üye ile birlikte üyelikleri gündemde olan Hırvatistan, Bulgaristan, Romanya ve Türkiye de bu sisteme dahil olabileceklerdir.

Ülkemiz açısından, AB ile olan ilişkilerde önemli adımlar atılmıştır. Makroekonomik istikrar ve yapısal reformlara yönelik olarak atılacak ilave adımlar ile, Türkiye'nin Birlik içerisindeki rekabet baskısı ve piyasa güçleri ile baş edebilme kapasitesi güçlendirilmektedir. Mevcut reform süreci sürdürülmelidir. Mali disiplin ve istikrar odaklı ekonomi politikası, piyasa güveninin ve sürdürülebilir kamu maliyesinin güçlendirilmesi için temel yapı taşlarıdır. Dengeli ve güçlü bir ekonomik yapının oluşturulması için enflasyonla mücadeleye devam edilmelidir. Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması henüz yeterli seviyede değildir. Kamu bankalarının ve kuruluşlarının özelleştirilmesi ve piyasaların serbestleştirilmesi hızlandırılmalı ve yapısal bozukluklar düzeltilmelidir.

İsteyerek bu sistemin dışında kalmayı tercih etmiş olan ama sistemle adeta iç içe yaşayan bazı Avrupalı ülkelerin var olduğunu da unutmadan, EURO'nun uluslararası tedavüldeki paralar açısından en büyük para kabul edilen ABD Doları'nın en ciddi rakibi olduğunu ve onun tahtını devirme yolunda emin adımlarla ilerlediğini söyleyebiliriz.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. **AB'nin EPB Politikası ve Türkiye'nin Uyumu**, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul, Ocak 2003.
2. ALACAOĞULLARI, Muzaffer. '**EURO-STOP**', Hazine Müsteşarlığı, Ankara, Ağustos 2002.
3. ALAGÖZ, Aylin. '**Yeni Bir Para Yeni Bir Avrupa**', İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi, Eylül 1998.
4. ALKAÇAR, Baki. '**Türk Dış Ticareti Açısından Euro: Fırsatlar Ve Darboğazlar**', DTM Dergisi, Ocak 2000.
5. ARAS, Güler. "**EURO'ya Geçişin Dış Ticarete ve İşletmeler Kesimi Üzerine Etkileri**", İşletme ve Finans Dergisi, Yayın no:168 Ankara Mart 2000.
6. ARISAN, Nilgün. "**Euro ve Euro'nun Türkiye Üzerindeki Olası Makro-Ekonomik Etkileri**", İşletme ve Finans Dergisi Yayın no:159, Ankara: Haziran 1999.
7. ATA, Defne ve H. Serkan Silahşör. '**Parasal Birlik Avrupa Para Birliği ve Türkiye**'. Ankara: Hazine Müsteşarlığı Yayını 1999.
8. ATSAN, Tecer. '**Avrupa Birliği'nde Ekonomik ve Parasal Birlik Konusundaki Düzenlemeler ve Tam Üyeliğe Başvurmuş Olan Türkiye'nin Durumu**', Standart Dergisi, Şubat 1998.
9. AYDIN, Selda. "**Avrupa Biliği'nde Mali Yardımlar**" Maliye Dergisi, Sayı: 132, Ankara: Eylül- Aralık 1996.
10. AYHAN, Rıza. '**Avrupa Parasal Birliği Euro ve Etkileri**', Yeni Türkiye, Avrupa Birliği Özel Sayısı Kasım-Aralık 2000.
11. BALKIR, Canan ve Muzaffer Demirci. **Uluslararası Ekonomik Bütünleşme ve Avrupa Topluluğu**, İstanbul Filiz Kitapevi 1989.
12. BARAN, Ercüment. '**Avrupa Para Birliği Sürecinde Euro ve Euro'nun Muhtemel Finansal Maliyetleri**' Yaklaşım Dergisi, Mart 2002.

13. BAYRAKTUTAN Yusuf, Yüksel BAYRAKTAR, **Avrupa Bütünleşmesinde Parasal Birlik ve Türkiye**, Ankara Roma Yayınevi 2004.
14. BERGSTEN, Fred. **The Impact of the Euro on Exchange Rates And International Cooperation**, Washington: Prentice Hall, 1997.
15. BERKSOY, Taner. " **Türkiye – Avrupa Birliği İlişkilerinin Anatomisi**" Marmara Araştırma Dergisi, Sayı: 1, Cilt: 6, İstanbul 1998.
16. BİÇER Okan. **'Avrupa Para Birliği Euro Ve Euro'nun Türk Mali Sistemi Üzerine Etkileri'** Yayınlanmamış Tez, Ankara, 2001.
17. BİLİCİ, Nurettin. **Türkiye – Avrupa Birliği İlişkileri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004.
18. BİRİNCİ, Yüksel. **Euro'nun Uluslar Arası Finansal Piyasalar Ve Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri**, İstanbul: Alfa Yayınları 2001.
19. BOZKURT Veysel. **'Avrupa Birliği Ve Türkiye'** Bursa; Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı, 2001.
20. BULGURLU, H.Bayram. **Dolar mı? Euro mu? Amerika mı? Avrupa mı?**, Ankara, Roma Yayınları, Haziran 2004.
21. BULGURLU, H.Bayram. **Küreselleşme Sürecindeki Avrupa Para Birliği Euro'nun Beklenen Etkileri ve Türkiye**, Yeni Türkiye, Avrupa Birliği Özel Sayısı Kasım-Aralık 2000.
22. ÇAKMAK, Haydar. **Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri** Ankara, Platin Yayınları, 2005.
23. ÇALIŞ, H. Şaban. **Türkiye AB İlişkileri: Kimlik Arayışı Politik Aktörler ve Değişim**, Ankara Nobel Yayınevi 2001.
24. CROATİ, Pula. **Exchange Rate Mechanism and Internationalisation Strategies of Multinational Companies**, Abstract prepared for the International Conference on Globalization and Entrepreneurship: Fears, Challenges And Opportunities, April 2003.

25. Commission of the European Communities. '**towards the Enlarged Union**'. Report of the European Commission on the progress towards accession by each of the candidate countries, Brussels, 2002.
26. DENIAU, J. François. **Ortak Pazar**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1995.
27. Dış Ticaret Müsteşarlığı. "**Euro'nun Uluslararası Etkileri**" (27 Ağustos 1999).
28. ERDOĞDU, Pekcan. **Avrupa Para Birliği Euro ve Türkiye**. İstanbul: Prive Grafik & Matbaacılık San. Ve Tic. 1999.
29. European Central Bank Editorial. "**The Eurosystem And The European System Of Central Banks (ESCB): The Stability-oriented Monetary Policy Strategy Of The Eurosystem**", ECB Monthly Bulletin. (January 1999).
30. **Euro'ya Geçiş**, TCMB, Ankara, Kasım 1998.
31. Finans Dünyası. '**Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB) ve Euro'nun ekonomik Etki Ve Sonuçları**' Mayıs 2003.
32. GEDİKKAYA, Türkan ve GÜRLER, Cihangül, '**EPB Hazırlıkları ve AMB**', TCMB Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara, Haziran 1999.
33. Giavazzi, F. And M. Pagano. "**The advantage of tying one's hands: EMS discipline and central bank credibility**," European Economic Review. 1998.
34. GÜLER, İsmet. '**Avrupa Birliği'nde Parasal Bütünleşme: Euro Ve Türkiye Üzerindeki Etkileri**' Yayınlanmamış Tez, İstanbul 2001
35. Hazine Müsteşarlığı, Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, '**Parasal Birlik, Avrupa Para Birliği Ve Türkiye**', Ankara, 1999.
36. ILIKKAN, Munise. '**Avrupa Tek Para Sistemi'nin Dünya Ve Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Olası Etkileri**', Yayınlanmamış Tez, Niğde 2000.
37. IMF, **World Economic Outlook. May**, London: London University Press, 1999.
38. KARLUK, Rıdvan. **Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul, Beta Yayınevi, 1998.

39. KARLUK Rıdvan, Özgür TONUS, '**Avrupa Para Birliği, Euro Ve Geleceği**', Eskişehir İİBF.Dergisi, 1998 sayı 1-2.
40. KÖROĞLU, Nevim. '**Türk Sermaye Piyasası'nın Avrupa Birliği Sermaye Piyasaları İle Bütünleşmesi**', Yayınlanmamış Tez, Kocaeli, Şubat 2001.
41. MENTEŞ Ahmet. '**Avrupa Para Birliği, Euro Ve Türkiye Ekonomisine Etkisi**' Yayınlanmamış Tez, İstanbul 2002.
42. OECD, **Main Economic Indicators**, volume 2003/3.
43. OKTAR, Suat. '**Avrupa Birliği, Euro Ve Türkiye**', Yayınlanmamış Tez, Eskişehir 2000.
44. OKTAR Suat ve YAVUZ Suat. **Avrupa Para Birliği Euro ve Türkiye : Sorular ve Cevaplar**. İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi, 2000.
45. ÖZBAY, Pınar. **Avrupa Para Birliği ve Euro**, Ankara, TCMB, 1997.
46. ÖZPERHİZ, Niyazi ve Giray Sadık. '**Maastricht Anlaşması Çerçevesinde Avrupa Para Birliği ve Türkiye**', İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi, Haziran 2000.
47. PARASIZ, İlker. **Uluslararası Para Sistemi**, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa 1996.
48. SAVAŞ, Vural. **Çağımızın Deneyi EURO** . Ankara: Siyasal Kitapevi, 1999.
49. ŞAHİN, M. Ozan. '**Avrupa Birliği Ekonomik Ve Parasal Birleşme Ve Türkiye'nin Entegrasyonu** ', Yayınlanmamış Tez, İstanbul 2002.
50. TCMB: Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü. '**Euro'ya Geçiş Sorular ve Cevaplar**'. 2003.
51. TOBB ve DTM, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 5.baskı, Ankara, 2002.
52. TÖRE, Nihat. "**Ekonomik ve Parasal Birliğin Türk ekonomisi üzerindeki muhtemel etkileri neler olabilir?**", Güncel Avrupa. Sayı: 10-11-12 Ekim-Aralık 1998.

53. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü. **Euro ve Türkiye Üzerine Etkileri. Ankara 1998'den Ferteckligil, Veyis ve Lerzan Özkale. "Euro And Its Effects On The Economy."** Discussion Paper Series No: 99-03. November 1999.
54. UYSAL, Ceren. **'Türkiye- Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler'**, Akdeniz İİBF Dergisi,2001.
55. VAN DAMME, Jacques. **"Roma Antlaşması'ndan AB'ye"**, İKV, 1. Edisyon, İstanbul,1987.
56. Yapı Kredi Bankası. **"Avrupa Birliği ve Euro."** Kasım 1998.
57. YETKİN Minur, **'Euro Ve Türkiye Dış Ticaretine Etkileri Üzerine Değerlendirmeler'**, İGM'den Bakış Ocak-Mart 2000.

YARARLANILAN İNTERNET ADRESLERİ

1. TÖRE, Nahit,
www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/eurokitap/eurohukuk.doc-
nahittöre, Erişim Tarihi: 01.07.2005.
2. www.foreigntrade.gov.tr/DUNYA/ulus/30avparen.htm,
Erişim Tarihi: 03.07.2005.
3. www.europa.eu.int/comm/economy_finance/euro/origins/origins_4_en.
htm, Erişim Tarihi: 05.07.2005.
4. www.europa.eu.int/comm/economy_finance/euro/origins/origins_6_en.
htm, Erişim Tarihi: 05.07.2005.
5. www.europa.eu.int/comm/economy_finance/euro/origins/origins_5_en.
htm, Erişim Tarihi: 05.07.2005.
6. www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/eurokitap/yenipara.doc,
Erişim Tarihi: 15.07.2005.
7. www.isteyatirim.com, Erişim Tarihi: 23.07.2005.
8. <http://www.finansanaliz.net/Matriks/FA> Erişim Tarihi: 02.08.2006.